

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

MARTINA UDOVIČ

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

ANALIZA SPREMEMB KONKURENCE KOT POSLEDICA UVEDBE ENOTNEGA
OBMOČJA PLAČIL V EVRIH NA SEGMENTU PLAČILNIH KARTIC

LJUBLJANA, SEPTEMBER 2009

MARTINA UDOVIČ

IZJAVA:

Študentka Martina Udovič izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Andreja Kumarja in skladno s 1. dostavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 29. 09. 2009

Podpis: _____

KAZALO VSEBINE

UVOD	1
1 NOTRANJI TRG EVROPSKE UNIJE.....	3
1.1 Notranji trg plačilnih storitev – pravni okvir	4
2 TRG PLAČILNIH KARTIC	7
2.1 Teorija dvodelnega trga.....	8
2.2 Potek transakcije na POS terminalu in na bančnem avtomatu.....	8
2.2.1 Potek transakcij na POS terminalu.....	9
2.2.2 Potek transakcij na bančnem avtomatu	10
2.3 Trgi plačilnih kartic v Evropski uniji	11
2.3.1 Velikost trga	12
2.3.2 Čezmejne transakcije.....	13
2.3.3 Čezmejna dejavnost pridobiteljev	14
2.3.4 Koncentracija dejavnosti pridobivanja in izdajanja plačilnih kartic	15
2.3.5 Vertikalna integracija kartičnih shem v EU	16
2.3.6 Članstvo in pravila upravljanja kartičnih shem.....	17
2.3.6.1 Pogoj glede finančne inštitucije in pogoj po lokalni ustanovitvi	17
2.3.6.2 Članarine	18
2.3.6.3 Razvrščanje članov sheme v razrede.....	19
2.3.7 Provizije	19
2.3.7.1 Provizije zaračunane imetnikom plačilnih kartic	19
2.3.7.2 Provizije zaračunane trgovcem	20
2.3.8 Medbančne provizije	22
2.3.8.1 Medbančne provizije za čezmejne transakcije	22
2.3.8.2 Medbančne provizije za nacionalne transakcije.....	23
2.3.9 Plačilna infrastruktura	25
3 ENOTNO OBMOČJE PLAČIL V EVRIH (SEPA) ZA PLAČILNE KARTICE	27
3.1 SEPA mejniki	27
3.2 Kartični okvir SEPA.....	29
3.2.1 Cilj SEPA kartičnega okvira	30
3.2.2 Zaveze SEPA bank.....	31
3.2.3 Zaveze kartičnih shem.....	32
3.2.3.1 Zahteve glede pravil kartičnih shem	32
3.2.3.2 Temelji za medbančne provizije	32
3.2.3.3 Zaveze za preprečitev prevar.....	33
3.2.3.4 Načela povezljivosti	33
3.3 Vpliv SCF na konkurenco na trgu plačilnih kartic.....	34
3.3.1 Standardizacija in konkurenčnost.....	34
3.3.1.1 Konkurenčna vprašanja povezana s standardizacijo	37
3.3.2 Tri možnosti prehoda na SCF in konkurenca.....	39
3.3.2.1 Konkurenčna vprašanja povezana s tremi možnostmi prehoda na SCF	41
3.3.3 Medbančne provizije in konkurenca	42
3.3.3.1 Aktivnosti Evropske komisije na področju varstva konkurence – višina medbančnih provizij mednarodnih kartičnih shem.....	44
3.3.4 Vpliv ostalih zavez SCF, določb PSD in odločitev Evropske komisije na konkurenco	46
3.3.4.1 Konkurenca med kartičnimi shemami.....	46
3.3.4.2 Konkurenca znotraj posamezne kartične sheme	46
3.3.4.3 Čezmejna konkurenca na področju pridobivanja	48

4	SLOVENSKI TRG PLAČILNIH KARTIC	49
4.1	Domače kartične sheme	50
4.2	Razvoj trga plačilnih kartic v Sloveniji.....	51
4.3	Dejavnost izdajanja v Sloveniji.....	53
4.4	Dejavnost pridobivanja v Sloveniji.....	54
4.5	Medbančne provizije v Sloveniji	55
4.6	Provizije za trgovce v Sloveniji	56
4.7	Bančni avtomati v Sloveniji.....	57
4.7.1	Provizije na bančnih avtomatih.....	57
4.8	Vplivi SEPA na slovenski trg plačilnih kartic	58
	ZAKLJUČEK.....	60
	LITERATURA IN VIRI	62
	PRILOGE.....	1

KAZALO SLIK

Slika 1: Potek transakcij s plačilnimi karticami na POS terminalih v Sloveniji	9
Slika 2: Potek transakcij s plačilnimi karticami na bančnih avtomatih v Sloveniji	11
Slika 3: Potek čezmejnih transakcij izvedenih s plačilnimi karticami MasterCard in Visa ter s plačilnimi karticami bilateralnih in multilateralnih shem	14
Slika 4: Načini prodora na trge druge države članice uporabljeni s strani pridobiteljev	15

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število izdanih plačilnih kartic (v milijonih) v EU in EMU v obdobju 2000 – 2008	12
Tabela 2: Domače kartične sheme v državah članicah EU	24
Tabela 3: SEPA mejniki	27
Tabela 4: Število izdanih plačilnih kartic v Sloveniji v obdobju 1998 – 2008	52
Tabela 5: Število in delež bankomatov posameznih bank v Sloveniji leta 2007 in 2008	57

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Seznam uporabljenih kratic	1
Priloga 2: SWOT (analiza prednosti in pomanjkljivosti ter priložnosti in nevarnosti) analiza treh dolgoročnih možnosti doseganja skladnosti s SCF (za debetne kartične sheme)	2
Priloga 3: Izdane plačilne kartice po bankah in hranilnicah na slovenskem trgu	5

UVOD

Uvedba notranjega trga s 1.1.1993 je pomenila velik uspeh glede poenotenja številnih pogojev delovanja nacionalnih trgov znotraj takratne Evropske skupnosti, danes Evropske Unije (v nadaljevanju: EU). Pomembna so predvsem načela o štirih svobodah gibanja preko meja držav članic: blago, storitve, ljudje in kapital, ki služijo kot usmeritvena načela pri vseh odločitvah, ki vplivajo na notranji trg EU. Trenutno poenotenje pogojev poslovanja na notranjem trgu EU še ni popolno, kar je opaziti pri dejanskem uresničevanju navedenih svoboščin. Že ob uvedbi enotnega trga so bili rezultati boljši, oziroma je bila svoboda gibanja širše uresničena na področju pogojev trgovanja s proizvodi in na področju tokov kapitala. Rezultati pa so bili slabši na področju trgovine s storitvami v EU, deloma pa tudi, npr. po širitvi 2004 na področju gibanja ljudi v vlogi delavcev.

Za vse večjo integracijo notranjega trga in s tem polno doseganje vseh štirih svoboščin aktivno delajo inštitucije na ravni EU in držav članic ter gospodarstvo. Njihovo delo poteka na številnih področjih, med drugimi tudi na področju plačilnih storitev. Slednje so z vidika gospodarstva pomemben element, ki lahko izboljša gospodarske pogoje na trgu, saj heterogeni in dragi plačilni sistemi lahko zavirajo gospodarsko aktivnost znotraj EU. Z ustanovitvijo Ekonomske in monetarne unije (v nadaljevanju: EMU) in uvedbo evra, se je odpravilo valutno tveganje in znižalo stroške poslovanja med 12. oziroma danes že 16. državami članicami, vendar ni odpravilo vseh tehničnih in zakonskih ovir pri negotovinskih transakcijah med subjekti iz različnih držav članic EU. Zaradi nacionalne razdrobljenosti plačilnih sistemov in želje po znižanju stroškov čezmejnih transakcij, je bančni sektor leta 2002 na delavnici sprejel odločitev za ustanovitev enotnega trga plačilnih storitev v evrih (angl. *Single Euro Payments Area*, v nadaljevanju: SEPA), ki je bila zapisana v beli knjigi "Euroland: our Single Payments Area" (Making SEPA a reality, 2007, str. 13). Pobudo so podprle tudi inštitucije EU. Evropska komisija je že od začetka 90-ih let prejšnjega stoletja dejavna na področju integracije plačilnih storitev, ko je objavila poročilo "Making Payments in the Internal Market" (Making SEPA a reality, 2007, str.13).

Cilj projekta SEPA je pospeševanje evropskega povezovanja s pomočjo konkurenčnega in inovativnega trga plačil malih vrednosti v evro območju, kar bo omogočilo višjo raven storitev, učinkovitejše plačilne produkte in cenejše možnosti za opravljanje plačil. SEPA predvideva uporabo enega samega računa in enega samega niza plačilnih inštrumentov za vsa plačila znotraj območja SEPA. Vizija SEPA je integriran trg plačilnih storitev, na katerem vlada konkurenca in na katerem ni razlik med čezmejnimi in domačimi plačili v evrih. SEPA zajema najpogosteje uporabljene plačilne inštrumente: kreditna plačila, direktne obremenitve, plačilne kartice in evro gotovino.

Trg plačilnih kartic obsega kartične sheme, izdajatelje, pridobitelje, procesni centri in ponudnike kartične infrastrukture, ki omogočajo izvajanje plačil s plačilnimi karticami. Kartična shema je pravna oseba, ki določa pravila in varnostne standarde na podlagi katerih delujejo plačilni produkti in storitve na podlagi kartice. Kartične sheme se v grobem delijo na tridelne in

štiridelne. Štiridelne kartična shema z bankami in drugimi finančnimi inštitucijami sklepa licenčne pogodbe za izdajanje plačilnih kartic in/ali za sklepanje pogodb s trgovci oziroma prodajnimi mesti za sprejemanje plačilnih kartic. Imetnik licence za izdajanje plačilnih kartic (angl. *issuer*, v nadaljevanju: izdajatelj) sklepa pogodbe z imetniki plačilnih kartic (potrošniki, zasebniki, podjetniki in pravnimi osebami), imetnik licence za sprejemanje plačilnih kartic (angl. *acquirer*, v nadaljevanju: pridobitelj) pa s trgovci oziroma prodajnimi mesti. Za izvedbo transakcij s plačilnimi karticami so potrebni še procesni centri in ponudniki plačilne infrastrukture. Prvi so organizacije za obdelovanje transakcij izvedenih a plačilnimi karticami. Drugi pa so pravne osebe, ki ponujajo POS terminale (angl. *Point of Sale*), bankomate (angl. *automated teller machine* – ATM) in drugo infrastrukturo potrebno za izvajanje plačil s plačilnimi karticami.

Trenutno je v EU še težko govoriti o enotnem trgu plačilnih kartic, kar je potrdila tudi Evropska komisija s sektorsko raziskavo bančnega trga poslovanja s komitenti v EU (2007, str. 141-144). Z raziskavo je ugotovila, da so za trg plačilnih kartic značilna znatna razhajanja med državami članicami v višini provizij na prodajnem mestu, provizij za imetnike plačilnih kartic in medbančnih provizij (angl. *Interchange fee*), strukturne ovire v omrežjih za plačevanje s plačilnimi karticami, predvsem omogočanje dostopa do kartičnih shem le kreditnim in/ali finančnim inštitucijam in zahteva po prisotnosti na lokalni ravni, omrežna pravila in članarine, pri čemer je izpostavila predvsem zaračunavanje povprečnih pavšalov trgovcem s strani pridobiteljev¹, pravila glede povezovanja blagovnih znamk (co-brand), zaračunavanje dodatkov oziroma provizij za uporabo dražjih plačilnih sredstev s strani trgovcev, preferencialni dvostranski sporazumi o provizijah, ki se nanaša predvsem na preferencialne sporazume o medbančnih provizijah², kateri lahko predstavljajo dodatno vstopno oviro za nove subjekte na trgu, dodatno oviro lahko predstavljajo tudi dvostranske ureditve za obračun med lokalnimi bankami, ki se uporabljajo v nekaterih državah³.

Vse navedene značilnosti trga plačilnih kartic predstavljajo ovire za vzpostavitev konkurence na trgu. Učinkovito rešitev identificiranih neučinkovitosti trga ponuja prav SEPA z zahtevami zapisanimi v Kartičnem okviru SEPA (angl. *SEPA Card Framework*, v nadaljevanju: SCF). Prehod na SEPA bi moral izboljšati konkurenčnost in za družbo kot celoto zmanjšati stroške plačilnih storitev. Konkurenca bi morala delovati predvsem na treh ravneh: med izdajatelji in pridobitelji, med kartičnimi shemami in med ponudniki kartične infrastrukture. Za doseganje konkurence na navedenih področjih SEPA ponuja številne rešitve. Dejansko pa so vzpostavitev konkurence in padec stroškov ter cen plačilnih storitev v večji meri odvisni od rešitve, ki jih bodo banke izbrale, da se bodo uskladile s SCF zahtevami. Evropski svet za plačila (angl. *European Payment Council*, v nadaljevanju: EPC) skupaj z Evrosistemom lahko svetujeta in usmerjata banke in kartične sheme v začrtano smer. Nekoliko večja je lahko vloga Evropske

---

¹ Zaračunavanje povprečnih pavšalov (blending) – pridobitelji zaračunavajo podjetjem splošno ceno za sprejemanje kartic različnih vrst in/ali, ki so jih izdala različna omrežja, brez upoštevanja dejanskih stopenj medbančnih provizij.

² Monopolni ponudniki, ki se ukvarjajo z izdajanjem in pridobivanjem, posredno ovirajo nove vstopne na trg s tem, da ne uporabljajo istih ugodnih pogojev za nove udeležence na trgu ter tako zvišajo njihove vstopne stroške.

³ Novi ponudniki, ki vstopijo na trg morajo poiskati sponzorske banke za obračun transakcij.

komisije, ki lahko preko zakonodaje in nadzora, ki ga vrši preko nadzornega organa za konkurenco (angl. *DG Competition*), dodatno prispeva k razvoju konkurenčnega trga.

Prav zaradi pomena, ki jo ima konkurenčno okolje za uresničitev SEPA za plačilne kartice, sem se odločila za analizo tega segmenta trga plačilnih storitev. Z vidika vzpostavitve notranjega trga EU je pomemben celoten spekter plačilnih storitev, vendar kartično poslovanje, predstavlja poseben izziv, saj v primerjavi z ostalimi plačilnimi storitvami že danes omogoča čezmejno plačevanje, ki pa zaradi nacionalne razdrobljenosti in mednarodne dejavnosti le peščice kartičnih shem, ne deluje optimalno.

Temeljni cilj magistrske naloge je s teoretično in empirično raziskovalnim metodološkim postopkom priti do ugotovitve učinkov načel, pravil in praks zapisanih v SCF na ojačitev konkurence med izdajatelji in pridobitelji, med kartičnimi shemami ter na vzpostavitev konkurence na področju kartične infrastrukture in poravnave plačil ter vpliv ojačitve konkurence na višjo raven storitev, učinkovitejše plačilne produkte in cenejše možnosti opravljanja plačil s plačilnimi karticami na območju SEPA in v Republiki Sloveniji. Ker je uresničevanje SEPA dinamični proces v katerem sodelujejo številne evropske inštitucije (EPC, Evropska centralna banka in Evropska komisija) in inštitucije na nivoju držav članic (nacionalne centralne banke, organi za varstvo konkurence, bančna združenja), bo predstavljena tudi njihova vloga pri uresnitvi konkurenčnega okolja, predvsem z vidika regulacije in nadzora.

Delo je razdeljeno na pet delov. V prvem delu so predstavljena temeljna izhodišča nastajanja notranjega trga EU, s posebnim poudarkom na trgu plačilnih storitev, in pravni okvir oblikovanja enotnega trga plačilnih storitev. V drugem delu so izpostavljene glavne značilnosti trga plačilnih kartic, ki so bistvenega pomena z vidika konkurence. Tretji del je namenjen SEPA za plačilne kartice in SCF ter vlogi EPC in Evropske komisije pri uresnitvi SEPA. V četrtem delu so podrobno analizirani konkurenčni vplivi, ki jih bo prinesla SEPA. Izpostavljeni so tako pozitivni učinki na konkurenco, kakor tudi morebitni negativni učinki, pri katerih so predstavljene morebitne rešitve za njihovo odpravo ali vsaj omilitev. Zadnji, peti del je posvečen razmeram na slovenskem trgu in glavnim spremembam konkurence, ki jih bo SEPA prinesla v Slovenijo.

1 NOTRANJI TRG EVROPSKE UNIJE

Temeljni kamen za ustanovitev notranjega trga EU je podpis Rimske pogodbe leta 1957, ki v sebi združuje dve pogodbi: pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za jedrsko energijo (v nadaljevanju: Euratom) in Evropske gospodarske skupnosti (v nadaljevanju: EGS). Prav ustanovna pogodba EGS določa bistvo politike evropskega povezovanja zadnjih 50 let, to je ekonomsko integracijo. Cilji in ostala določila Rimske pogodbe so bili postopoma spremenjeni oziroma dopolnjeni s pogodbami iz Maastrichta (1992), Amsterdama (1997) in Nice (2001). Tako danes Rimska pogodba o ustanovitvi EGS obsega preko tristo členov, med katerimi gre izpostaviti cilj vzpostavitve skupnega trga in vzpostavitve skupne ekonomske in monetarne unije (Rimska pogodba, 25. marec 1957).

Med ključne elemente postopka integracije sodijo prost pretok blaga, storitev, kapitala in ljudi. Kot povezava med navedenimi štirimi temeljnimi svoboščinami se v zadnjih letih vse bolj izpostavlja potreba po integraciji trga plačilnih storitev, saj je za učinkovito uresničitev navedenih svoboščin potrebno zagotoviti poceni in enoten sistem plačil na nivoju EU. Plačilni sistemi so se razvili znotraj meja posameznih držav članic, na podlagi potreb in zahtev nacionalnih uporabnikov in ponudnikov plačilnih storitev. Zaradi tega je razumljivo, da se sistemi med seboj razlikujejo. Prav razlike med plačilnimi sistemi onemogočajo učinkovit in ekonomičen pretok plačil v EU. Odprtje nacionalnih trgov tuji konkurenci lahko uporabnikom prinese potencialne prihranke v višini med 13 in 29 milijard evrov letno. Prihranek je ocenjen na podlagi trenutnih razlik v ravni cen plačilnih storitev med državami članicami, ki se razlikujejo tudi v razmerju 1:8 (Anko, 2007a, str. 28).

V luči integracije plačilnih sistemov EU so na prelomu stoletja potekale številne aktivnosti, med katerimi velja izpostaviti ustanovitev in nato širitev Ekonomske in monetarne unije (v nadaljevanju: EMU) ter uvedbo enotne evropske valute (evro). Zadnji ambiciozni načrt na tem področju predstavlja projekt SEPA. Gonilna sila projekta, ki bo pripeljal do integracije trga plačilnih storitev, je bančna industrija. Evropska komisija in Evropska centralna banka (v nadaljevanju: ECB) sodelujeta na področju zakonodaje, svetovanja in nadzora.

1.1 Notranji trg plačilnih storitev – pravni okvir

Z namenom integracije trga plačilnih storitev so bili konec 20. stoletja na ravni EU sprejeti številni akti (uredbe in direktive). Med prve sprejete akte sodita Direktiva 97/5/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. 01. 1997 o čezmejnih nakazilih in Uredba (ES) št. 2560/2001 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. 12. 2001 o čezmejnih plačilih v evrih ter tri priporočila: Priporočilo Komisije 87/598/EGS z dne 8. 12. 1987 o kodeksu poslovanja z elektronskimi plačili, Priporočilo Komisije 88/590/EGS z dne 17. 11. 1988 o plačilnih sistemih in Priporočilo komisije 97/489/ES z dne 30. 07. 1997 o transakcijah z elektronskimi plačilnimi inštrumenti. Vsi navedeni akti niso v zadovoljivi meri odpravili ovire, ki zavirajo nastanek enotnega trga plačilnih storitev, zato se je na ravni EU pojavila zahteva po vzpostavitvi sodobnega in celovitega pravnega okvirja za plačilne storitve, ki se je konkretizirala s sprejemom Direktive 2007/64/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. 11. 2007 o plačilnih storitvah na notranjem trgu in o spremembah direktiv 97/7/ES, 2005/60/ES in 2006/48/ES ter o razveljavitvi Direktive 97/5/ES (angl. *Payment Services Directive*, PSD). PSD predstavlja pravni okvir in formalizacijo osnovnega cilja SEPA, ki predvideva harmonizacijo in izenačitev domačih in čezmejnih plačilnih storitev.

V nadaljevanju so po kronološkem vrstnem redu podrobneje predstavljeni posamezni akti, njihov namen, cilji in učinki na oblikovanje enotnega evropskega trga plačilnih storitev, s posebnim poudarkom na trgu plačilnih kartic.

Priporočilo Komisije 87/598/EGS o kodeksu poslovanja z elektronskimi plačili vsebuje pravila in načela o kartičnih plačilnih sistemih in razmerjih med finančnimi inštitucijami, trgovci, podjetji za opravljanje storitev in potrošniki. Priporočilo med drugim definira izraz elektronska

transakcija (kot plačilna transakcija nastala s pomočjo kartice, ki vsebuje magnetni zapis ali čip, prek elektronskega plačilnega terminala ali prodajnega mesta) in določa, da pogodbe med izdajatelji plačilnih kartic in trgovci oziroma imetniki plačilnih kartic morajo biti pisne, vsebovati morajo vse splošne in posebne pogoje, trenutno veljavne tarife in ne smejo vsebovati omejitev konkurence, nadalje zahteva popolno povezljivost (angl. *interoperability*) plačilnih sistemov v vseh državah članicah (tehnično združljivost in odprtost sistemov) ter uvedbo t.i. multikartičnega terminala, ki omogoča sprejem plačilnih kartic različnih kartičnih shem. Dodatne določbe priporočila se nanašajo na zaščito podatkov, prepoved ekskluzivnega izdajanja plačilnih kartic, dolžnosti imetnika plačilne kartice v primeru njene kraje ali izgube in na dolžnost trgovcev obveščati kupce glede možnosti plačila s plačilnimi karticami (Čadonič, 1999a). Vse navedene določbe so usmerjene k povečanju konkurence na trgu plačilnih kartic, ampak v praksi niso prinesle večjih učinkov, saj gre le za priporočilo, ki je neobvezujoče.

Priporočilo Komisije 88/590/EGS o plačilnih sistemih, zlasti pa o povezavi med imetnikom in izdajateljem kartic, vsebuje priporočila o opravljanju dejavnosti izdajanja plačilnih sredstev (kartic itd.) in priporočila državam članicam o zagotavljanju varnega prenosa podatkov imetnikov plačilnih sredstev. Vsem udeležencem priporoča jasno opredelitev njihovih medsebojnih razmerij, nastalih na podlagi izdajanja in uporabe plačilnih sredstev (Čadonič, 1999a).

Priporočilo komisije 97/489/ES o transakcijah z elektronskimi plačilnimi inštrumenti, zlasti o povezavi med izdajateljem in imetnikom, se nanaša na prenose sredstev nastalih z elektronskimi plačilnimi inštrumenti (Čadonič, 1999a).

Direktiva 97/5/ES o čezmejnih nakazilih je usmerjena v izboljšanje učinkovitosti čezmejnih nakazil. Cilj direktive je potrošnikom in malim ter srednjim podjetjem omogočiti cenejša, zanesljivejša in hitrejša nakazila znotraj EU z izboljšanjem izvršitve nalogov in s pomočjo večje preglednosti pogojev njihove izvršitve (npr. prepoved nedogovorjenih odbitkov, spoštovanje dogovorjenih rokov, definiranje postopkov v primerih izgubljenih, založenih in neizvršenih nalogov za prenos sredstev ter postopkov za ponovno pošiljanje). Direktiva se nanaša na vse kreditne plačilne naloge s tujino, v valutah posameznih držav članic, za zneske, ki ne presegajo 50.000 ekuejv (Čadonič, 1999). V direktivi so opredeljene tudi določbe o minimalnih obveznostih inštitucij pri čezmejnih nakazilih.

Leta 2001 je Evropska komisija pripravila poročilo, iz katerega izhaja, da je cena čezmejnih nakazil in plačil v primerjavi z domačimi plačili še vedno previsoka, potrošniki dobivajo premalo informacij o stroških nakazil ter od leta 1993, ko je bila opravljena podobna študija, so se povprečni stroški za čezmejna nakazila le malo spremenili. Tudi uvedba evra, kot knjižnega denarja, ni prinesla bistvenega znižanja cene čezmejnih plačil, kljub povečanju števila čezmejnih transakcij in odpravi valutnega tveganja. Razlika v ceni domačih in čezmejnih transakcij je tako še naprej predstavljala oviro za čezmejno poslovanje in nemoteno delovanje notranjega trga.

Za odpravo nesorazmerij med domačimi in čezmejnimi plačili je bila leta 2001 sprejeta *Uredba (ES) št. 2560/2001 o čezmejnih plačilih v evrih*⁴ (2001), ki je hkrati pomenila pomemben korak na poti k uresničitvi SEPA. Uredba je bila zasnovana na načelih, ki veljajo za enotni trg, na podlagi katerih ne sme biti razlik med domačimi in čezmejnimi plačili. Načelo enakih stroškov za čezmejna in domača elektronska plačila zahteva od bank razvoj panevropske infrastrukture, ki omogoča znižanje stroškov in povečanje nivoja storitev za čezmejni plačilni promet.

Uredba vsebuje določbe, ki od 1. julija 2002 izenačujejo provizije za čezmejni elektronski plačilni promet v evrih z domačimi provizijami, od 1. julija 2003 vse provizije za čezmejna nakazila v evrih (torej ne le elektronska) do višine 12.500 evrov in od 1. januarja 2006 provizije za čezmejna nakazila do višine 50.000 evrov, poleg teh vsebuje še določbe o preglednosti provizij, o ukrepih za poenostavitev čezmejnih nakazil (uporaba mednarodne številke bančnega računa (angl. *International Bank Account Number* – IBAN) in mednarodne identifikacijske številke banke (angl. *Bank Identifier Code* – BIC)) in o obveznostih držav članic (odprava kakršne koli obveznosti notranje prijave čezmejnih plačil in obveznosti o minimalnih podatkih o prejemniku plačil).

Direktive 2007/64/ES o plačilnih storitvah na notranjem trgu (2007) predstavlja ključni korak pri uresničitvi skupnega trga plačilnih storitev v EU oziroma SEPA. PSD predstavlja pravni okvir potreben za uresničitev SEPA. Njen cilj je zagotoviti da bodo plačila med državami članicami EU postala tako enostavna, učinkovita in varna kot plačila znotraj držav članic. Poudarek PSD je na kreditnih plačilih, direktnih obremenitvah in kartičnih transakcijah (treh ključnih plačilnih inštrumentih SEPA). Enoten pravni okvir predstavlja pomemben korak k operativni uveljavitvi SEPA inštrumentov s strani ponudnikov plačilnih storitev in infrastrukture ter končnih uporabnikov, prinaša dodatno varnost za uporabnike plačilnih storitev (potrošnike, trgovce, mala in velika podjetja ter javno upravo), povečuje konkurenco in inovacije ter spodbuja tehnični napredek in razvoj novih izdelkov, kot na primer e-fakturiranje (angl. *e-invoicing*). PSD zagotavlja uskladitev nacionalnih zakonskih predpisov, ki se nanašajo na skrbno in varno poslovanje, vstop novih ponudnikov plačilnih storitev na trg, posredovanje informacij, pravice in obveznosti uporabnikov ter ponudnikov plačilnih storitev. V svojih določbah združuje določbe Uredbe (ES) št. 2560/2001 in priporočila.

Za vzpostavitev konkurenčnih pogojev na trgu, so pomembne predvsem določbe, ki omogočajo novim ponudnikom plačilnih storitev vstop na trg. Med slednje spadajo določbe, ki določajo enotno dovoljenje za vse ponudnike plačilnih storitev in opredeljujejo novo obliko ponudnikov plačilnih storitev, »plačilne inštitucije« (angl. *payment institutions*). Gre za pravne osebe, ki niso kreditne inštitucije in so pridobile dovoljenje za opravljanje ter izvrševanje plačilnih storitev v EU s strani pristojnih organov matične države članice. Dovoljenje velja v vseh državah članicah in omogoča opravljanje plačilnih storitev na celotnem območju EU oziroma širšem območju SEPA. S tem omogoča družbam, ki niso opravljale bančnih poslov, vstop na trg plačilnih storitev. Na trg plačilnih kartic bodo tako lahko vstopali mobilni operaterji, trgovci in drugi.

---

⁴ Uredba je v celoti zavezujoča in se v državah članicah uporablja neposredno, medtem ko se določbe direktive ne uporabljajo neposredno. Države članice so jih dolžne integrirati v svojo zakonodajo.

PSD je bila sprejeta aprila 2007, po dolgih usklajevanjih, ki so trajala vse od decembra 2005, ko je bila prvič objavljena. Zakasnitev sprejema je posledično zakasnila tudi datum prenosa v nacionalne zakonodaje, ki se je premaknil iz novembra 2007 na november 2009. Zamuda je bila posledica neusklajenosti držav članic glede nekaterih določb osnovnega teksta. Chris Skinner (2008, str. 10) v svoji knjigi »The future of finance after SEPA« navaja nekaj določb, ki so bile sprejete kot kompromisna rešitev različnih zahtev držav članic. Med slednje sodi vprašanje o vstopu družb, ki ne opravljajo bančne posle, na trg plačilnih storitev. To je razdvojilo EU na severni in južni pol. Severne države so zagovarjale odprto ekonomsko okolje, ki omogoča konkurenco med bankami in nebančnimi družbami, med katere sodijo tudi nekatere družbe z dolgoletno tradicijo na trgu plačilnih storitev, kot sta First Data in Vocalink, ter novi konkurenti, kot sta PayPal in Google. Države južne Evrope pa so bile mnenja, da bo vstop nebančnih inštitucij na trg imel negativen vpliv na konkurenčnost domačih bank, zato so zahtevale določene varnostne mehanizme. Razhajanja so se pojavila tudi glede roka za poravnavo plačil. Prvotno besedilo PSD je vsebovalo določbo, da se poravnava vseh plačil izvede do konca naslednjega delovnega dne (pravilo D+1). Banke številnih držav članic so bile mnenja, da je to nemogoče uresničiti do predvidenega roka, zaradi infrastrukture, ki jo je potrebno še vzpostaviti. Zato se je določilo prehodno obdobje in se je rok za doseganje tega pravila podaljšalo do 01. 01. 2012, v prehodnem obdobju pa je bil sprejet tri dnevni rok za poravnavo plačil (D+3), v določenih primerih tudi daljši roki, oziroma se rok dogovori s pogodbo (plačilne kartice). Kompromisno rešitev predstavljajo tudi določbe, ki se nanašajo na kapital nebančnih plačilnih ponudnikov in njihov nadzor.

PSD je naslovljena na vse države članice EU, države vključene v Evropski gospodarski prostor (angl. *European Economic Area*, v nadaljevanju: EEA): Norveška, Islandija in Liechtenstein ter Švico. Kar pomeni, da bodo lahko banke in ostali ponudniki plačilnih storitev ponujali SEPA orodja za plačila v evrih tudi izven evro območja, za katero je bila SEPA v prvi vrsti zasnovana. SEPA je torej namenjena plačilom v evrih, njene standarde pa lahko sprejmejo vse države članice EU, države EEA in Švica in s tem prispevajo k uresnitvi enotnega evropskega plačilnega območja, za katerega je PSD postavila pravne temelje.

2 TRG PLAČILNIH KARTIC

Z vidika SEPA trg plačilnih kartic zajema štiridelne kartične sheme in s tem poslovanje izdajateljev, pridobiteljev, procesnih centrov in ponudnikov kartične infrastrukture, ki skupaj omogočajo sprejemanje plačilnih kartic s strani trgovcev in izvajanje plačil ter dvigovanje gotovine na bančnih avtomatih s plačilnimi karticami. Na trg bi bilo mogoče vključiti tudi tridelne kartične sheme, vendar ob upoštevanju, da so določbe SCF v celoti namenjene le štiridelnim shemam, je vključitev slednjih nepotrebna z vidika analize, ki sledi v nadaljevanju. Na podlagi tega so v nadaljevanju predstavljena teoretična ozadja in značilnosti štiridelnih kartičnih shem.

Za razumevanje delovanja trga plačilnih kartic in vplivov predvidenih sprememb, ki jih prinaša SEPA, je potrebno najprej poznati in razumeti teorijo na kateri trg temelji, torej teorijo dvodelnega trga (angl. *two-sided market*).

2.1 Teorija dvodelnega trga

Gre za teorijo, ki se je razvila v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Eno izmed prvih analiz dvodelnega trga je leta 1983 predstavil William Baxter (Evans, 2006, str. 6). Dokazal je, da je s plačilnimi karticami mogoče opraviti plačila le, če se za to odločita tako imetnik plačilne kartice kakor tudi trgovec. Formalno definicijo dvodelnega trga sta podala Rochet in Tirole (2004, str. 40), ki pravi, da je trg dvodelen, ker na volumen transakcij vpliva nesorazmerna razporeditev stroškov, kar pomeni, da trg deluje tako, da ena stran pokriva sorazmerni del stroškov druge strani. Slednja ni voljna plačati dodatnih stroškov za uporabo sistema, prva pa ima dodatne koristi, če druga stran pristopi v sistem in je tako pripravljena plačati del njenih stroškov. Cenovna struktura tako igra pomembno vlogo in sistem jo mora oblikovati tako, da pritegne obe strani trga. Na podlagi teoretičnih predpostavk dvodelnega trga delujejo kartične sheme, računalniški operacijski sistemi in revije, ki vsebujejo oglase.

Bistvena značilnost dvodelnega trga je mrežni vpliv (poznani tudi kot mrežne eksternalije ali pozitivni povratni učinki), ki se odraža v odvisnosti povpraševanja ene skupine od povpraševanja druge skupine. Tako je na trgu plačilnih kartic voljnost trgovcev po sprejemanju plačilnih kartic določene kartične sheme odvisna od števila imetnikov plačilnih kartic te kartične sheme in obratno, povpraševanje potrošnikov po plačilnih karticah določene sheme je odvisno od števila trgovcev, ki sprejemajo njene plačilne kartice.

Dvodelni trg mora privabiti obe skupini uporabnikov in jih spodbujati k aktivnem sodelovanju. Za doseganje slednjega in posledično optimalnega delovanja trga je torej najpomembnejša cenovna politika. Za nadaljnjo analizo konkurence na trgu plačilnih kartic sta pomembni predvsem dve značilnosti cenovne politike:

1. Cene, ki maksimirajo profit, niso enake marginalnim stroškom obeh skupin uporabnikov. V teoriji in praksi dvodelni trg na eni strani oblikuje ceno, ki ne pokriva neposrednih stroškov (imetnikom plačilnih kartic), torej negativno ceno, na drugi strani pa ceno, ki presega mejne stroške (trgovcem), in s tem pokriva sorazmerni del stroškov prve strani. Imetniki plačilnih kartic, ki niso pripravljene nositi dodatnih stroškov za uporabo plačilnih kartic, so subvencionirani s strani trgovcev, ki imajo večji interes, da potrošniki uporabljajo plačilne kartice, zato so pripravljene nositi del njihovih stroškov.
2. Cena, ki maksimira profit, je odvisna od cenovne elastičnosti povpraševanja in mejnih stroškov obeh skupin uporabnikov ter mrežnih učinkov. Cena ene skupine, ki maksimira profit, je odvisna od cene druge skupine. Le optimalna cena obeh skupin lahko maksimira profit.

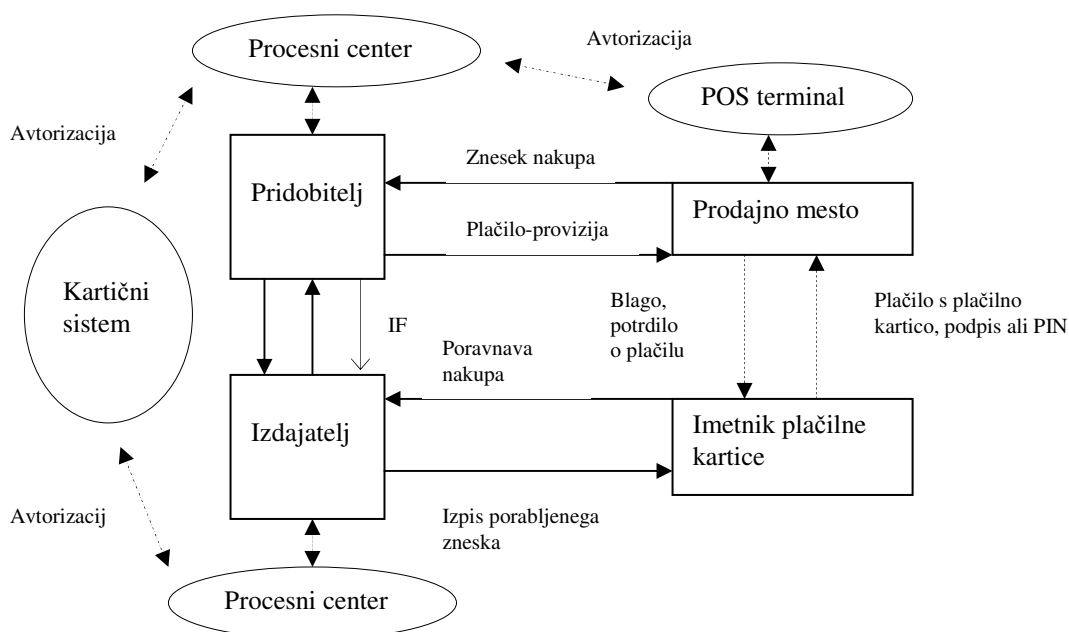
2.2 Potek transakcije na POS terminalu in na bančnem avtomatu

Za razumevanje delovanja trga je, poleg teoretičnega modela, potrebno razumeti potek transakcij, vključno s finančnim tokom. V ta namen je v nadaljevanju predstavljen potek transakcij na POS terminalih in na bančnih avtomatih v Sloveniji.

2.2.1 Potek transakcij na POS terminalu

Transakcija na POS terminalu, ki je shematsko predstavljena v Sliki 1, se prične na zahtevo komitenta, da plača izbrano blago ali opravljeno storitev s plačilno kartico. Trgovec povleče kartico čez režo (uporaba magnetne stene) ali vstavi kartico v ustrezno režo (uporaba čipa) na POS terminalu ter vtipka znesek transakcije. S pritiskom na gumb »potrdi« trgovec sproži aktivnosti preverjanja in potrditve plačilne sposobnosti imetnika plačilne kartice od banke izdajateljice kartice preko procesnega centra banke lastnice prodajnega mesta. Postopek se imenuje avtorizacija. Banka izdajateljica sporoči ali je nakup možen, torej ali ima imetnik ustrezno stanje na računu. Imetnik nakup potrdi s podpisom ali vtipka osebno identifikacijsko številko (angl. *personal identification number*, v nadaljevanju: PIN). Kupec prejme kopijo potrdila o nakupu (angl. *slip*). Ob zaključku dneva POS terminal pošlje banki lastnici prodajnega mesta (pridobitelju) seznam opravljenih transakcij s posamezno vrsto kartice. Procesni center pridobitelja posreduje transakcije bankam izdajateljicam kartic oziroma mednarodnim kartičnim shemam (v kolikor gre za mednarodno plačilno kartico). Banka izdajateljica kartice poravnava terjatve banki lastnici prodajnega mesta skladno z dogovorjenimi pravili (mednarodnimi ali domačimi), praviloma v roku nekaj dni. Banka lastnica prodajnega mesta poravnava obveznost do trgovca v pogodbeno dogovorjenem roku, za vse vrste kartic, ki jih trgovec sprejema po pogodbi, ne glede na banko izdajateljico kartice. Za svojo storitev pridobitelj odtegne pogodbeno dogovorjeno provizijo. Del provizije, nadomestilo za uporabo kartice (angl. *interchange fee*), odstopi banki izdajateljici. Imetnika plačilne kartice banka dnevno ali enkrat mesečno obremeni za nakup (odvisno od tipa plačilne kartice).

Slika 1: Potek transakcij s plačilnimi karticami na POS terminalih v Sloveniji

Vir: Lastna obdelava.

Finančni tok:

- Imetnik plačilnih kartic načeloma ni deležen stroškov, čeprav Visa in MasterCard dopuščata možnost, da trgovec imetniku plačilne kartice zaračuna manipulativne stroške.
- Pridobitelj trgovcu zaračuna provizijo za vsako transakcijo izvedeno s plačilno kartico. Rok plačila je odvisen od pridobitelja oziroma od dogovora med pridobiteljem in trgovcem. Pridobitelj svojemu procesnemu centru plača provizijo za procesiranje podatkov.
- Kartična shema zaračuna izdajatelju bruto vrednost transakcije in jo plača pridobitelju, kateremu hkrati zaračuna medbančno provizijo, ki jo plača izdajatelju. Obema zaračuna provizijo za opravljanje poslov oziroma provizijo za uporabo blagovne znamke, če transakcija ni vključena v sistem (torej se procesira preko nacionalne kartične sheme).
- Izdajatelj bremeni imetnika plačilne kartice za opravljene transakcije in svojemu procesnemu centru plača za procesirane podatke.

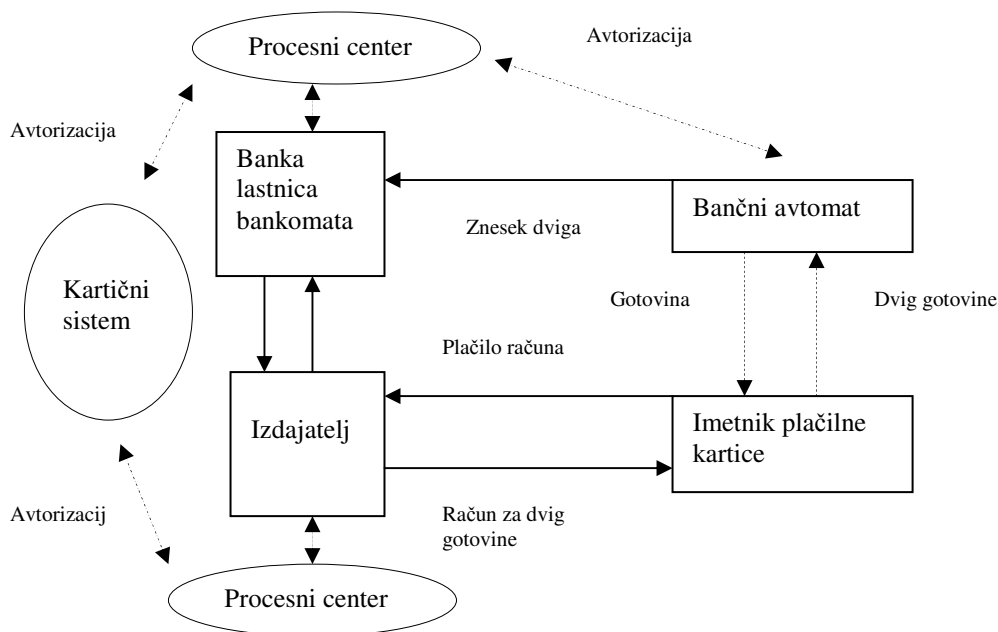
Poravnava med izdajateljem in pridobiteljem poteka na en izmed sledečih načinov:

- Domači kliring – dnevno poravnavo prometa izvaja Banka Slovenije na podlagi specifikacije procesnega centra MasterCard. Gre za transakcije pri katerih sta izdajatelj in pridobitelj vključena v različna procesna centra (Activa, Bankart).
- Mednarodni kliring – dnevno poravnavo izvaja korespondenčna banka v tujini po specifikaciji procesnega centra MasterCard. Gre za primere, ko imetnik plačilne kartice izdane v Sloveniji izvede plačilo v tujini.
- WTS multilateralni kliring – poravnavo izvede Banka Slovenije po specifikaciji domačega procesnega centra (procesni center Banke Koper za Activo ali Bankart). Gre za transakcije, ki jih imetnik plačilne kartice izvede na prodajnem mestu, ki sodi v isti procesni center (npr. izdajatelj je Banka Celje in pridobitelj je Banka Koper (obe članici sistema Activa) ali izdajatelj je Nova Ljubljanska banka (v nadaljevanju: NLB), pridobitelj pa Abanka (za oba je procesni center Bankart)).
- »ON-US« dnevni promet – za slednjega se ne izvaja kliring temveč se promet pobota. Gre za primer, ko imetnik plačilne kartice NLB opravi plačilo na prodajnem mestu NLB.

2.2.2 Potek transakcij na bančnem avtomatu

Potek transakcije na bankomatu je shematsko prikazan v Sliki 2 (na naslednji strani). Prične se z vstavitvijo plačilne kartice v režo bančnega avtomata. Imetnik plačilne kartice vtipka PIN in izvede dvig gotovine (izbere znesek, vzame kartico in denar), banka lastnica bankomata oziroma njen procesni center obdela finančno transakcijo, obračunski agent obračuna promet in medbančno provizijo (slednja gre v nasprotni smeri kot pri transakcijah na POS terminalih – izdajatelj plača provizijo pridobitelju) ter izdajatelj bremeni račun imetnika plačilne kartice.

Slika 2: Potek transakcij s plačilnimi karticami na bančnih avtomatih v Sloveniji

Vir: Lastna obdelava.

V nadaljevanju je predstavljena analiza trga plačilnih kartic držav članic EU, ki vključuje vse bistvene elemente trga pomembne za analizo vplivov SEPA na konkurenco.

2.3 Trgi plačilnih kartic v Evropski uniji

Trg plačilnih kartic EU predstavlja hitro rastoči trg. Število transakcij se je v obdobju od leta 2000 do leta 2004 povečalo za 72%, iz 12 milijard na 20,7 milijard leta 2004 (Blue book, 2006, str. 28-63). Težko pa je govoriti o notranjem trgu plačilnih kartic EU, saj so za enkrat razlike med posameznimi državami članicami relativno velike. Večina držav članic ima vsaj eno nacionalno kartično shemo s svojimi pravili in standardi ter svojimi plačilnimi karticami. V vseh državah članicah pa sta prisotni mednarodni kartični shemi MasterCard in Visa. V številnih državah članicah so njune plačilne kartice co-branded s plačilnimi karticami nacionalnih shem, ali so kar nadomestile domače plačilne kartice (npr. v Belgiji in na Finskem). V novih državah članicah, kjer se zaradi nerazvitosti bančnega trga domače sheme niso razvile (npr. Slovaški), sta mednarodni shemi edini shemi na trgu. Prav tako sta edini oziroma največji kartični shemi na področju čezmejnih transakcij, saj zavzemata preko 95% vseh čezmejnih transakcij. Zaradi tega bo v nadaljevanju posebna pozornost namenjena prav mednarodnima kartičnima shemama MasterCard in Visa, saj čezmejne transakcije s plačilnimi karticami sodijo med prioritete SEPA za kartice. Čezmejne transakcije danes predstavljajo le dobrih 5% vseh transakcij izvedenih s plačilnimi karticami, vendar upoštevajoč zahteve, ki jih postavlja SEPA za kartice, je jasno, da bodo prav slednje ključni element, ki bo odločal o nadaljnjem razvoju trga plačilnih kartic v EU.

2.3.1 Velikost trga

Na podlagi rezultatov sektorske raziskave Evropske komisije objavljenih v vmesnem poročilu (2006, str. 39) izhaja, da trg plačilnih kartic raste in se razvija. Raste tako število izdanih kartic, kakor tudi promet izveden s plačilnimi karticami. Iz Tabele 1 je razvidno, da se je na območju EU število izdanih plačilnih kartic naraslo iz 383,72 milijonov leta 2000 na 727,58 milijonov leta 2008, v EMU pa v enakem obdobju iz 264,736 milijonov na 472,63 milijonov. Večji del izdanih plačilnih kartic je pripadalo mednarodnima kartičnima shemama MasterCard in Visa. Leta 2002 je bilo v EU izdanih 285 milijonov plačilnih kartic MasterCard in Visa, na območju EMU pa 222 milijonov, kar predstavlja 64% vseh izdanih kartic v EU in 72% v EMU. Na območju EEA pa je bilo leta 2004 med vsemi izdanimi karticami 45% Visa kartic, 45% MasterCard, 8% domačih in 2% Diners in Amex kartic (Commission decision, 2007, str. 39). Podatek vključuje debetne, kreditne in co-branded kartice.

Tabela 1: Število izdanih plačilnih kartic (v milijonih) v EU in EMU v obdobju 2000 – 2008

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Plačilne kartice	EU	383,73	428,4	444,15	467,95	561,926	615,713	639,056	691,581	726,581
	EMU	264,74	306,13	309,54	320,61	353,14	407,084	420,94	449,053	472,631
Debetne kartice	EU	252,3	281,78	281,41	285,45	331,435	380,21	409,415	449,33	473,181
	EMU	191,45	219,48	213,8	213,62	217,835	261,391	284,966	304,488	319,68

Vir: Blue book, 2006, str. 61, tabela 10.1 b, Payment Statistic, 2009, str. 45, tabela 10.1 b; Lastna obdelava.

Med debetnimi karticami je bilo v EU izdanih bistveno več Maestro kartic, kot Visa electron kartic (180,2 milijonov proti 37,7 milijonov), medtem ko je bilo razmerje med izdanimi karticami z odloženim plačilom 37,7 milijonov proti 17,8 milijonov, v prid Visa karticam. Leta 2004 se je v EU število izdanih plačilnih kartic MasterCard in Visa povečalo za 75%, na 500 milijonov (Commission decision, 2007, str. 35 – 39). Skupaj je bilo v EU in EMU izdanih več MasterCard plačilnih kartic kot Visa, z razlikami med posameznimi državami članicami. V devetih državah članicah EU je bilo tako izdanih več plačilnih kartic Visa, v šestih pa MasterCard. Ne glede na število, so bile kartice z odloženim plačilom Visa in MasterCard ter debetne kartice co-branded z MasterCard in Visa izdane v vseh državah članicah.

Za vse države članice je značilno, da se število nacionalnih debetnih kartic zmanjšuje. Konec leta 2002 je bilo v EU med izdanimi debetnimi karticami 9% nacionalnih, leta 2005 pa le še 5%. Njihovo število pada predvsem na račun vse večjega števila co-branded kartic. Ocenjuje se, da je v EU okoli 95% vseh debetnih kartic co-branded z Maestro, MasterCard, Visa ali Visa Electron. Tako so skoraj vse debetne kartice izdane v Avstriji, Belgiji in Nemčiji ter večji del debetnih kartic izdanih v Italiji, na Irskem in na Nizozemskem co-branded z Maestro. Na Finskem in Portugalskem pa je večji del debetnih kartic co-branded z Visa Elektron, ki ima pomemben tržni delež tudi v Grčiji. Posebnost evropskih debetnih kartic je tudi uporaba znaka MasterCard in Visa. Slednji se uporablja na Danskem, Švedskem, v Franciji, Španiji, in Veliki Britaniji (Interim report I – Payment Cards, 2006, str. 121-122).

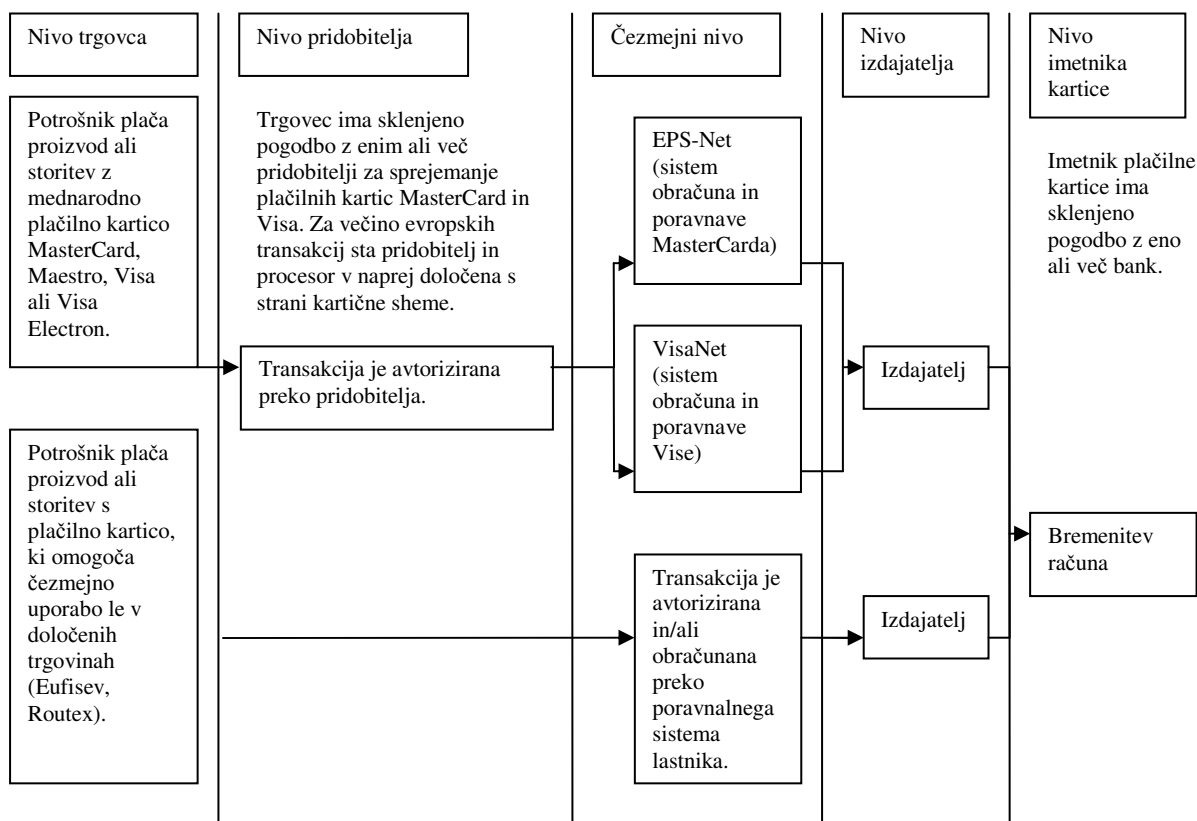
2.3.2 Čezmejne transakcije

Čezmejne transakcije s plačilnimi karticami predstavljajo le manjši del vseh plačil izvedenih s plačilnimi karticami (približno 5% vseh transakcij) in so v večji meri, natančneje v 94%, izvedene s plačilnimi karticami MasterCard in Visa. Preostali del je izveden s plačilnimi karticami tridelnih kartičnih shem (Amex, Diners itd.) ter z drugimi bilateralnimi oziroma multilateralnimi shemami. Uporaba slednjih je omejena na prodajna mesta določenih trgovcev in po številu ter višini transakcij, vendar kljub temu njihova čezmejna uporaba dokazuje, da mednarodna plačila s plačilnimi karticami lahko izvajajo tudi majhne sheme. Med tovrstnimi karticami velja izpostaviti sledeče (Regulation 2560/2001: Study of competition for cross-border payment services, 2005, str. 27):

- trgovske kartice Galeries Lafayette iz Francije, katere se lahko uporabljajo v 112 trgovinah El Cortes Inglés v Španiji, in trgovske kartice El Cortes Inglés, ki se lahko uporabljajo v 40. trgovinah Galeries Lafayette v Franciji. Leta 2004 je veriga El Cortes Inglés imela izdanih 5,5 milijonov kartic, s katerimi je bilo opravljenih le 14.000 transakcij.
- Bankomat kartice EUFISERV izdane s strani nekaterih Španskih hranilnic se lahko uporabljajo na Portugalskem. Leta 2004 je bilo z njimi izvedenih 70.000 čezmejnih transakcij.
- Zveza Routex – vodilne naftne družbe Aral, BP, ENI, OMV in Statoil izdajajo kartice, s katerimi je možno plačati na 17.000 prodajnih mestih v 33 državah. Omogočajo plačilo goriva na bencinskih črpalkah, cestnin, tunelnin in mostnin.
- Solred in Solred DKV kartice so sprejete na 20.000 bencinskih postajah v Evropi in Maroku in 3.900 bencinskih postajah v Španiji in na Portugalskem.

Slika 3 (na naslednji strani) prikazuje potek transakcij s plačilnimi karticami MasterCard in Visa ter s plačilnimi karticami zgoraj navedenih shem. Bistvena razlika je v tem, da slednje ne vključujejo pridobiteljev, temveč vse aktivnosti potekajo preko izdajatelja kartice oziroma njegovega procesnega centra, kar velja tudi za tridelne kartične sheme.

Slika 3: Potek čezmejnih transakcij izvedenih s plačilnimi karticami MasterCard in Visa ter s plačilnimi karticami bilateralnih in multilateralnih shem

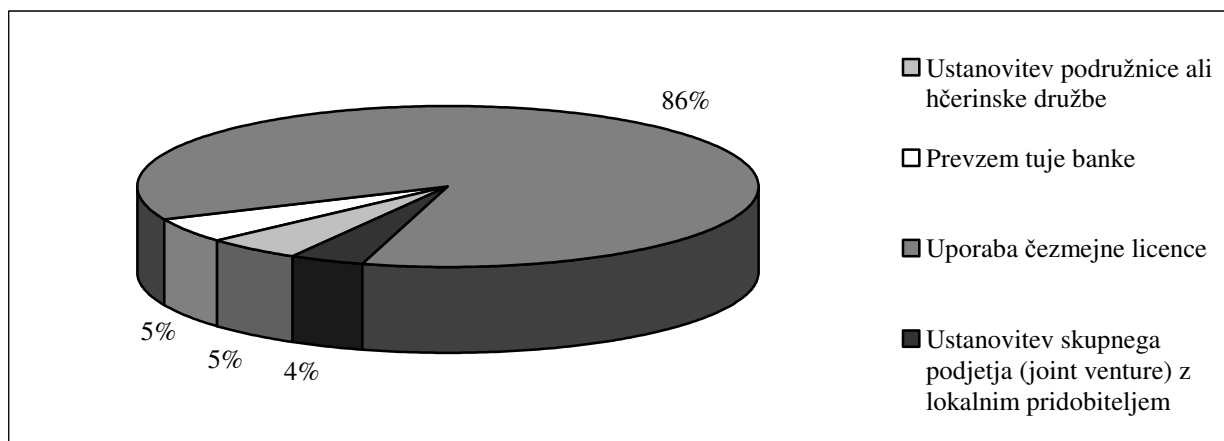
Vir: Regulation 2560/2001: Study of competition for cross-border payment services, 2005, str. 20

2.3.3 Čezmejna dejavnost pridobiteljev

Na podlagi rezultatov sektorske raziskave Evropske komisije objavljenih v vmesnem poročilu (2006, 107-114) je leta 2004 le 9% vseh pridobiteljev poskusilo (uspešno ali neuspešno) vstopiti na trg druge države članice EU. Prodor na trg so poskusili z ustanovitvijo podružnice ali hčerinske družbe, s prevzemom tuje banke, z uporabo enotne licence ali z ustanovitvijo skupnega podjetja (angl. *joint venture*) z lokalnim pridobiteljem.

Kakor je razvidno iz Slike 4 (na naslednji strani) se pridobitelji najpogosteje odločajo za ponudbo čezmejnih storitev preko enotne licence. Uporaba licenc je najbolj učinkovita v državah, kjer ni vstopnih ovir oziroma so te nepomembne (npr. v Veliki Britaniji in na Švedskem).

Slika 4: Načini prodora na trge druge države članice uporabljeni s strani pridobiteljev

Vir: Interim report I – Payment card, 2006, str. 107, graf 57; Lastna obdelava.

Prevzem domače banke je najpogostejši način vstopa na trge novih držav članic (npr. Estonije, Latvije, Litve in Malte) in na francoski trg. Za vstop na belgijski, nizozemski in nemški trg pa je najpogostejša ustanovitev skupnega podjetja z domačo družbo (joint venture), pri čemer glavni namen banke, ki vstopajo na trge drugih držav članic s prevzemom domače banke, navadno ni dejavnost pridobivanja (sklepanja pogodb s prodajnimi mesti za sprejemanje plačilnih kartic). Najpogosteje je to le stranska dejavnost oziroma del košarice storitev, ki jih banka ponuja svojim komitentom.

Za čezmejno dejavnost se odločajo predvsem pridobitelji starih članic EU. Med katerimi izstopajo predvsem pridobitelji iz Velike Britanije, Irske in Nemčije. Razlogi za to so predvsem zasičenost trga, visoka razvitost kartične kulture in veliko zanimanje bank za čezmejno širitev dejavnosti. Banke novih članic se le redko odločajo za čezmejno dejavnost, kar je povezano predvsem z nenasičenostjo domačega trga, pomanjkanjem tehničnih izkušenj in velikostjo bank.

V obdobju 2002-2004 je mogoče zaznati trend naraščanja čezmejne dejavnosti pridobiteljev, kar se odraža tudi v povečanju prometa z naslova čezmejnega pridobivanja, ki se je v tem obdobju povečal za več kot 50%. Vendar pridobitelji, ki so v tem obdobju vstopili na trg druge države članice EU, niso izvedli večjega preboja. To velja predvsem za pridobitelje, ki so vstopili v Avstrijo, Belgijo, Nemčijo, Španijo, Veliko Britanijo, na Nizozemsko in Portugalsko. Pogodbena razmerja so vzpostavili predvsem s trgovci na področju e-trgovine, internetnih storitev in s ključnimi trgovci, s katerimi so že imeli vzpostavljena pogodbena razmerja v drugih državah. Leta 2004 je bil delež transakcij čezmejnih pridobiteljev v Belgiji ocenjen na dobre 3%, v Veliki Britaniji pa na manj kot 1% (Report on the retail banking sector inquiry, 2007, str. 18).

2.3.4 Koncentracija dejavnosti pridobivanja in izdajanja plačilnih kartic

Na podlagi izsledkov sektorske raziskave Evropske komisije objavljenih v vmesnem poročilu (2006, str. 87-90), so za trge plačilnih kartic držav članic EU značilne precejšnje razlike v koncentraciji dejavnosti izdajanja in pridobivanja. Za dejavnost izdajanja je značilna nizka koncentracija dejavnosti, za dejavnost pridobivanja pa visoka, kar pomeni, da plačilne kartice

izdaja veliko število izdajateljev, pogodbe s trgovci pa sklepa le omejeno število pridobiteljev, v nekaterih državah le eden. To velja tako za mednarodne kot za nacionalne kartične sheme.

Leta 2002 so v državah EU15⁵ pogodbe s trgovci sklepale predvsem domače banke za plačilne kartice domačih kartičnih shem. Pogodbe za plačilne kartice mednarodnih kartičnih shem so bile redke, kar je bilo povezano z dolgo zgodovino nacionalnih kartičnih shem in nižjimi provizijami za trgovce. Vendar se je razmerje v nekaj letih obrnilo, saj se je vse več trgovcev in potrošnikov odločalo za plačilne kartice vsaj ene mednarodne kartične sheme.

V številnih državah članicah EU trgovci nimajo možnosti izbire pridobitelja za mednarodne plačilne kartice, oziroma je ta možnost zelo omejena, zaradi omejenega števila bank oziroma drugih subjektov, ki imajo licenco za sklepanje pogodb s trgovci. Koncentracija pridobiteljev je v EU zelo visoka, čeprav med državami obstajajo velike razlike, predvsem med starimi in novimi članicami. V novih članicah je na trgu prisotnih več pridobiteljev kot v starih državah članicah, kar pomeni, da je koncentracija na trgu manjša. V starih državah članicah pa je pridobiteljev posamezne kartične sheme manj, pogosto le eden.

V vmesnem poročilu sektorske raziskave Evropske komisije (2006, str. 87-90) je izpostavljena Italija, kjer dva največja pridobitelja, Bank Americard in Carta Si, skupaj obvladata okoli 80% vseh transakcij s plačilnimi karticami MasterCard in Visa, in Avstrija, kjer je Europay Austria edini pridobitelj za Maestro in eden največjih pridobiteljev za plačilne kartice MasterCrad, Visa Austria pa servisira večino transakcij s plačilnimi karticami Visa in Visa Electron. Na Nizozemskem je do leta 2001 le PaySquare lahko opravljal dejavnost pridobivanja za plačilne kartice MasterCard in je ostal največji pridobitelj tudi po letu 2001, ko so tudi banke lahko začele opravljati to dejavnost.

V nekaterih državah članicah dejavnost pridobivanja opravlja le eno podjetje, ki je ustanovljeno kot skupno podjetje (joint venture) s strani bank članic mednarodne kartične sheme MasterCard oziroma Visa. S tem je izbira trgovcev omejena le na enega pridobitelja. Skladno s podatki vmesnega poročila sektorske analize Evropske komisije (2006, str. 87-90) so skupna podjetja značilna za Avstrijo, Belgijo, Italijo, Portugalsko, Dansko in Finsko. V Belgiji in na Danskem je ustanovitev skupnega podjetja značilna tudi za članice domačih kartičnih sistemov.

2.3.5 Vertikalna integracija kartičnih shem v EU

Visoka vertikalna integracija kartičnih shem omejuje konkurenco na področju kartične infrastrukture, saj so člani sheme dolžni poslovati le s ponudniki povezanimi (lastniško ali poslovno) s kartično shemo. S tem kartična shema omogoča monopolni položaj ponudnikom infrastrukture, kar se lahko odraža v višjih cenah, nižji kakovosti in manjši raznolikosti ponudbe.

Vertikalna integracija kartičnih shem narašča s številom dodatnih dejavnosti, ki jih shema opravlja (prenos zahtev za odobritev, odobritev in procesiranje transakcij, obračun in poravnava

---

⁵ EU15 označuje naslednjih 15 držav članic EU: Francija, Nemčija, Italija, Belgija, Avstrija, Nizozemska, Španija, Portugalska, Danska, Finska, Švedska, Irska, Grčija, Velika Britanija in Luksemburg.

transakcij, pridobivanje, prodaja oziroma najem POS terminalov). Najnižjo vertikalno stopnjo integracije imajo kartične sheme, ki imajo lastništvo sheme ločeno od infrastrukture. Takšne sheme svojim članom omogočajo prosto izbiro ponudnikov infrastrukture in s tem omogočajo razvoj konkurence na tem segmentu trga. Vendar je pogosto ločitev lastništva od infrastrukture le formalna, kar pomeni, da članice sheme podporne dejavnosti formalno prosto izbirajo na trgu, dejansko pa uporabljajo podporne dejavnosti, ki jih nudi shema.

Evropska komisija je v vmesnem poročilu sektorske raziskave (2006, str. 90-92) opozorila na razlike v vertikalni integraciji kartičnih shem med državami članicami. Med najbolj vertikalno integrirane kartične sheme sodijo tristranske sheme (Diners, Amex in JCB), saj so praktično vse dejavnosti opravljene znotraj sheme, poleg tega sta dejavnosti pridobivanja in izdajanja opravljene s strani ene same družbe. MasterCard in Visa imata v shemo vključeni dejavnosti obračuna in poravnave čezmejnih (v nekaterih državah tudi domačih) transakcij ter v določenih primerih tudi njihovo avtorizacijo. Domače kartične sheme imajo različne stopnje vertikalne integracije. Nižjo stopnjo vertikalne integracije imajo nacionalne kartične sheme na Irskem, Nizozemskem, Danskem, Finskem, v Franciji in Nemčiji, medtem ko nacionalne kartične sheme v Španiji in na Portugalskem za enkrat ostajajo vertikalno integrirane na najvišjem nivoju.

2.3.6 Članstvo in pravila upravljanja kartičnih shem

Konkurenco na trgu lahko omejujejo tudi pogoji za članstvo v kartičnih shemah. Med slednje sodijo: pogoj po lokalni ustanovitvi, pogoj, da so članice sheme le finančne inštitucije, višina in obračunavanje članarin, razvrščanje članov v različne razrede ter na tej podlagi ločene pravice in obveznosti.

2.3.6.1 Pogoj glede finančne inštitucije in pogoj po lokalni ustanovitvi

Za štiridelne nacionalne in mednarodne kartične sheme je značilno, da omogočajo izdajanje plačilnih kartic in sklepanje pogodb s trgovci le kreditnim inštitucijam in družbam v njihovi večinski lasti. Nekatere kartične sheme onemogočajo članstvo inštitucijam, ki opravljajo shemi konkurenčno dejavnost. Tako Visa Evropa omogoča članstvo vsaki inštituciji, ki je podrejena bančni zakonodaji domače države članice⁶ in ima licenco oziroma dovoljenje za sprejemanje depozitov, v skladu z drugo bančno direktivo (89/646/EEC). Članstvo pa ni omogočeno bankam, ki upravljajo konkurenčno kartično shemo. Visa Evropa, je zaradi lastništva kartične sheme »Discover« v ZDA, zavrnila vlogo za članstvo družbi Morgan Stanley (Uradni list EU, C 183/05, 2009). MasterCard Evropa omogoča članstvo vsem finančnim inštitucijam pooblaščenim za opravljanje finančnih transakcij v skladu z zakonodajo veljavno v domači državi članici in vsem finančnim inštitucijam, ki so v njihovi večinski lasti. Izraz finančna inštitucija je širši kot izraz kreditna inštitucija, saj vključuje tudi subjekte, ki ne sprejemajo depozitov (Interim report I – Payment card, 2006, str. 102). Tako MasterCard Evropa omogoča članstvo nebančnim družbam, ki so v večinski lasti bank.

---

⁶ Domača država članica je država v kateri je finančna institucija ustanovljena.

Tudi nacionalne kartične sheme, z redkimi izjemami, omogočajo članstvo le kreditnim inštitucijam. Med izjeme sodi nemška debetna kartična shema »EC Karte«, ki omogoča opravljanje dejavnosti pridobivanja tudi ponudnikom plačilnih storitev (Interim report I – Payment card, 2006, str. 102).

Glede zahteve po fizični prisotnosti v državi, kjer se dejavnost opravlja, so omejitve postavljene predvsem s strani lokalnih kartičnih shem oziroma nacionalnih nadzornih organov. Lokalna ustanovitev je zahtevana predvsem posredno preko drugih zahtev, na primer zahteve, da morajo biti vsi ponudniki storitev registrirani oziroma pod nadzorom nacionalne centralne banke. S takšnimi zahtevami nacionalni organi oziroma nacionalne kartične sheme kršijo eno izmed štirih temeljnih svoboščin. Obe mednarodni kartični shemi (MasterCard in Visa) pa omogočata opravljanje dejavnosti pridobivanja in izdajanja brez fizične prisotnosti v državi. V ta namen Visa Evropa glavnim in pridruženim članom podeljuje licence za čezmejno dejavnost pridobivanja in/ali izdajanja. Na podlagi licence za opravljanje čezmejne dejavnosti, ki jo podeljuje MasterCard Evropa, lahko člani opravljajo dejavnost le na območju za katerega je licenca podeljena. V kolikor želijo opravljati dejavnost izven tega območja, lahko zaprosijo za razširitev te licence ali za t.i. centralno licenco (Interim report I – Payment card, 2006, str. 110).

2.3.6.2 Članarine

Štiridelne kartične sheme predvidevajo plačilo članarine za vstop oziroma včlanitev v shemo. Ta je lahko enkratna ali periodična. Njena višina pa je odvisna od številnih dejavnikov, med katerimi so: vrsta članstva, zahtevane storitve, dejavnost (npr. pridobivanje in/ali izdajanje) in sredstva novega člana, število POS terminalov ter bančnih avtomatov, število plačilnih kartic, ki jih novi član namerava izdati v prvih petih letih, oziroma število izdanih plačilnih kartic v času njegovega vstopa v shemo (prvo velja za izdajatelje, drugo pa za pridobitelje) ali planirano število plačilnih kartic v določenem obdobju (Report on the retail banking sector inquiry, 2007, str. 137).

Na Danskem in Finskem morajo novi člani lokalnih shem plačati dodatno provizijo za vstop v medbančni sporazum, ki ga upravlja nacionalno bančno združenje. Na Danskem je predvidena tudi licenčna in provizija za vstop v sistem PBS A/S za procesiranje in kliring Dankort transakcij. V Franciji so novi člani dolžni plačati dodatno provizijo za medbančne storitve. V številnih drugih državah je zahtevano članstvo v vsaj eni mednarodni kartični shemi. Tako v Italiji ena izmed domačih kartičnih shem zahteva članstvo v mednarodni kartični shemi MasterCard oziroma Visa (Report on the retail banking sector inquiry, 2007, str. 137).

Višina članarine se razlikuje tako med shemami kakor tudi znotraj posamezne sheme. Za obe mednarodni kartični shemi velja, da je višina članarine odvisna od sredstev posameznega člana. Na podlagi podatkov za leto 2004, Visa Evropa svojim glavnim članom zaračunava 7 EUR za vsak milijon sredstev, vendar ne manj kot 108.500 EUR in več kot 542.300EUR, pridruženim članom pa pavšalni znesek v višini 10.850EUR. Članarina MasterCarda je za glavne in pridružene člane vezana na naslednjo lestvico višine sredstev: nižji od 50 bilijonov EUR, med 50 in 100 bilijonov EUR ali višji od 100 bilijonov EUR. Glede na to glavni člani plačajo članarino v

višini 30.000, 90.000 oziroma 150.000 EUR, pridruženi člani pa 15.000, 45.000 oziroma 75.000 EUR. Poleg tega so člani dolžni plačati enkratno pristojbino za prijavo v višini 10.000 oziroma 20.000 EUR (Report on the retail banking sector inquiry, 2007, str. 138).

Nacionalne kartične sheme je, glede na višino članarine leta 2004, mogoče razdeliti v štiri skupine: nižja od 15.000 EUR (nekaterne sheme v Nemčiji in Italiji), med 30 in 150.000 EUR - najpogosteje 50.000 EUR (GCB v Franciji, PIN na Nizozemskem in ena shema v Španiji), med 1,1 in 1,9 milijona EUR (danski Dankort, belgijski Bancontact, finski Pankkikortti, PMJ in POPS) in kartične sheme s posebnim načinom obračunavanja članarin (Report on the retail banking sector inquiry, 2007, str. 138).

2.3.6.3 Razvrščanje članov sheme v razrede

Številne kartične sheme, med katerimi tudi MasterCard in Visa, svoje člane razporejajo v razrede, za katere veljajo različni pogoji. Evropska komisija je v sektorski raziskavi (2007, str. 138) izpostavila tri prakse razporejanja članov:

- razlikovanje glavnih in pridruženih članov (MasterCard, Visa in številne nacionalne kartične sheme, kjer je število glavnih članov pogosto omejeno le na ustanovitelje sheme);
- razporejanje članov glede na vlogo, ki jo igrajo v shemi (na primer: ločitev na člane, ki imajo neposreden dostop do sistemov poravnave plačil, in člane, ki imajo posredni dostop preko članov z neposrednim dostopom);
- razporejanje članov glede na lastništvo (delničarji sheme lahko glasujejo na skupščini in imajo določene nadzorstvene pravice, medtem ko ostali člani le uporabljajo storitve sheme).

MasterCard meni, da razporejanje članov v razrede omogoča vstop v shemo tudi manjšim finančnim institucijam. Visa pa to povezuje predvsem z večjo fleksibilnostjo sistema.

2.3.7 Provizije

Transakcije s plačilnimi karticami so povezane z različnimi provizijami. V splošnem je mogoče razlikovati provizije zaračunane imetnikom plačilnih kartic, pridobiteljem, izdajateljem in trgovcem. V nadaljevanju so predstavljene glavne značilnosti posameznih provizij, ločene po državah članicah in/ali po plačilnih shemah.

2.3.7.1 Provizije zaračunane imetnikom plačilnih kartic

Najpogostejša oblika provizije za imetnike plačilnih kartic je letna članarina, sledi izdajna provizija, ki jo imetnik kartice plača ob izdaji plačilne kartice, manj pogoste pa so provizije za informacije o transakcijah in provizija na izvedene transakcije. Provizije se razlikujejo med debetnimi in kreditnimi karticami oziroma karticami z odloženim plačilom.

Letna članarina za kreditne kartice in kartice z odloženim plačilom je značilna za vse države članice in za vse mednarodne plačilne sheme (tri- in štiridelne). Na podlagi razpoložljivih

podatkov, je leta 2004 najvišjo povprečno letno članarino imela kartična shema Diners klub, in sicer 57 EUR, sledile so ji American Express s 47 EUR, MasterCard s 24 EUR in Visa s 23 EUR (Report on the retail banking sector inquiry, 2007, str. 98). Letne članarine posamezne kartične sheme so med državami različne. Tako so se leta 2004 letne članarine MasterCarda in Vise gibale v razponu od 5 EUR do skoraj 65 EUR. Razlike so tudi med plačilnimi karticami za fizične in pravne osebe. Leta 2004 je povprečna letna članarina za plačilne kartice MasterCard za fizične osebe znašala 19 EUR, za pravne osebe 32 EUR, za plačilne kartice Visa pa 18 EUR oziroma 34 EUR (Interim report I – Payment card, 2006, str. 55).

Izdajno provizijo poznajo v dvajsetih državah članicah EU. Navadno je nižja od letne članarine. Leta 2004 je bila izdajna provizija višja pri MasterCardu in Visi (v povprečju 14 EUR) kot pri Dinersu in American Expressu (v povprečju 11 EUR oziroma 5 EUR). Za vse pa velja, da se od leta 2000 ni bistveno spremenila (Interim report I – Payment card, 2006, str. 57).

Provizije za informacije o transakcijah in provizije na izvedene transakcije so manj pogoste in se med državami članicami ter med kartičnimi shemami razlikujejo tako po višini, kot po načinu obračunavanja. Tako provizijo na izvedene transakcije pozna le šest držav članic EU, kjer se njena višina in način obračuna med kartičnimi shemami razlikuje. V državah, kjer je provizija določena v deležu od transakcije, se pri MasterCardu giblje v razponu od 0,1% do 0,7%, pri Visi pa od 0,5% do 0,7% (Interim report I – Payment card, 2006, str. 58).

Letne članarine za debetne kartice so občutno nižje od letnih članarin za kreditne kartice. V številnih državah članicah jih kartične sheme ne zaračunavajo oziroma jih do pred nekaj leti niso zaračunavale. V obdobju od leta 2000, so namreč v številnih državah članicah (Nizozemska, Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Portugalska in Španija) kartične sheme uvedle ali povišale letne članarine (Study of the impact of Regulation 2560/2001, 2005, str. 8). Leta 2004 je povprečna letna članarina za debetne kartice Maestro znašala 10 EUR, za debetne kartice Visa Electron 11 EUR in za debetne kartice nacionalnih kartičnih shem 9 EUR. Za nacionalne kartične sheme je značilno, da so v povprečju nižje od mednarodnih kartičnih shem. Izdajna provizija za debetne kartice je značilna le za polovico držav članic, kjer njena višina v povprečju znaša 6 EUR. Provizija za informacije o transakcijah in provizija na izvedene transakcije sta tudi pri debetnih karticah le redko uporabljene (Interim report I – Payment card, 2006, str. 58-59).

2.3.7.2 Provizije zaračunane trgovcem

Trgovci, ki sprejemajo plačilne kartice, so za vsako transakcijo dolžni plačati provizijo pridobitelju, s katerim imajo sklenjeno pogodbo. Z vidika konkurence je pomemben predvsem podatek, da je provizija določena s strani pridobiteljev ter je njena višina v večji meri odvisna od medbančne provizije, ki jo pridobitelji plačujejo izdajateljem, o čemer bo več povedano v naslednji točki. V nadaljevanju so predstavljene glavne značilnosti provizij za trgovce, ki jih je ugotovila Evropska komisija v sektorski raziskavi (2007, str. 102-107), ločene po državah članicah in ali kartičnih shemah.

Provizije se razlikujejo tako med kartičnimi shemami, kot med državami članicami. Provizije za kreditne kartice in kartice z odloženim plačilom so višje pri tridelnih kartičnih shemah kot pri štiridelnih shemah. V obdobju 2000 – 2004 je imela najnižjo povprečno provizijo za trgovce Visa, in sicer 1,8%, najvišjo pa American Express, 3,14%. Med državami članicami se je povprečna vrednost provizije za plačilne kartice Visa gibala med 0,77% in 3,10%, za plačilne kartice MasterCard pa med 0,95% in 2,98% (Interim report I – Payment card, 2006, str. 45-48). Znotraj posamezne države članice je višina provizij za plačilne kartice MasterCard in Visa na primerljivi višini.

Provizije za trgovce se razlikujejo tudi med trgovci. Višina provizije za posameznega trgovca je odvisna od številnih kriterijev, med katerimi je ključni velikost trgovca, ki je lahko opredeljen z različnimi parametri (v nadaljevanju bo zaradi poenostavitve uporabljena delitev na velike in majhne trgovce). Vse mednarodne kartične sheme zaračunavajo višje provizije manjšim trgovcem kot večjim. Leta 2004 je bila razlika med provizijami za majhne in velike trgovce večja pri štiridelnih shemah MasterCard in Visa, kot pri tridelnih shemah Diners Club, Amex in JCB. Pri obeh štiridelnih shemah je razlika v povprečju znašala 70%, kar pomeni, da je bila provizija za manjše trgovce v povprečju za 70% višja od provizije za večje trgovce (Interim report I – Payment card, 2006, str. 35).

Povprečna provizija za trgovce za transakcije z debetnimi karticami se je v obdobju 2000 – 2004 znižala. Najnižje povprečne provizije za trgovce so imele nacionalne kartične sheme, in sicer 1,17%, najvišje pa MasterCard (za debetne kartice Maestro), in sicer 1,6%. Tudi za debetne kartice velja, da se višina provizij za trgovce razlikuje med državami članicami. Povprečna provizija za trgovce za transakcije z debetnimi karticami Visa se je gibala v razponu med 0,32% in 1,9%, z debetnimi karticami MasterCard pa med 0,36% in 2%. Tudi provizije za trgovce za transakcije izvedene z debetnimi karticami mednarodnih kartičnih shem presegajo provizije nacionalnih kartičnih shem. Tako je bila v eni državi članici povprečna provizija za trgovce za transakcije izvedene z debetnimi karticami Maestro enkrat višja od povprečne provizije za domače debetne kartice. Tudi za debetne kartice mednarodnih kartičnih shem so značilne razlike med večjimi in manjšimi trgovci. Manjši trgovci plačujejo v povprečju 60% višjo provizijo za transakcije izvedene z Visa Electron in 70% za transakcije izvedene z Maestro karticami, kot večji trgovci. Za transakcije s plačilnimi karticami nacionalnih kartičnih shem trgovci plačujejo enako ali vsaj primerljivo provizijo ne glede na velikost. Višina provizije je navadno nižja kot pri mednarodnih kartičnih shemah. V državah, kjer nacionalne debetne kartične sheme ne poznajo medbančnih provizij (npr. Nizozemska, Finska), so provizije za trgovce še posebno nizke. Danska je primer države kjer, zaradi zakonodaje sprejete leta 2005, ni ne medbančnih provizij ne provizij za trgovce. Trgovci pridobiteljem plačujejo le letno nadomestilo (Interim report I – Payment card, 2006, str. 45-50).

V povezavi s provizijami za trgovce je potrebno izpostaviti še dve praksi, ki lahko vplivata na konkurenco med kartičnimi shemami: združevanje provizij za trgovce in prepoved prenosa provizij za trgovce na končne kupce (angl. *no-discrimination rule*). Združevanje provizij je praksa pridobiteljev, ki s trgovci sklepajo pogodbe za različne kartične sheme. Slednji trgovcem zaračunavajo enotno provizijo za različne kartične sheme, čeprav se medbančne provizije med

shemami razlikujejo. S tem je izničena cenovna konkurenca med kartičnimi shemami, saj trgovcem ni dana možnost izbire na podlagi cene, ki sicer predstavlja ključen element konkurence na trgu. V državah EU najpogosteje prihaja do združevanja provizij za trgovce za plačilne kartice MasterCard in Visa. Pridobitelji trgovcem zaračunajo enotno provizijo predvsem za transakcije z debetnimi karticami Visa Electron in Maestro oziroma s kreditnimi karticami Visa in MasterCard, redkeje pa združujejo provizije za debetne in kreditne kartice različnih kartičnih shem.

Prepoved prenosa provizij za trgovce na končne kupce se v EU postopoma odpravlja, predvsem zaradi vse večjih pritiskov s strani konkurenčnih in/ali drugih nacionalnih nadzornih organov. V pogodbah sklenjenih med trgovci in pridobitelji so določbe, ki trgovcu prepovedujejo zaračunavanje pribitkov za plačila izvedena s plačilnimi karticami oziroma ponujanje popustov ob plačilu z drugim plačilnim sredstvom (npr. gotovino). MasterCard je 01. 01. 2005 navedeno omejitev odpravila za območju EMU, vendar kljub temu se le redki trgovci odločajo za obračunavanje pribitkov. V Veliki Britaniji, na Švedskem in Nizozemskem se je za pribitek odločilo manj kot 10% vseh trgovcev, ki sprejemajo plačilne kartice (Heimler, Ennis, 2008, str. 25).

2.3.8 Medbančne provizije

Medbančne provizije so posebno pomemben konkurenčni element, ki vpliva na konkurenco med kartičnimi shemami in med pridobitelji ter posledično na višino provizije za trgovce in maloprodajne cene proizvodov in storitev. Določene so s strani kartičnih shem za poravnavo stroškov med pridobitelji in izdajatelji. Pridobitelji s plačilom provizije dejansko subvencionirajo izdajatelje in posredno imetnike plačilnih kartic, ki za plačila s plačilnimi karticami niso pripravljene plačati dodatnih stroškov. Njihova višina in način obračunavanja se razlikuje med kartičnimi shemami, med domačimi in čezmejnimi transakcijami ter med državami. Na podlagi ciljev SEPA, so v nadaljevanju posebej predstavljene medbančne provizije za domače in čezmejne transakcije, s poudarkom na razlikah med domačimi in mednarodnimi kartičnimi shemami.

2.3.8.1 Medbančne provizije za čezmejne transakcije

Za čezmejne transakcije med državami članicami EU so relevantne predvsem medbančne provizije mednarodnih kartičnih shem MasterCard in Visa, saj je z njunimi plačilnimi karticami opravljenih 95% vseh čezmejnih transakcij s plačilnimi karticami na področju EU. Obe obračunavata regionalne⁷ medbančne provizije, ki se razlikujejo glede na vrsto transakcij in vrsto plačilnih kartic. V nadaljevanju so predstavljeni izsledki vmesnega poročila sektorske raziskave Evropske komisije (2006, str. 19-23).

Na podlagi podatkov za leto 2005 so se v EU čezmejne medbančne provizije za potrošniške kreditne kartice Visa Evropa gibale od 0,65% za kreditne kartice z EMV tehnologijo do 1,05%

---

⁷ Regija Vise Evropa obsega 39 evropskih držav, MasterCarda Evropa pa 51 držav razdeljenih v 3 skupine: severne, osrednje in južne države.

za ne-elektronske transakcije. MasterCard Evropa za kreditne kartice pozna 10 kategorij provizij, ki so se gibale od 0,8%, za kreditne kartice s čip tehnologijo do 1,3% za klasične kreditne kartice oziroma 1,9% za svetovne kreditne kartice.

MasterCard in Visa za debetne kartice uporabljata različni metodi obračuna medbančnih provizij (MasterCard – delež od vrednosti transakcije, Visa – fiksno provizijo na transakcijo). Znotraj regije se je medbančna provizija za debetne kartice Visa Evropa gibala od 0,27 EUR do 0,3 EUR (za ne-elektronske transakcije), MasterCard Evropa pa od 0,5% do 1,15% (za transakcije e-trgovine).

Povprečna višina čezmejne medbančne provizije kartične sheme Visa se od leta 2001 postopoma znižuje, MasterCarda pa zvišuje. Zaradi nasprotnega trenda gibanja višine provizij, je leta 2004 povprečna vrednost medbančnih provizij Vise prvič padla pod povprečje MasterCarda (1,05% Visa in 1,16% MasterCard). Znižanje provizij Vise je bilo posledica odločbe Evropske komisije z leta 2002. Posledica odločitve Evropske komisije je bila tudi začasna ukinitvev čezmejnih medbančnih provizij MasterCarda na območju EEA, junija 2008. Več o odločitvah Evropske komisije je navedeno v točki 3.3.3.1.

V obdobju 2000-2004 se je znižala tudi povprečna višina čezmejne medbančne provizije za debetne kartice Visa Electron, in sicer iz 0,9% na 0,7%, za debetne kartice Maestro pa se je zvišala iz 0,74% na 0,82%. Pri debetnih karticah je potrebno upoštevati, da je medbančna provizija za debetne kartice Visa Electron določena v fiksnem znesku, za debetne kartice Maestro pa v deležu od vrednosti transakcije.

2.3.8.2 Medbančne provizije za nacionalne transakcije

Medbančne provizije mednarodnih kartičnih shem MasterCard in Visa za transakcije izvedene znotraj posamezne države članice se, tako kot čezmejne, razlikujejo glede na vrsto transakcije in kategorijo plačilne kartice. V številnih državah članicah se medbančne provizije za nacionalne transakcije razlikujejo tudi glede na dejavnost trgovca. Najpogosteje so posebnih provizij deležne letalske družbe in bencinske črpalke. Tako pridobitelji na Portugalskem plačujejo za 165% višjo medbančno provizijo za transakcije izvedene s kreditnimi karticami na bencinskem servisu kot nemški pridobitelji (Interim report I – Payment card, 2006, str. 23).

Za obe mednarodni kartični shemi velja, da se medbančne provizije za kreditne kartice občutno razlikujejo med državami članicami. Tako so se leta 2004 medbančne provizije kartične sheme Visa, med državami članicami EU, razlikovale do 220%, kartične sheme MasterCard pa do 280%. Prav tako se razlikuje višina najnižje in najvišje medbančne provizije obeh shem. Leta 2004 se je višina najnižje in najvišje medbančne provizije razlikovala za dobrih 250%. Najnižja medbančna provizija MasterCarda je znašala nekaj več kot 0,5%, najvišja pa nekaj manj kot 2%. Podobno je veljalo za kartično shemo Visa, kjer je najnižja vrednost provizije znašala nekaj več kot 0,5%, najvišja pa nekaj več kot 2%. Razlike v višini medbančnih provizij med obema mednarodnima kartičnima shemama so bile znotraj posamezne države članice zanemarljive.

Izjema so bile Nemčija, Španija, Irska, Slovaška in Velika Britanija, kjer so bile razlike večje (Interim report I – Payment card, 2006, str. 23-26).

Za stare države članice EU je značilno, da so transakcije znotraj držav članic izvedene predvsem z debetnimi karticami nacionalnih debetnih kartičnih shem. Za nove države članice pa velja, da je večina transakcij izvedenih z debetnimi plačilnimi karticami mednarodnih kartičnih shem Visa in MasterCard. Leta 2004 je bilo razmerje med transakcijami z debetnimi in kreditnimi karticami v starih državah članicah 65% proti 35%, v novih državah članicah pa 79% proti 21% v prid debetnim (Interim report I – Payment card, 2006, str. 28). Razlike med starimi in novimi državami članicami so povezane predvsem z razvitostjo kartičnih trgov. V starih državah članicah so trg plačilnih kartic oblikovale in razvile nacionalne debetne kartične sheme, v številnih novih državah članicah, se zaradi slabše razvitosti bančnega sektorja in gospodarstva na sploh, domače kartične sheme niso razvile oziroma so jih zaradi slabše razvitosti zamenjale mednarodne sheme. V Tabeli 2 so za posamezne države navedene nekatere najpomembnejše nacionalne kartične sheme.

Tabela 2: Domače kartične sheme v državah članicah EU

Država	Blagovna znamka	Lastništvo sheme
Belgija	Bancontact/Mr. Cash	Banksys
Nemčija	EC Cash	Zentraler Kreditausschuss
Finska	Pankkikortti	Finnish Bankers' Association
Danska	Dankort	Dankort AS
Francija	Carte Bleue	Groupement de Cartes Bancaires
Nizozemska	PIN	Currence
Madžarska	GiroBancard	GiroBancard Ltd. (OTP Bank)
Italija	Pagobancomat	Cogeban
Italija	Moneta	Setefi Spa
Luksemburg	Bancomat	Groupement Bancomat
Portugalska	Multibanco	SIBS
Slovenija	Karanta	Ljubljanska bank
Slovenija	Activa	Banka koper
Slovenija	BA	n.p.
Irska	Laser	Laser
Latvija	Unikarte	n.p.

Vir: Interim report I – Payment card, 2006, str. 29-30, tabela 3.

Za številne nacionalne kartične sheme je značilno, da izdajajo plačilne kartice co-branded z MasterCardom ali Viso, pri čemer se medbančne provizije mednarodnih kartičnih shem obračunavajo le za čezmejne transakcije, za nacionalna plačila pa se uporabljajo medbančne provizije nacionalne kartične sheme, preko katere je transakcija tudi izvedena. Takšen je tudi primer Slovenije (BA/Maestri in Activa/Maestro). Nekaterne nacionalne kartične sheme medbančnih provizij za transakcije na POS terminalih sploh ne obračunavajo. Med temi so Pankkikortti na Finskem, Bankomat v Luksemburgu, Dankort na Danskem, PIN na Nizozemskem in Bax na Norveškem. V državah, kjer nacionalne debetne kartične sheme ni (npr. na Švedskem, Češkem, v Estoniji in Litvi), se domače transakcije izvajajo preko mednarodnih kartičnih shem, ki obračunavajo svoje provizije tudi za domače transakcije (Interim report I –

Payment card, 2006, str. 28). Zato ne preseneča podatek, da so najvišje medbančne provizije za debetne kartice Visa Elecron in Maestro obračunane v nekaterih novih državah članicah.

2.3.9 Plačilna infrastruktura

Banke in drugi ponudniki plačilnih storitev potrebujejo dostop do plačilne infrastrukture. Med številnimi aktivnostmi potrebnimi za izvedbo plačilnih transakcij so: posredovanje, obračun in poravnava transakcij ter sporazumi, ki določajo tehnična, operacijska in včasih tudi komercialna pravila medbančnega sodelovanja. V nadaljevanju so predstavljeni izsledki sektorske raziskave Evropske komisije (2007, str. 147-151).

V obdobju 2000 – 2006 je v večini držav članic EU deloval le en odprt obračunski sistem. V državah, kjer je deloval več kot en obračunski sistem, so bili sistemi med seboj komplementarni, kar pomeni, da so procesirali različne transakcije in si med seboj niso konkurirali. Več kot en obračunski sistem je deloval v Grčiji, na Irskem, v Litvi, Luksemburgu, na Malti in v Veliki Britaniji. Večina sistemov se je razvilo znotraj posamezne države članice, za potrebe nacionalnih plačilnih transakcij, zato imajo različne tehnične rešitve in modele upravljanja. Med vsemi obravnavanimi sistemi je le šest takšnih, ki procesirajo tudi kartična plačila. V posamezni državi članici kjer slednji delujejo, procesirajo preko 50% vseh transakcij izvedenih z domačimi plačilnimi karticami. V ostalih državah članicah te storitve opravljajo privatni obračunski sistemi specializirani za kartične transakcije. Na nivoju EU sta najpomembnejša obračunska sistema MasterCard Evropa in Visa Evropa.

Sistemi za obračun in poravnavo so bili ustanovljeni kot neprofitne organizacije, kar še vedno drži. Leta 2006 je bilo le devet sistemov organiziranih kot profitna organizacija. Lastništvo sistemov je bilo najpogosteje povezano s centralno banko posamezne države članice, saj se je s tem želelo zagotoviti stabilnost finančnega sistema in vzpostaviti zaupanje državljanov v plačili sistem. V EU je danes le še 10 sistemov v lasti centralnih bank, med katerimi je tudi slovenski⁸. V ostalih državah članicah so obračunski sistemi v lasti vseh uporabnikov sistema (vzajemni model vodenja). Lastništvo je pomembno z vidika sprejemanja odločitev za delovanje sistema (npr. cenovna politika) in vstopa novih članov. V kolikor je lastnik sistema centralna banka, njeni organi sprejemajo vse pomembnejše odločitve. V sistemih v skupni lasti vseh uporabnikov, je število glasov posameznega uporabnika najpogosteje vezano na volumen transakcij.

Banke, ki želijo uporabljati odprt sistem za obračun in poravnavo, morajo pridobiti članstvo v organizaciji, ki zagotavlja te storitve. Nekateri sistemi poznajo le eno obliko članstva, nekateri pa (tako kot kartične sheme) svoje člane razvrščajo v razrede. Najpogosteje gre za neposredne in posredne člane. Pri čemer so med sistemi velike razlike v pomenu in vlogi posameznega razreda. Najpogosteje imajo neposredni člani neposredni dostop do sistema, posrednim članom pa je dostop omogočen preko neposrednih članov (bilateralni sporazum). Nekateri sistemi člane ločijo glede na lastništvo sistema (lastniki sistema in uporabniki sistema). Za vse sisteme pa je skupno, da je članstvo omejeno na kreditne inštitucije. Neposredni člani pogosto morajo izpolniti še

---

⁸ Poleg slovenskega sistema, so v lasti nacionalne centralne banke še sistemi na Češkem, v Estoniji, Nemčiji, Italiji, Latviji, Litvi, na Malti, Portugalskem in Slovaškem.

dodatne zahteve, med katerimi sta: zahteva, da morajo imeti odprt račun pri nacionalni centralni banki in/ali biti člani v sistemu bruto poravnav v realnem času. Zahtevi sta najpogosteje povezani s poravnavo plačil. Novi člani sistemov se pogosto srečujejo še z dodatnimi zahtevami, kot so: minimalni nivo aktivnosti, pridobitev lastniškega deleža v družbi lastnici infrastrukture, včlanitev v domačo bančno združenje, določeno obdobje delovanja in fizična prisotnost v državi.

Za dostop in uporabo plačilne infrastrukture je bankam zaračunana določena provizija. Znotraj EU se provizije razlikujejo, v groben pa je mogoče ločiti dve kategoriji provizij: pristopne provizije in provizije za obračun in poravnavo transakcij. Z vidika vstopnih provizij je države članice mogoče ločiti v tri kategorije: brez vstopnih provizij, z enotno vstopno-izstopno provizijo za vse člane in z ločeno provizijo za neposredne in posredne člane. Provizije so lahko enotne ali vezane na določene kriterije. Višina provizij se med državami članicami razlikuje, kar potrjuje tudi podatek, da je leta 2004 najvišja identificirana provizija zaračunana novemu članu znašala 1,2 milijona EUR, naslednja najvišja pa 250.000 EUR. Provizije za obračun in poravnavo transakcij so periodične in/ali na transakcijo ter so prav tako enotne ali vezane na določene pogoje. Leta 2004 so se letne provizije za obračun v EU gibale med 0 in 216.300 EUR, provizije na transakcijo pa med 0 in 0,28 EUR. Nekatere države članice (npr. Ciper, Finska, Grčija, Poljska in Portugalska) ločijo med provizijami za obračun in provizijami za poravnavo, ki jih zaračunajo neposrednim članicam (Report on the retail banking sector inquiry, 2007, str. 150).

Navedene prakse lahko predstavljajo vstopne omejitve za nove pridobitelje, saj predstavljajo dodaten strošek in jih postavljajo neenakopraven položaj v primerjavi z domačimi pridobitelji.

V luči številnih razlik med plačilnimi shemami in plačilnimi infrastrukturami med državami članicami, so razumljiva prizadevanja bančnega sektorja, ECB in Evropske komisije po harmonizaciji. Prav navedene razlike namreč onemogočajo razširitev ponudbe domačih kartičnih shem čez državne meje in s tem razvoj enotnega konkurenčnega trga. V nadaljevanju je podrobneje predstavljen projekt SEPA za plačilne kartice in njegov vpliv na razvoj konkurence.

3 ENOTNO OBMOČJE PLAČIL V EVRIH (SEPA) ZA PLAČILNE KARTICE

3.1 SEPA mejniki

V Tabeli 3 so navedeni najpomembnejši dogodki, ki so vplivali in omogočili uresničitev SEPA.

Tabela 3: SEPA mejniki

Februar 1992	Podpis Maastrichtske pogodbe o ustanovitvi ekonomske in monetarne unije (EMU)
November 1993	Maastrichtska pogodba spremeni Evropsko ekonomsko skupnost v Evropsko unijo (EU)
Januar 1994	Ustanovitev Evropskega ekonomskega območja (EEA – European Economic Area), ki obsega tudi Norveško, Islandijo, Liechtenstein
Januar 1999	11 držav (Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Nemčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska in Španija) uspešno vstopi v EMU in prevzame evro kot obračunsko valuto
Marec 2000	Na srečanju v Lizboni Svet EU sprejme Akcijski plan za finančne storitve (Financial Services Action Plan) in enotno območje plačil (Single Payments Area)
Januar 2001	Grčija kot 12 država vstopi v EMU
December 2001	Uredba (ES) št. 2560/2001 Evropskega parlamenta in Sveta o čezmejnih plačilih v evrih, odpravi cenovne razlike med domačimi in čezmejnimi plačili
Januar 2002	12 držav članic zamenja nacionalne bankovce in kovance z evri
April 2002	V Bruslju največje evropske banke in bančna združenja ustanovijo Evropski svet za plačila - EPC (European Payment Council)
Maj 2002	EPC z belo knjigo – »Euroland: naše enotno območje plačil« naznani ustanovitev SEPA
Julij 2002	Uveljavitev Uredbe (ES) št. 2560/2001 in s tem izenačitev domačega in čezmejnega elektronskega plačilnega prometa v evrih (za dvigovanje denarja in plačevanje s plačilnimi karticami).
Julij 2003	Uredba (ES) št. 2560/2001 velja tudi za čezmejna nakazila do višine 12.500 evrov
Maj 2004	Vstop Latvije, Litve, Estonije, Poljske, Češke, Slovaške, Madžarske, Slovenije, Malte in Cipra v EU
December 2004	EPC sprejme Roadmap 2004-2010 za realizacijo SEPA
Maj 2005	Britanski Urad za varstvo potrošnikov objavi akcijo za hitrejše plačilne storitve (UK Faster Payments Service)
December 2005	Evropska komisija objavi Direktivo o plačilnih storitvah
Januar 2006	Uredba (ES) št. 2560/2001 velja tudi za čezmejna nakazila do višine 50.000 evrov
Marec 2006	EPC objavi SEPA kartični okvir (SEPA Cards Framework –SCF)
Januar 2007	Slovenija kot 13. država članica prevzame evro, Bolgarija in Romunija vstopita v EU
Marec 2007	Evropski parlament sprejme Direktivo o plačilnih storitvah
Junij 2007	EPC objavi pravila za SEPA kreditna plačila in SEPA direktne obremenitve
Januar 2008	Shema SEPA kreditna plačila stopi v veljavo; Malta in Ciper prevzameta evro
Poletje 2008	Začetek odloženega britanskega načrta za hitrejša plačila
Januar 2009	Prevzem evra s strani Slovaške
November 2009	Direktiva o plačilnih storitvah se prenese v nacionalne zakonodaje držav članic; začetek uporabe sheme SEPA direktne obremenitve
Januar 2010	Predviden prevzem evra s strani Madžarske, Češke in Estonije
December 2010	SEPA postane nepreklicna, čeprav ni zavezujoča
Januar 2012	Uveljavitev standarda D+1, s čimer bo večina kreditnih plačil izvršenih do konca naslednjega delovnega dne

Vir: Skinner, C., 2008.

Od ustanovitve Evropske gospodarske skupnosti leta 1958, so na poenotenje plačilnih sistemov vplivali številni dogodki, med katerimi sta najbolj izstopala uvedba evra leta 1999 in prehod držav evro območja na evro gotovino leta 2002. Naslednji velik korak k tesnejšemu evropskemu povezovanju plačilnih sistemov predstavlja projekt SEPA.

Projekt SEPA se je začel leta 2002, ko je bančni sektor sprejel belo knjigo "Euroland: our Single Payments Area" (Making SEPA a reality, 2007, str. 13) in ustanovil EPC. Sooblikovalca projekta sta tudi Evropska komisija, ki zagotavlja predvsem pravni okvir, in ECB, ki je razvila vodnik zahtev in postavila časovne roke za uveljavitev projekta. Vloga EPC je sprejemanje odločitev in koordiniranje evropske bančne industrije s področja plačil. Odgovoren je za oblikovanje skupnih stališč glede glavnih plačilnih storitev v evrih, obračuna in poravnave transakcij, standardov, pravil, najboljše prakse ter nadzora nad implementacijo zahtev za uresničitev SEPA. EPC je maja 2009 štela 74 članov, med katerimi so bile banke in bančna združenja iz 27 držav članic EU, Islandije, Liechtenstein, Norveške in Švice (European Payment Council's members). Med člani ni drugih pravnih oseb s področja plačilnih storitev, ki niso banke. Glavno telo za sprejemanje odločitev je EPC Plenary, ki je odgovoren za določanje strategije in ciljev ter skupne politike in stališč do dokumentov sprejetih s strani EPC, npr. SEPA kartični okvir. Znotraj EPC delujejo številne delovne skupine, med katerimi sta tudi delovna skupina za SEPA kartice – CWG (angl. *The Card Working Group*), ki je odgovorna za SEPA kartični okvir ter podporna skupina za standardizacijo, ki je odgovorna za sprejem enotnih standardov in njihov nadaljnji razvoj (Pirnat, 2007, str. 44).

Cilj projekta SEPA je pospeševanje evropskega povezovanja s pomočjo konkurenčnega in inovativnega trga plačil malih vrednosti v evro območju, ki bo omogočil višjo raven storitev, učinkovitejše plačilne produkte in cenejše možnosti za opravljanje plačil. SEPA predvideva uporabo enega samega računa in enega samega niza plačilnih instrumentov za vsa plačila znotraj območja SEPA. Vizija SEPA je integriran trg plačilnih storitev, na katerem vlada konkurenca in na katerem ni razlik med čezmejnimi in domačimi plačili v evrih. Rok za uresničitev zastavljenih ciljev je 01.01.2011 (Enotno območje plačil v evrih, 2008, str. 3).

SEPA pomeni v prvi vrsti evro območje, torej območje šestnajstih držav članic, ki so prevzele evro kot skupno valuto. Zaradi usmerjenosti projekta k ustanovitvi enotnega območja plačil na širšem geografskem področju Evrope, je bila možnost sodelovanja dana tudi drugim državam območja EEA. Bančne skupnosti teh držav lahko sprejmejo SEPA standarde in prakse tudi za plačila v nacionalnih valutah. SEPA tako geografsko obsega 16 držav evro območja: Avstrijo, Belgijo, Ciper, Finsko, Francijo (vključno s Francosko Gvajano, Guadeloupe, Martinique in Reunion), Grčijo, Irsko, Italijo, Luksemburg, Malto, Nemčijo, Nizozemsko, Portugalsko (vključno z Azori in Madeiro), Španijo (vključno s Kanarskimi otoki, Ceuto in Melillo), Slovaško in Slovenijo, 11 preostalih držav članic EU: Bolgarijo, Češko, Dansko, Estonijo, Latvijo, Litvo, Madžarsko, Poljsko, Romunijo, Švedsko in Veliko Britanijo (vključno z Gibraltarjem), druge članice EEA: Islandijo, Liechtenstein in Norveško ter Švico. Celotno območje SEPA vključuje 504 milijone prebivalcev, približno 25 milijonov pravnih subjektov in več kot 9 tisoč bank (Kenda, 2008, str. 3).

SEPA obsega plačilne inštrumente, ki se v Evropi najbolj uporabljajo, to so kreditna plačila (nakazila in prilivi), direktne obremenitve, kartična plačila in gotovino. Poleg slednjih spodbuja razvoj novih oblik elektronskih plačilnih inštrumentov (GSM plačila, e-fakturiranje itd.), saj je eden izmed ciljev SEPA prav povečanje uporabe učinkovitih oblik elektronskih plačilnih inštrumentov in zmanjšanje uporabe gotovine ter drugih papirnatih plačilnih sredstev.

Vsi plačilni inštrumenti, ki jih SEPA obsega, se uporabljajo oziroma se bodo uporabljali za plačila v evrih na območju SEPA. EPC je predvidel dva različna pristopa za njihovo poenotenje. Za kreditna plačila in direktne obremenitve SEPA je bila izbrana strategija »nadomestitve« obstoječih shem z novima enotnima shemama. Za kompleksno kartično poslovanje pa je bila izbrana strategija »prilagoditve« obstoječih shem in njegovih procesorjev na novi niz poslovnih in tehničnih standardov ter procesov. Osnova obeh pristopov je jasna ločitev sheme, kot niza pravil, postopkov in standardov, od infrastrukture (Anko, 2007, str. 19).

EPC se je odločil, da ne bo razvil novih skupnih pravil delovanja kartične sheme na način, kot je bilo to storjeno pri kreditnih plačilih in pri direktnih obremenitvah SEPA, predvsem zaradi kompleksnosti kartičnega poslovanja, razlik med kartičnimi shemami v posameznih državah članicah in prisotnosti mednarodnih kartičnih shem. Namesto tega je bil pripravljen strateški dokument, imenovan Kartični okvir SEPA (SCF), ki določa, kako morajo izdajatelji, pridobitelji, kartične sheme in ponudniki kartične infrastrukture prilagoditi svoje današnje operacije, da bodo skladne z vizijo SEPA za kartična plačila v evrih. Vsebina SCF, ki je plod dela skupine za SEPA kartice, je predstavljena v nadaljevanju.

3.2 Kartični okvir SEPA

Kartični okvir SEPA (SEPA Card Framework Version 2.0., 2006) vsebuje temeljna načela in pravila namenjena bankam, kartičnim shemam in drugim udeležencem na trgu plačilnih kartic, ki bodo po implementaciji omogočala plačevanje in dvigovanje gotovine v evrih po vsem SEPA območju z enako enostavno in ugodno, kot znotraj državnih meja posamezne države članice. SCF je jasen odraz politike EPC. Njegovi člani so v njem izrazili pripravljenost oblikovati SEPA za kartice preko samoregulacije. Na podlagi tega so sprejeli tudi odgovornost za aktiven nadzor nad doseganjem skladnosti s SCF s strani kartičnih shem, katerih so člani.

SCF pokriva plačila na POS terminalih in dvigovanje gotovine na bančnih avtomatih s plačilnimi karticami izdanimi s strani SEPA bank, ki uporabljajo evro kot valuto za transakcije in obračun. SCF kartične transakcije so zajamčene, kar pomeni, da so za pridobitelja in posledično tudi trgovca plačila zagotovljena v skladu s temeljnimi pogoji in določili kartičnih shem. Varnost kartičnih transakcij bo zagotovljena z EMV standardi (čip in PIN), ki jih kartične sheme morajo sprejeti in prenesti na plačilne kartice najkasneje do januarja 2011. Obdobje od 01. 01. 2008 od 01. 01. 2011 predstavlja prehodno obdobje, po izteku katerega morajo biti vse izdane kartice opremljene z EMV standardi.

3.2.1 Cilj SEPA kartičnega okvira

Cilj SCF je ustvariti okolje brez tehničnih, pravnih ali komercialnih ovir v katerem bodo banke, imetniki plačilnih kartic in trgovci imeli možnost izbire in uporabe SCF skladnih plačilnih kartic.

SCF kartičnim shemam ponuja tri možnosti doseganja skladnosti s SCF (možnosti je mogoče tudi združevati):

1. zamenjava nacionalne sheme z mednarodno (pod pogojem, da je ta skladna s SCF);
2. samostojna širitev domače kartične sheme izven nacionalnih meja⁹ ali povezovanje z drugimi kartičnimi shemami. Odgovornost je na strani sheme in ne na strani bank.
3. co-branding z mednarodno kartično shemo, pod pogojem, da sta obe skladni s SCF.

Banke so svobodne pri izbiri načina doseganja skladnosti s SCF, kar pomeni, da se posamezni banki oziroma skupini bank ni potrebno ozirati na izbiro ostalih bank v posamezni državi, prav tako se posamezna banka lahko odloči, da izbere različne opcije za različne kartične produkte. Na podlagi SCF se morajo banke do 01.01.2011 odločiti katero opcijo bodo izbrale za doseganje skladnosti. Obdobje od 01.01.2008 do 01.01.2011 predstavlja prehodno obdobje, po zaključku katerega bodo nacionalne kartične sheme, omejene le na območje ene države članice, izginile. Glede co-branded plačilnih kartic je Evrosistem podal mnenje, da je co-branding sprejemljiva opcija le za prehodno obdobje, ne pa za dolgoročno doseganje skladnosti s SCF (Single Euro Payment Area from concept to reality, Five Progress Report, 2007, str. 5). Podobno je tudi mnenje EPC, ki pravi, da po zaključku prehodnega obdobja, kartica s souporabo blagovne znamke (co-branded) sheme, skladne s SCF, in sheme, ki ni skladna s SCF, ne bo več sprejemljiva (Questions & Answers clarifying key aspects of the SEPA Crad Framework, 2008, str. 5).

Kartične sheme so dolžne same zagotoviti, da bodo njihova pravila in prakse glede izdajanja in pridobivanja skladne s SCF (samoregulacija). Prav tako morajo same skrbeti za upoštevanje nacionalne in EU zakonodaje. EPC bo nadzor nad bankami in kartičnimi shemami glede doseganja skladnosti s SCF izvajal preko nacionalnih nadzornih organov.

Imetnik plačilnih kartic mora imeti možnost pod enakimi pogoji plačevati z vsemi kartičnimi produkti na celotnem SEPA območju, spodbujen mora biti k plačevanju z negotovinskimi plačilnimi sredstvi, omogočene mu morajo biti dodatne storitve, ki pa so lahko omejene na posamezne trgovine oziroma bankomate v eni ali omejenem številu držav članic.

Trgovci bodo lahko sami odločali katere plačilne kartice bodo sprejemali in s katerimi pridobitelji bodo sklenili pogodbe. Njihova možnost izbire ne bo omejena s pravnimi, tehničnimi ali postopkovnimi omejitvami, kakor tudi ne s pomanjkljivo cenovno transparentnostjo. Z odpravo vseh tehničnih in pravnih ovir bodo trgovci lahko sprejemali vse SCF skladne plačilne

---

⁹ V dokumentu EPC z naslovom Questions & Answers clarifying key aspects of the SEPA Crad Framework (2008, str. 5), je zapisano, da SCF ne more določiti ravni geografskega pokritja, ker bi bilo to v nasprotju z njegovimi pro-konkurenčnimi vrednotami, zato so kartične sheme skladne s SCF tudi, če njihove kartice niso sprejete v vseh 31 državah SEPA območja.

kartice. Pomembna bo tudi izenačitev provizij za domače in čezmejne transakcije, saj bodo tako plačevali enotno provizijo za vse plačilne kartice izdane na celotnem območju SEPA.

Na podlagi SCF bodo banke kartično poslovanje prenesle iz nacionalne ravni na SEPA raven in zagotovile povezljivost, odprtost in konkurenčnost SEPA kartičnega trga. Prav konkurenca bo omogočala razvoj trga v smeri, ki bo najbolj koristna za vse uporabnike plačilnih storitev. V nadaljevanju so predstavljene temeljne zaveze zapisane v SCF.

3.2.2 Zaveze SEPA bank

SCF je namenjen vsem bankam, ki sodijo pod drugo bančno direktivo in bančnim združenjem, vključno z bančnimi združenji člani EPC. V SCF so se SEPA banke obvezale izpolniti ukrepe SCF in spodbujati druge banke k njihovi izpolnitvi. SEPA banke se zavedajo, da je preprečevanje in boj proti zlorabi plačilnih kartic eden izmed osnovnih ciljev SCF. Posledično vse banke, ki pristopijo k SCF, podpirajo aktivnosti za preprečevanje prevar.

Banke izdajateljice¹⁰ se obvezujejo, da bodo od 01. 01. 2008 izdajale plačilne kartice skladne s SCF ter da bodo z letom 2011 vse plačilne kartice skladne s SCF. Hkrati se obvezujejo, da bodo svojim komitentom posredovale vse potrebne informacije o prednostih plačilnih kartic skladnih s SCF. V SCF niso zajete lastniške aplikacije, kot so aplikacije za hrambo vrednosti za mestni promet, in SCF tudi ne predstavlja ovire za njihov nadaljnji razvoj, saj predstavljajo dodano vrednost za njihove imetnike.

SEPA banke, ki delujejo kot pridobiteljice ali njim enakovredni procesorji, se obvezujejo od 01. 01. 2008 dalje trgovcem ponuditi možnost trgovanja s plačilnimi karticami ene ali več kartičnih shem skladnih s SCF. Banke se obvezujejo ponuditi trgovcem vse potrebne informacije o prednostih plačilnih kartic skladnih s SCF in aktivno pospeševati migracijo terminalov na EMV terminale, ki omogočajo sprejem SEPA plačilnih kartic. SEPA banke se tudi obvezujejo zagotoviti, da bodo vsi bančni avtomati posamezne banke sprejemali plačilne kartice skladne s SCF vseh kartičnih shem, katerih je banka članica.

V prehodnem obdobju morajo banke, ki imajo na plačilnih karticah co-brand blagovne znamke SCF skladnih kartičnih shem in kartičnih shem, ki niso skladne s SCF, pri dejavnosti pridobivanja zagotoviti sprejem obeh blagovnih znamk. Zagotoviti morajo, da pravila nacionalne kartične sheme, ki ni skladna s SCF, ne predstavljajo ovire za sprejem produkta skladnega s SCF.

SEPA banke se obvezujejo, da bodo naredile vse kar je v njihovi moči, da bodo kartične sheme, katere so članice, sprejele vse ukrepe navedene v SCF in s tem postale skladna s SCF.

---

¹⁰ Ukrepi namenjeni bankam izdajateljicam in pridobiteljicam veljajo tudi za izdajatelje in pridobitelje. SCF slednje opredeljuje kot subjekti v delni ali celotni lasti bank, ki glede na zakonodajo države v kateri so registrirani, lahko pridobijo bančno licenco.

3.2.3 Zaveze kartičnih shem

Odločitev o sprejemu SCF s strani posamezne kartične sheme morajo sprejeti njeni člani oziroma udeleženci sheme. Skladnost je dosežena le s sprejemom vseh določb SCF. Kartične sheme morajo EPC uradno sporočiti, da so pripravljene sprejeti določbe SCF in jasno predstaviti zaveze ter predložiti izvedbeni plan, na podlagi katerega bodo dosegle skladnost s SCF. Zagotavljanje in dokazovanje doseganja skladnosti s SCF je na strani kartičnih shem.

3.2.3.1 Zahteve glede pravil kartičnih shem

Kartične sheme morajo bankam omogočiti pristop k shemi na podlagi transparentnih in nediskriminatorskih kriterijev. Vse SEPA banke morajo biti sposobne ponuditi svoje kartične plačilne produkte in storitve na celotnem SEPA območju na podlagi enotne licence, kar pomeni, da bankam ni potrebno pridobiti licenco za vsako posamezno državo SEPA. Kartične sheme morajo na enak način obravnavati »on us¹¹« transakcije, vključno s »čezmejnimi on us« transakcijami. S tem bodo banke od posamezne kartične sheme pridobile le eno licenco za opravljanje dejavnosti izdajanja in le eno licenco za opravljanje dejavnosti pridobivanja .

Kartične sheme se zavezujejo oblikovati transparentno cenovno politiko, ki bo omogočala udeležbo v shemi čim večjemu številu bank. Transparentnost pomeni, da so cene storitev za vse udeležence v shemi enotne in cene ne vključujejo vezanih storitev. Poslovni model posamezne kartične sheme mora biti organiziran tako, da omogoča vsem SEPA bankam pristop k shemi pod enakimi poštenimi pogoji, ki so opredeljeni na podlagi načel določenih v SCF. Trgovce (ali lastnike bančnih avtomatov) ne smejo ovirati pri sprejemanju plačilnih kartic drugih kartičnih shem skladnih s SCF.

Kartične sheme skladne s SCF morajo zagotoviti ločitev upravljanja blagovne znamke in menedžmenta od infrastrukture. Ta zahteva je za SEPA kartične sheme zavezujoča. Kartične sheme sicer lahko ponujajo dodatne storitve (npr. storitev obdelave), vendar za člane njihova uporaba ne sme biti zavezujoča. Med pravili posamezne kartične sheme tako ne sme biti zahteve glede uporabe točno določenega ponudnika storitev (npr. avtorizacije prehoda, obračuna, poravnave) ali certifikacijskega organa. Te zahteve nikakor ne prejudicirajo pravice kartičnih shem glede ukrepov namenjenih obvladovanju tveganj.

3.2.3.2 Temelji za medbančne provizije

SCF sprejema teorijo, da so medbančne provizije potrebne za zagotavljanje izvedbe transakcij, razvoja kartične dejavnosti in za zdravo kooperacijo med bankami, ki si sicer konkurirajo na trgu. Medtem, ko so multilateralne medbančne provizije splošno sprejete, so alternativne provizije dopustne, v kolikor se dokaže, da so v skladu s konkurenčno zakonodajo EU. Zagotavljanje skladnosti z zakonodajo EU in zakonodajo držav članic je na strani kartičnih shem. V primeru, da banke na lokalnem oziroma nacionalnem nivoju oblikujejo multilateralne medbančne

---

¹¹ »On us« - ko banka ali skupina bank hkrati servisira izdajatelje in pridobitelje preko lastnega procesnega centra.

provizije, ki se razlikujejo od provizij na ostalem SEPA območju, so do njih upravičene vse banke, ki delujejo na tem območju.

3.2.3.3 Zaveze za preprečitev prevar

Eden izmed temeljnih ciljev SCF je tudi preprečevanje in boj proti zlorabam, zato doseganje skladnosti s SCF pomeni tudi sprejemanje ukrepov za boj proti prevaram, ki so zapisani v EPC Resoluciji o prevarah (angl. *Resolution on preventing and fighting card fraud*). Vse kartične sheme so dolžne sprejeti pravila in druge potrebne ukrepe s katerimi bodo uporabo magnetne steze zamenjale z EMV tehnologijo (čip in PIN). Kartične sheme se zavezujejo posredovati statistične podatke o prevarah podatkovni zbirki za preprečevanje prevar, ki bo delovala pod okriljem neodvisne organizacije.

3.2.3.4 Načela povezljivosti

Pravila kartičnih shem morajo imetnikom plačilnih kartic omogočiti plačevanje in dvigovanje gotovine s plačilnimi karticami znotraj SEPA območja. V primeru plačilnih kartic z več aplikacijami ali več blagovnimi znamkami, imetnik izbere katero blagovno znamko ali aplikacijo želi uporabiti na prodajnem mestu, če jo seveda trgovec sprejme in njegov POS terminal to dovoljuje. Trgovec si lahko vedno pridrži pravico, da nekaterih blagovnih znamk ne sprejema.

Bančni avtomati bodo uporabnikom ponujali najmanj angleški jezik in nacionalni(e) jezik(e) države, v kateri je bankomat postavljen. POS terminali bodo podpirali različne kartične sheme, kar bo trgovcem omogočalo prosto izbiro pridobitelja in omogočilo sprejemanje plačilnih kartic različnih kartičnih shem z uporabo enega samega POS terminala. S tem se bo povečala konkurenca na področju pridobivanja. Trgovec bo omejen le z zahtevo, da se mora posluževati enega pridobitelja za izvedbo celotne transakcije.

Za doseganje ciljev SCF je povezljivost potrebna na naslednjih štirih področjih: med imetnikom kartice in terminalom, med plačilno kartico in terminalom (EMV), med terminalom in pridobiteljem (protokoli ali minimalne zahteve) ter med pridobiteljem in izdajateljem, vključno s sistemskimi protokoli (obračuna in poravnave). EPC je pozvala vso zainteresirano javnost, da se vključi v proces oblikovanja standardov. Dokončno odločitev glede tega vprašanja naj bi bila znana do konca leta 2009, kar je tudi skrajni rok, ki bo še omogočal doseganje roka za uskladitev s SCF.

Kartične sheme se zavezujejo, da bodo SEPA bankam in SEPA kartičnim shemam, na podlagi zahteve, posredovali njihove varnostne zahteve za terminale. Zavzemale se bodo za vzajemno priznavanje načinov potrditve. Vsak terminal certificiran za SEPA transakcije s strani certifikacijskega telesa ene države članice, se bo lahko uporabljal v katerekoli državi SEPA območja za sprejem plačilnih kartic vseh kartičnih shem skladnih s SCF. Lokalne zahteve, ki lahko omejijo uporabo teh terminalov, niso dopustne.

3.3 Vpliv SCF na konkurenco na trgu plačilnih kartic

Za analizo konkurenčnih vplivov na trgu plačilnih kartic je v prvi vrsti potrebno izpostaviti troje: prvič, da je SEPA projekt evropskega bančnega sektorja. EPC je inštitucija, ki jo sestavljajo banke in bančna združenja. Banke so stopile skupaj z namenom vzpostavitve enotnega območja plačilnih storitev v evrih in s tem povečanja konkurence na tem segmentu bančnega trga. Pobudo bančnega združenja so podprle tudi inštitucije EU, Evropska komisija in EPC ter inštitucije na nivoju posameznih držav članic, vendar glavno vlogo pri oblikovanju in uresničevanju SEPA imajo družbe na trgu plačilnih storitev, z EPC na čelu.

Drugič, da so vse odločitve, dokumenti in druge aktivnosti EPC za banke in ostale subjekte neobvezujoče, kar pomeni, da je popolna uveljavitev SEPA odvisna od pripravljenosti subjektov k samoregulaciji. Za plačilne kartice to pomeni, da bo neomejeno plačevanje z eno plačilno kartico na celotnem SEPA območju odvisno od obsega pridobiteljev, izdajateljev in kartičnih shem, ki bodo sprejeli zaveze navedene v SCF.

Tretjič, da geografsko SEPA zajema območje 31 držav, z vidika plačilnih transakcij pa »le« transakcije v evrih. Transakcije izvedene v ostalih valutah niso zajete v okvir SEPA. Kljub temu je bila vsem 31 državam dana možnost, da vključijo transakcije v domačih valutah. SEPA tako obsega vse transakcije znotraj EMU in transakcije v evrih izvedene s plačilnimi karticami izdanimi v drugih državah SEPA na POS terminalih in bančnih avtomatih znotraj EMU ter na tistih bančnih avtomatih izven EMU, ki poleg domače gotovine omogočajo dvigovanje evro bankovcev. Za uresničitev SEPA torej ni dovolj, da se zahtevam SCF prilagodijo le banke oziroma izdajatelji in pridobitelji ter kartične sheme iz držav EMU, temveč iz vseh držav SEPA.

Vsebina SCF zajema glavne elemente potrebne za uresničitev enotnega območja plačil s plačilnimi karticami, vendar nekateri elementi so zelo široko zastavljeni in dopuščajo različne interpretacije, ki lahko privedejo do polarizacije trga plačilnih kartic, k čemur lahko dodatno prispeva omejeni čas, ki ga imajo na razpolago izdajatelji, pridobitelji in kartične sheme za uskladitev s SCF in nedorečenosti na področju standardizacije.

3.3.1 Standardizacija in konkurenčnost

Enotni standardi predstavljajo osnovni element potreben za vzpostavitev SEPA na področju plačilnih kartic, saj le slednji bodo lahko zagotovili tehnično enake konkurenčne pogoje za vse kartične sheme ter ponudnike infrastrukture in storitev na območju SEPA.

Za področje standardizacije skrbi delovna skupina CSTF (angl. *Cards Standardisation Task Force*) pri EPC, za katero velja odprtost do vseh udeležencev in brezplačen dostop do vseh rezultatov. Standardizacija, ki poteka pod njenim okriljem zajema standarde za POS terminale, bankomate, predplačilne kartice in brezkontaktne kartice. Standardi bodo obsegali štiri nivoje: imetnik – terminal, kartica – terminal, terminal – pridobitelj, pridobitelj – izdajalec in postopke certifikacije. Prvi rezultati dela skupine so zbrani v osnovnem dokumentu poslovnih zahtev »130/06 Business Requirements«, ki določa minimalne pogoje za kartice, terminale in omrežja,

najboljšo poslovno prakso in vodilna načela procesa standardizacije ter poudarja, da pri procesu standardizacije ne gre za revolucijo, temveč za evolucijo že doseženega (Nabergoj, 2007, str. 22).

Edini sprejet in uveden standard je za enkrat EMV, ki je plod skupnega sodelovanja mednarodnih kartičnih shem Visa in MasterCard. Standard predvideva uporabo čipa in PIN-a. Tako so od leta 2008 SCF skladne kartice le tiste, ki so opremljene s čipom in je za potrditev plačila potreben PIN. Številne banke so standard vpeljale že pred letom 2008. Čip in PIN bosta povsem zamenjala magnetne steze in podpis leta 2011, ko bodo vsi terminali prilagojeni za sprejemanje SCF skladnih plačilnih kartic. Zamenjava terminalov je že v teku, kar smo lahko zaznali tudi potrošniki v Sloveniji. Vse do leta 2011 bo mogoče plačevati s plačilnimi karticami, ki temeljijo na dosedanji tehnologiji in s plačilnimi karticami, ki temeljijo na EMV tehnologiji.

EMV tehnologija potrošnikom nudi tudi večjo varnost, saj dosedanje zlorabe, ob izgubi, kraji ali ponarejanju plačilnih kartic na podlagi podvajanja magnetne steze z napravami nameščenimi na bankomatih ali POS terminalih, ne bodo več mogoče. Bančni sektor je za migracijo na EMV tehnologijo porabil preko milijona funtov in s tem znižal stroške zaradi znižanja števila zlorab za okoli 412 milijonov funtov na leto. Zgovoren je tudi podatek, da zlorabe v Veliki Britaniji povzročajo dnevno milijon funtov stroškov. Še zgovornejši pa je podatek, da se vsakih dvajset sekund zgodi ena zloraba s plačilnimi karticami (Chip and PIN – The Fact and the Futur).

EMV tehnologija bo imetnikom plačilnih kartic z več blagovnimi znamkami in/ali več aplikacijami omogočala izbiro kartične sheme in/ali aplikacije. Možnost izbire s strani imetnikov plačilnih kartic bo lahko omejena le v primeru, ko trgovec ne bo sprejemal plačilnih kartic določenih kartičnih shem ali ko terminal ne bo dopuščal izbora določene opcije na kartici. EMV tehnologija pomeni tudi spodbudo za izdajatelje, da bodo združevali različne plačilne kartice v eno, na primer debetne in kreditne kartice posamezne kartične sheme, kar bo prineslo ugodnosti tako za izdajatelja (nižji stroški) kot za imetnika kartice (manj »plastike« v denarnici) (Questions & Answers clarifying key aspects of the SEPA Card Framework, 2008, str. 6).

Standardi na nivoju terminal – pridobitelj, pridobitelj – izdajalec in na področju postopkov certifikacije, so še v razvojni fazi. V drugi polovici leta 2008 je EPC dal v javno obravnavo dva osnutka standardizacije. Na podlagi prejetih pripomb in nadaljnjih dogovarjanj, je februarja 2009 izdal dopolnjen, vendar ne dokončen dokument, SEPA Card Standardisation »Volume« (Version 3.1), ki je dostopen na spletni strani EPC (<http://www.europeanpaymentscouncil.eu/>). Osnovni cilj dokumenta je definirati in podrobno predstaviti osnovne SEPA kartične standarde za plačila s plačilnimi karticami in dvige gotovine na bančnih avtomatih namenjene SCF skladnim kartičnim shemam, izdajateljem, pridobiteljem, procesorjem, trgovcem in drugim akterjem na trgu plačilnih kartic. Dokument vsebuje zahteve glede delovanja plačilnih kartic, POS terminalov, bančnih avtomatov in protokolov (sporočil za izmenjavo podatkov), določa uporabo ISO 8583 kot standarda na nivoju izdajalec – pridobitelj, potrjuje EMV tehnologijo kot standard na nivoju plačilna kartica – terminal, določa varnostne zahteve in osnovne zahteve glede enotnega postopka certifikacije. Kartične sheme, izdajatelji, pridobitelji in drugi akterji na trgu plačilnih kartic, ki želijo biti skladni s SCF, morajo biti hkrati skladni s SEPA kartičnimi standardi. Dokument ne vsebuje specifikacij glede njegove implementacije, saj je to v domeni subjektov na

trgu, kar pomeni, da morajo subjekti na trgu sami opredeliti način doseganja skladnosti z zapisanimi zahtevami.

Glede protokolov je EPC prišel do naslednjih zaključkov: na nivoju pridobitelj – izdajatelj predlaga nadaljnjo uporabo standarda ISO 8583 in se zavezuje, da bo spodbudil ISO k razvoju ISO 20022 za kartice in s tem na dolgi rok zamenjavo ISO 8583 z ISO 20022. EPC je navedene odločitve sprejela na podlagi opravljene analize pozitivnih in negativnih učinkov uvedbe standarda ISO 20022 na nivoju pridobitelj – izdajatelj za on-line avtorizacije in za kliring. Analiza je pokazala, da na kratki rok uvedba navedenega standarda ne bi prinesla pomembnejših pozitivnih učinkov oziroma bi prinesla prevelike negativne učinke. Med identificiranimi težavami so visoki stroški prehoda na nov standard, predvsem za on-line transakcije (manj pa za kliring), zaradi nadgradnje komunikacijske infrastrukture in procesnih sistemov, saj ISO 20022 zahteva večje število podatkov, kar vpliva na procesni čas on-line transakcij in obširnejša sporočila ter s tem večjo moč procesiranja procesnih centrov. Na kratki rok velik problem predstavlja tudi sodelovanje med pridobitelji in izdajatelji, ki bi prešli na standard ISO 20022 in tistimi, ki bi še naprej uporabljali standard ISO 8583. Ustrezna prilagoditev standarda ISO 20022 bi lahko ugotovljene težave odpravila in prinesla sinergijske učinke z ostalimi plačilnimi inštrumenti (kreditnimi plačili in direktnimi obremenitvami) zaradi enakega formata podatkov in enotnega kanala za procesiranje transakcij (SEPA Card Standardisation »Volume« (Version 3.1), 2008, str. 110-113). Vprašanje pa je v kakšnem roku so ti učinki dosegljivi, saj je analiza pokazala, da jih na kratek rok ni mogoče doseči. Kljub temu je EPC nakazal, da bo nadaljnji razvoj standardov potekal prav v smeri razvoja enotnega standarda, ki bo omogočal procesiranje transakcij z vsemi plačilnimi inštrumenti. Tudi Evrosistem spodbuja uporabo nelastniških standardov, med katere spadajo prav ISO standardi (standardi Mednarodne organizacije za standardizacijo, angl. *International Organization for Standardisation*), saj bi s tem evropska kartična industrija postala neodvisna od mednarodnih lastniških standardov (Single Euro Payment Area, Sixth Progress Report, 2008, str. 8).

Na nivoju certifikacije delo poteka v smeri začetni v SCF, ki predvideva ustanovitev neodvisnega organa za certifikacijo (angl. *Common approval scheme – CAS – First Cross-payment system certification*), ki bo podelil certifikat, s katerim bodo subjekti poslovali na celotnem območju SEPA in ne bo potrebno pridobiti certifikata od različnih kartičnih shem, kakor danes. Delo na tem področju še poteka, zato EPC še ni predstavil podrobnejših smernic. Trenutno je EPC predstavil le grobe usmeritve, ki predvidevajo enotni proces standardizacije, ustanovitev organa za akreditacijo organov za certifikacijo, organizacijo neodvisnih laboratorijev za analizo doseganja skladnosti (SEPA Card Standardisation »Volume« (Version 3.1), 2008, str. 121-124).

Nivo terminal - pridobitelj predstavlja najbolj občutljivo področje, saj sta ga do sedaj obvladovala MasterCard in Visa. EPC predvideva uporabo enakih protokolov kot za nivo pridobitelj – izdajatelj. Za razvoj enotnih standardov je junija lani začela z delom skupina, ki jo sestavljajo udeleženci iz desetih držav, ob podpori ESBG (angl. *European Saving Group Banks*), Berlinske skupine ter ob sodelovanju MasterCarda in Vise.

3.3.1.1 Konkurenčna vprašanja povezana s standardizacijo

Zahteve glede standardizacije zapisane v SCF in SEPA Card Standardisation »Volume« bodo omogočile vsem subjektom na trgu enake tehnične pogoje delovanja. S tem bodo postavljeni temelji konkurenčnega okolja, vendar le če bodo izpolnjene tudi zahteve predstavljene v nadaljevanju.

Standardi morajo biti obvezni za vse subjekte na trgu plačilnih kartic, saj le tako bodo dosegli svoj cilj. Kakor je bilo že povedano v prejšnji točki, je implementacija postavljenih zahtev glede standardizacije v domeni posameznih subjektov na trgu plačilnih kartic, kar lahko pomeni, da popolna povezljivost ne bo dosežena, zaradi nepripravljenosti sodelovanja vseh subjektov na trgu. Člani EPC so se s SCF zavezali sprejeti vse potrebne ukrepe za uresničitev projekta SEPA za kartice in spodbuditi tudi ostale akterje na trgu, da jim sledijo, zato EPC pričakuje, da bodo zahteve zapisane v SCF in zahteve glede standardizacije sprejete s strani večine akterjev na trgu. Vpliv na to ima lahko tudi konkurenca na trgu, saj bodo akterji, ki se zahtevam ne bodo prilagodili oziroma se ne bodo prilagodili v ustreznem roku, lahko postali nekonkurenčni in s tem tvegali svoj obstoj na trgu.

Zahteve glede standardizacije morajo biti dokončno postavljene v čim krajšem roku, saj je rok za zaključek migracije 01.01.2011. SEPA Card Standardisation »Volume« (podrobneje opisan v prejšnji točki) mora biti dopolnjen predvsem pri določanju zahtev na nivoju terminal – pridobitelj in pri konkretnih rešitvah na področju certifikacije. Dopolnjen dokument je mogoče pričakovati do konca leta 2009, kar je po mnenju bančne industrije in kartičnih shem tudi zadnji roka za doseganje postavljenega roka. Prvotni rok za določitev standardov je bil konec leta 2008, vendar se je podaljšal zaradi želje EPC po vključitvi širše zainteresirane javnosti v razpravo. Po mnenju EPC je za oblikovanje standardov, ki bodo sprejemljivi za vse subjekte na trgu, potrebno analizirati vse pripombe in mnenja širše javnosti s področja plačilnih kartic. Delo EPC pozdravlja tudi Evrosistem, kljub temu pa meni, da bi morala biti evropska kartična industrija še bolj aktivno udeležena pri razvoju standardov. Predvsem udeležba trgovcev in ponudnikov opreme je po mnenju Evrsistema nezadovoljiva (Single Euro Payment Area, Sixth Progress Report, 2008, str. 22-23).

Standardi morajo biti nelastniški in dostopni vsem subjektom na trgu plačilnih kartic pod enakimi pogoji. Le nelastniški standardi (brezplačno) dostopni vsem subjektom na trgu, omogočajo enotne konkurenčne pogoje. Prav zato je težnja k uveljavitvi ISO standardov tudi na nivojih, kjer so trenutno v veljavi lastniški.

Primer lastniškega standarda je tudi EMV, ki je v lasti EMVCo, za katerim stojita MasterCard in Visa. Zaradi odločitve lastnikov lahko pride do omejitve dostopa, kar bi lahko privedlo do neenakega položaja konkurentov na trgu in s tem do neenotnosti trga, kar lahko ogrozi sam projekt SEPA. Zato Evrosistem EPC predlaga oblikovanje skupnega stališča evropskih bank do standardizacijskih predlogov. Skupno stališče bi morali nato uveljavljati pri organih ISO za oblikovanje ustreznih ISO standardov (npr. prilagoditev standarda ISO 20022 za potrebe plačilnih kartic) in pri organih EMVCo in PCI Security Standards Council (v nadaljevanju: PCI

SSC). Poleg tega svetuje EPC, da postane član EMVCo in PCI SSC, dokler sta ta dva lastniška standarda uporabljena s strani evropske plačilne industrije (Single Euro Payment Area, Sixth Progress Report, 2008, str. 22-23). Do konkurenčnih anomalij lahko pride tudi na nivoju banke – plačilne inštitucije, saj slednje niso bile vključene v proces sprejemanja standardov, zaradi česar niso imele možnosti vpliva, kar lahko privede do sprejema takšnih standardov, ki bodo zadovoljili le zahteve bank.

Poenotenje plačilnih standardov bo omogočilo nacionalnim kartičnim shemam širitev svojega poslovanja preko državnih meja. Predvidena tehnologija bo omogočila sprejemanje vseh plačilnih kartic preko enega POS terminala, izbiro blagovne znamke na co-branded plačilni kartici oziroma vrsto plačilne kartice v primeru, ko ena kartica vključuje debetno in kreditno različico. Možnost izbire bo v prvi vrsti dana imetniku plačilne kartice, vendar bo trgovcu dana možnost, da preko pribitka oziroma popusta spodbudi kupca k plačilu s cenejšim plačilnim sredstvom. Trгоvec se bo lahko odločil, da ne bo sprejemal vseh plačilnih kartic in s tem kupcu odvzame možnost izbire. V primerjavi z današnjimi razmerami bodo kupci in trgovci imeli večji vpliv, povečala pa se bo tudi njihova pogajalska moč (angl. *buying power*) v odnosu do pridobiteljev in izdajateljev, kar bo posledično vplivalo na konkurenco med kartičnimi shemami in na dolgi rok na znižanje cen in stroškov ter povečanje kvalitete storitev.

Standardizacija bo odpravila tudi številne omejitve s katerimi se srečujejo pridobitelji pri širitvi svoje dejavnosti preko državnih meja. Omejitve so povezane s tehnično zaprtostjo, pomanjkljivo povezljivostjo med domačimi kartičnimi shemami in z razlikami v varnostnih standardih. Tako v nekaterih državah varnostni standardi pokrivajo le varovanje strojne opreme pred zunanjimi napadi, v drugih državah, kot na primer Avstriji, Nemčiji in Švici, pa pokrivajo tudi varovanje terminalov in programske opreme. Razlike so tudi v nacionalnih protokolih za domače debetne kartične sheme in mednarodne kreditne kartične sheme ter številne druge razlike v standardih in varnostnih konceptih, ki so pogosto označeni kot poslovna skrivnost. V številnih primerih so lastniki specifikacij nacionalna bančna združenja (na primer ZKA v Nemčiji) ali nacionalni procesni centri v lasti lokalnih bank ali bančnih združenj (na primer Banksys, PBS, Europay Austria in Groupement des Cartes Bancaries). Specifikacije komunikacijskih protokolov so najpogosteje zasnovane na standardu ISO 8583, v nekaterih državah pa so zasnovane na komunikacijskih protokolih, ki niso zasnovani na mednarodnih standardih, na primer britanski APAC protokol, katerega izpeljave se uporabljajo še v drugih državah. Nekatere države pa razlikujejo specifikacije za komunikacijske protokole nacionalnih debetnih kartičnih shem in specifikacije MasterCarda ter Vise. Družbe, ki zaprosijo za pridobitev specifikacij, so pogosto dolžne razkriti občutljive informacije in kasneje sporočiti število terminalov, ki delujejo na podlagi te specifikacije, saj je pogosto od njihovega števila odvisna provizija. Družbe, ki podeljujejo specifikacije, so pogosto konkurenti družbam, ki zanje zaprosijo. Procesorji in proizvajalci POS terminalov so pogosto dolžni pridobiti tehnične certifikate. Podeljujejo jih pristojni nacionalni organi, ki so v nekaterih državah v lasti nacionalnih bančnih združenj. Pogosto morajo opraviti tudi t.i. »integracijski test« z lokalnimi pridobitelji oziroma procesorji, s katerim se preveri delovanje terminalov in njihovo sposobnost obdelave vseh vrst sporočil, ki jih imajo pridobitelji oziroma procesorji opredeljene v svojih sistemih (Interim report I – Payment card, 2006, str. 116-117). Prav zaradi navedenih in številnih drugih težav, si EPC prizadeva

vzpostaviti enoten postopek certifikacije in vzpostaviti uporabo enotnega komunikacijskega protokola. Na kratki rok bo to do sedaj najbolj razširjen ISO 8583, na dolgi rok pa naj bi ga zamenjal ISO 20022, posebej zasnovan za potrebe kartične industrije.

Standardizacija bo omogočala interperabilnost, krepila konkurenco in prispevala k večji učinkovitosti in inovativnosti ter k boljšim storitvam ob nižjih stroških. Postavila bodo tehnično zasnovo za nemoteno plačevanje s plačilnimi karticami na celotnem območju SEPA, enako kot to trenutno poteka znotraj držav članic. Za uresničitev zastavljenih ciljev, pa je potrebno odpraviti še druge omejitve, ki predstavljajo vstopne ovire na trg in kartičnim shemam oziroma pridobiteljem ter izdajateljem onemogočajo širitev svoje dejavnosti preko državnih meja. Ključ za njihovo odpravo je SCF, saj vsebuje ključne zahteve, z uresnitvijo katerih je mogoče pričakovati odpravo bistvenih ovir, ki zavirajo konkurenco na trgu. V nadaljevanju so izpostavljene ključne zahteve SCF in njihov vpliv na oblikovanje konkurenčnega trga plačilnih kartic.

3.3.2 Tri možnosti prehoda na SCF in konkurenca

Z vidika konkurence na trgu, je največji vpliv SCF mogoče pripisati zahtevi glede prilagoditve kartičnih shem. SCF ponuja tri možnosti prilagoditve. Prva možnost predvideva zamenjavo nacionalne kartične sheme z mednarodno, kar v praksi pomeni, da banke članice nacionalne kartične sheme iz slednje izstopijo in vstopijo v eno izmed mednarodnih kartičnih shem (Visa, MasterCard ali Euro Alliance of Payment Schemes (v nadaljevanju: EAPS)). Za takšno opcijo so se že odločile banke vključene v domače kartične sheme nekaterih severnih držav članic, in sicer finske Pankkikortti ter belgijske Bancontact. Z izstopom vseh članov bosta shemi prenehali delovati. Podobno usodo bo lahko doživela tudi nizozemska kartična shema PIN, saj se je ING Bank, ena izmed največjih bank izdajateljic, odločila, da plačilne kartice PIN ne bo opremila z EMV tehnologijo (Netherland Competition Authority, 2008, str. 19). V kolikor ji bodo sledile tudi druge banke, je realno pričakovati, da bo PIN leta 2011 prenehala poslovati. Odločitev za zamenjavo kartične sheme je povezana predvsem s časovnim dejavnikom in relativno enostavnostjo izvedbe. Pomembno vlogo so zagotovo odigrale tudi medbančne provizije, ki so v mednarodnih shemah (MasterCard in Visa) praviloma višje kot v nacionalnih, zato ne preseneča, da se številne banke vključene v nacionalne kartične sheme odločajo za to opcijo.

Druga možnost ponuja dve poti, ki lahko v končni fazi privedeta do oblikovanja evropske kartične sheme. Prva pot predvideva razširitev posamezne kartične sheme izven nacionalnih meja na celotno ali del območja SEPA, druga pa povezovanje med kartičnimi shemami. Končni cilj obeh možnosti je vzpostavitev sheme, ki bo omogočala izvajanje plačil s plačilnimi karticami na večjem delu kartičnega trga EU oziroma SEPA. Obe različici sta kompleksnejši od ostalih ponujenih možnosti, saj zahtevata več časa, vlaganj in dogovarjanj. Prva pot zahteva predvsem veliko dela z oglaševanjem blagovne znamke in prepričevanje trgovcev izven države izvora, da jo sprejmejo. Druga opcija zahteva kompleksno dogovarjanje med kartičnimi shemami, ki sicer še naprej delujejo neodvisno. Obe rešitvi omogočata ohranitev dragocenih izkušenj posameznih nacionalnih kartičnih shem. Pričakovati je, da bi se lahko tako oblikovana kartična shema postavila ob bok mednarodnima kartičnima shemama Visa in MasterCard, vendar šele tedaj, ko

bi se uporaba njenih plačilnih kartic razširila na večji del SEPA območja (vsaj EMU). V štartnem obdobju lahko takšna kartična shema širšo dosegljivost doseže tudi preko co-brandinga z mednarodno kartično shemo. Na podlagi določb SCF, Visa in MasterCard ne bi smeli preprečevati povezovanja evropskih kartičnih shem z njunima blagovnima znamkama, ne glede na to, ali je cilj takšnega povezovanja območje SEPA ali mednarodni obseg. V tem kontekstu je potrebno co-branding razumeti le kot časovno omejeno sredstvo za doseganje širšega obsega nastajajoče kartične sheme v začetni fazi razvoja.

Kljub zahtevnosti realizacije, je prvi projekt povezovanja nacionalnih kartičnih shem v polnem teku. Gre za povezavo šestih kartičnih shem: CoGeBan (upravljavec italijanske kartične sheme Bancomat in Pagobancomat), Eufiserv (pan-evropski telekomunikacijski sistem za čezmejne transakcije na bančnih avtomatih), EURO 6000 (ena izmed treh največjih španskih debetnih kartičnih shem), LINK Interchange Network (upravljavec sheme za transakcije na bankomatih v Veliki Britaniji), Sociedadada Interbancária de Servicios (upravljavec portugalske kartične sheme Multibanco), Zentraler Kreditausschuss (upravljavec elektronske kartične sheme in nemške sheme za transakcije na bankomatih), ki skupaj tvorijo Euro Alliance of Payment Schemes (EAPS) (SEPA 2008: Uniform Payment instruments for Europe, 2007, str. 38). Kartične sheme, vključene v EAPS, so se za takšno potezo odločile predvsem zaradi višjih stroškov sodelovanja v mednarodnih kartičnih shemah in manjši vpliv na njihovo upravljanje. Na podlagi pričakovanj, bo ESAP lahko posloval na območju celotne Evrope ob nižjih stroških, saj bo uporabljal obstoječo infrastrukturo. ESAP bo prinesel koristi tudi za imetnike plačilnih kartic in trgovce. Imetnikom plačilnih kartic posamezne kartične sheme vključene v EAPS, bo omogočeno čezmejno plačevanje na prodajnih mestih in dvigovanje gotovine na bankomatih katerekoli sheme vključene v EAPS z obstoječimi plačilnimi karticami. Trgovci pa bodo lahko sprejemali plačilne kartice vseh kartičnih shem vključenih v EAPS, ne da bi za to potrebovali nove pogodbe ali POS terminale. To bodo omogočali enotni standardi in skupna pravila. Na področju standardizacije EAPS sodeluje z delovno skupino EPC, ki pripravlja enotne standarde za kartična plačila na območju SEPA. Uporaba enotnih standardov in ohranitev obstoječih nacionalnih kartičnih shem (seveda z določenimi prilagoditvami), sta zagotovo dva elementa, ki bosta spodbudila številne nacionalne kartične sheme, da se ji pridružijo. Tako lahko ESAP predstavlja rešitev za ohranitev učinkovitosti obstoječih nacionalnih kartičnih shem v okolju SEPA in tehtno alternativo preostalima ponujenima možnostma. Eurosistem pričakuje, da se bodo pobudi pridružile še druge nacionalne kartične sheme. V poročilu iz leta 2006 (Stališče Eurosistema do »SEPA za kartice«, 2006, str. 7) je bila med pričakovanimi člani tudi slovenska Aktiva. Poleg EPAS velja omeniti še dve ambiciozni iniciativi, Monnet in PayFair. Monnet je iniciativa nemških in francoskih bank, usmerjena k oblikovanju nove sheme, PayFair pa je privatna iniciativa usmerjena k oblikovanju trgovsko naravnane debetne kartične sheme (Single Euro Payment Area, Sixth Progress Report, 2008, str. 24).

Tretja možnost predvideva co-branding nacionalne kartične sheme z mednarodno, pod pogojem, da sta obe skladni s SCF. V praksi to pomeni, da je plačilna kartica opremljena z dvema blagovnima znamkama. Co-branding je že uporabljen s strani številnih nacionalnih kartičnih shem, kljub temu predstavlja le začasno rešitev, sprejemljivo le do konca prehodnega obdobja.

SCF dejansko ponuja le dve možnosti, ki omogočata trajni razvoj kartičnega sistema na SEPA območju in zagotavljata oblikovanje konkurenčnega okolja za kartične sheme, izdajatelje, pridobitelje in ponudnike plačilne infrastrukture. Ti dve rešitvi sta zamenjava nacionalne kartične sheme z mednarodno, oblikovanje nove kartične sheme z razširitvijo ene sheme na večji del SEPA območja ali s povezavo nacionalnih kartičnih shem. V Prilogi 1 je predstavljena SWOT analiza ponujenih dolgoročnih možnosti, v nadaljevanju pa so predstavljena morebitna konkurenčna vprašanja predstavljenih treh možnosti.

3.3.2.1 Konkurenčna vprašanja povezana s tremi možnostmi prehoda na SCF

Izkrivljanje konkurence na trgu plačilnih kartic lahko povzroči povečana moč največjih mednarodnih kartičnih shem MasterCard in Visa, zaradi prehoda številnih bank iz nacionalnih kartičnih shem na MasterCard in/ali Visa, predvsem bank, ki so vključene v kartične sheme co-branded z MasterCardom ali Viso. Realno je pričakovati, da se bodo številne banke odločile prav za MasterCard in Viso, s čimer bosta slednji pridobili na moči tudi na nacionalnih trgih, kjer so do sedaj imele vodilno vlogo nacionalne sheme. Povečanje moči MasterCarda in Vise lahko povzroči povišanje cen in znižanje kakovosti plačilnih storitev (predvsem so tu mišljene dodatne storitve, prilagojene nacionalnim zahtevam) ter zmanjšana možnost izbire za imetnike plačilnih kartic in trgovce.

V državah članicah, kjer so se odločili za zamenjavo nacionalne kartične sheme z mednarodnimi, so prve posledice občutili predvsem trgovci, saj so bili primorani plačevati višje provizije. V Veliki Britaniji je že leta 2002 prišlo do migracije debetne kartične sheme SWITCH na Maestro. Od tedaj pridobitelji plačujejo višje medbančne provizije in posledično trgovci višje provizije za sprejemanje Maestro kartic, kar lahko stane trgovce dodatnih 40 milijonov funtov na leto (Davis, 2004). Na Finskem, kjer bo nacionalno kartično shemo Pankkikortti zamenjala MasterCard in/ali Visa, pričakujejo šest- do desetkratno povišanje provizij za trgovce, saj Pankkikortti ni uporabljala medbančnih provizij. Medbančnih provizij ne uporabljajo tudi Bancontact/Mr. Cash v Belgiji, PIN na Nizozemskem, Dankort na Danskem, Bancomat v Luksemburgu in BAX na Norveškem (Nabergoj, 2007, str 16). Zato je bilo razumljivo razburjenje belgijskih trgovcev ob napovedi zamenjave Bancontact/Mr Cash z Maestro. V Belgiji je 95% kartic co-branded z Maestro, preko katerega potekajo čezmejne transakcije. Po mnenju MasterCarda bo uporaba Maestra za transakcije na nacionalni ravni omogočila prihod novih pridobiteljev, kar bo povečalo konkurenco in izboljšalo pogajalsko moč trgovcev. Kljub temu trgovci napovedujejo, da se bodo provizije povišale, saj Bancontact/Mr Cash ne uporabljata medbančnih provizij.

Številne nacionalne kartične sheme so bile še pred letom 2008 co-branded z mednarodnimi kartičnimi shemami, zaradi česar niso potrebovale dodatnih prilagoditev za doseganje SCF skladnosti. Plačila s co-branded plačilnimi karticami znotraj države potekajo preko nacionalne kartične sheme, čezmejna plačila pa preko mednarodne sheme. S tem je potrošnikom zagotovljeno, da lahko z eno plačilno kartico plačujejo tako doma kot v tujini. Vendar za trgovce co-branded kartice pomenijo višje stroške, saj so transakcije, ki potekajo preko mednarodnih shem, dražje od transakcij preko nacionalnih shem, kar pomeni, da nacionalne in čezmejne transakcije niso izenačene in s tem tudi niso SEPA skladne. SEPA predvideva izenačitev

domačih in čezmejnih plačil tudi z vidika stroškov. Co-branding je tudi za izdajatelje povezan z dodatnimi stroški, saj izdajajo nacionalne debetne kartice opremljene z mednarodno blagovno znamko, za kar plačujejo nadomestila za uporabo blagovne znamke in/ali licenco. Co-branding omejuje nacionalne kartične sheme znotraj državnih meja in onemogoča razvoj konkurence med kartičnimi shemami držav SEPA območja in s tem trajno utrjuje nacionalno razdrobljenost ter onemogoča izkoriščanje ekonomij obsega. Zaradi tega je Eurosistem menja, da je co-branding le začasna rešitev, časovno omejena na prehodno obdobje. Nacionalne kartične sheme si lahko s pomočjo co-brandinga kupijo dodaten čas za sprejem trajne rešitve, ki bo bila stroškovno učinkovita za izdajatelje, pridobitelje, imetnike plačilnih kartic in trgovce ter bo zagotovila enake pogoje za nacionalne in čezmejne transakcije.

Kljub navedenemu, co-branding lahko omogoča razvoj konkurence na nivoju banka - plačilna inštitucija (po PSD) oziroma pri vstopu novih ponudnikov plačilnih storitev na trg. Obe mednarodni kartični shemi omogočata co-branding s plačilnimi inštitucijami, ki niso banke. Tako co-branding omogoča trgovcem izdajanje plačilnih kartic in s tem konkuriranje z drugimi izdajatelji. V državah, kjer je co-branding s plačilnimi inštitucijami dovoljen, na primer Veliki Britaniji in Nemčiji, se je izkazalo, da co-branded plačilne kartice služijo kot sredstvo za vstop novim izdajateljem na trg ali za konkurenčno širitev dejavnosti obstoječih izdajateljev (Interim report I – Payment card, 2006, str. 122).

Na podlagi navedenega je mogoče zaključiti, da co-branding na kratki rok pozitivno vpliva na konkurenco med kartičnimi shemami ter med bankami in drugimi plačilnimi inštitucijami, če plačilne sheme omogočajo co-branding tudi s konkurenčnimi plačilnimi shemami in z plačilnimi inštitucijami, ki niso banke. Na dolgi rok pa co-branding lahko omeji konkurenco in utrdi razdrobljenost kartičnega trga na SEPA območju. Zamenjava nacionalne kartične sheme z mednarodno pa lahko poveča stroške plačilnih storitev, saj so medbančne provizije mednarodnih shem praviloma višje od nacionalnih in posledično tudi provizije za trgovce. Najbolj bodo povišanje občutili pridobitelji in posledično trgovci tistih držav, kjer nacionalne kartične sheme niso obračunavale medbančnih provizij.

Zamenjava nacionalne kartične sheme z mednarodno je posledica odločitve bank, torej družb, ki na trgu nastopajo kot konkurenti. Banke so pri svojem poslovanju sicer svobodne, vendar v kolikor so njihove odločitve posledica dogovora med konkurenti na trgu in prinašajo dodaten profit (v obliki višjih medbančnih provizij), ki vpliva na povišanje provizij za trgovce in posledično višje maloprodajne cene izdelkov ali storitev ter višje članarine za imetnike plačilnih kartic, lahko njihovo ravnanje pade pod domeno konkurenčne zakonodaje EU, kakor tudi pod zakonodajo posamezne države članice o varstvu konkurence.

3.3.3 Medbančne provizije in konkurenca

Na podlagi SCF je doseganje skladnosti medbančnih provizij z zakonodajo v domeni kartičnih shem, saj določa, da so multilateralne medbančne provizije dopustne, bilateralne pa le, če so skladne z evropsko zakonodajo. Glede višine medbančnih provizij pa določa enotno višino za domače in čezmejne transakcije. Kakor je bilo predstavljeno že v poglavju 2.3.9, se višina

medbančnih provizij razlikuje med kartičnimi shemami, med državami, med vrstami transakcij in med vrstami plačilnih kartic. Posebno so opazne razlike med višino medbančnih provizij nacionalnih in mednarodnih kartičnih shem. Načeloma so prve nižje od drugih. Na podlagi tega so nižje tudi provizije za trgovce, saj medbančne provizije predstavljajo kar 92% provizije za trgovce in 85% stroškov pridobiteljev (podatek velja za nacionalne transakcije s kreditnimi karticami v kontinentalni Evropi) (Regulation 2560/2001: Study of competition for cross-border payment services, 2005, str. 41).

Na podlagi zahtev SCF, bi morale mednarodne kartične sheme izenačiti višino provizij med državami članicami in med nacionalnimi ter čezmejnimi transakcijami. Aktivnosti na tem področju sicer potekajo, vendar se postavlja vprašanje glede ustreznosti višine provizij, ki se bodo uveljavile. Višja provizija pomeni višji profit za izdajatelje in hkrati višji strošek za trgovce ter posledično višje maloprodajne cene izdelkov oziroma storitev, saj trgovci stroške sprejemanja plačilnih kartic vračunajo v ceno proizvodov. Potrošniki so tako deležni enakih (višjih) cen ne glede na način plačila. Sektorska raziskava Evropske komisije (2007, str. 62-77) je pokazala, da je izdajanje plačilnih kartic zelo donosen posel. Leta 2004 so v EU izdajatelji kreditnih kartic zabeležili 65% delež dobička nad stroški (profit-to-cost ratio), izdajatelji debetnih kartic pa 47%. Dobičkonosnost dejavnosti pridobiteljev je bila bistveno nižja, saj je bil delež dobička nad stroški le 15,9% pri kreditnih in 5% pri debetnih karticah. Dobičkonosnost izdajanja plačilnih kartic je povezana predvsem z višino medbančne provizije. Iz rezultatov raziskave izhaja, da bi kar 65% izdajateljev poslovalo z dobičkom tudi brez medbančnih provizij, kar bi lahko nakazovalo, da kartična industrija lahko deluje tudi brez provizij. Takšno razmišljanje se vse bolj izpostavlja, čeprav teoretični modeli (glej poglavje 2.1) dokazujejo, da kartična industrija provizije potrebuje za učinkovito delovanje, torej bi njihova ukinitve na dolgi rok lahko postavila pod vprašaj njen obstoj. Visoka dobičkonosnost dejavnosti izdajanja pa zagotovo postavlja pod vprašaj »optimalno« višino medbančnih provizij in predpostavko, da izdajatelji ob odsotnosti medbančne provizije, ne morejo pokriti vseh stroškov. Izdajatelji namreč večji del stroškov pokrivajo z letnimi članarinami in obrestmi (za določene kreditne kartice), ki jih zaračunavajo imetnikom plačilnih kartic.

Tudi na podlagi novejših teorij o delovanju dvodelnega trga, je »optimalna« višina medbančne provizije privatnega sektorja previsoka, saj mehanizem prenosa med izdajatelji in imetniki plačilnih kartic ne deluje optimalno. Na podlagi rezultatov analize, ki jo je opravil Wright (2004, str. 25), se ob povečanju medbančne provizije za eno enoto, le 0,25 enote prenese na imetnike plačilnih kartic. Medbančna provizija v takšnem primeru predstavlja mehanizem za prenos dobička na tisto stran sheme, kjer je najmanj možnosti, da bi se zaradi konkurence profit zmanjšal.

Optimalna višina medbančnih provizij je vprašljiva predvsem pri mednarodnih kartičnih shemah, saj je največkrat višja od provizij nacionalnih kartičnih shem, med katerimi je nezanemarljivo število takšnih, ki provizij ne poznajo. Tudi odločba Evropske komisije v primeru Visa je dokaz, da so medbančne provizije previsoke in da lahko Visa deluje tudi z nižjimi medbančnimi provizijami (Uradni list EU, L 318, 2002). Tako je mogoče zaključiti, da lahko dogovor o višini

medbančnih provizij predstavlja omejevalni sporazum, ki omejuje konkurenco na trgu in vpliva na višino ravni provizij za trgovce in posledično na višjo raven maloprodajnih cen.

Pričakovana povečana moč mednarodnih kartičnih shem MasterCard in Visa lahko tako privede do izkrivljanja konkurence na trgu plačilnih kartic in do povišanja ravni cen plačilnih storitev, kar pa je v nasprotju s cilji SEPA. Evrosistem v tem kontekstu poudarja vzpostavitev evropske kartične sheme, ki bi lahko konkurirala z MasterCardom in Viso, na širšem področju SEPA. Zato spodbuja EPC, da aktivno spodbuja pobudo bank in drugih inštitucij na tem področju. Delovanje tržnih mehanizmov budno spremljajo tudi Evropska komisija in nadzorni organi držav članic. Tako Evropska komisija kot nacionalni organi za varstvo konkurence so uvedli številne postopke proti spornim poslovnim praksam kartičnih shem ali njenih članov, ki omejujejo konkurenco na trgu. Na nivoju EU so najodmevnejši postopki uvedeni s strani Evropske komisije proti MasterCardu in Visi. Vsebina postopkov in učinki na trg so predstavljeni v nadaljevanju.

3.3.3.1 Aktivnosti Evropske komisije na področju varstva konkurence – višina medbančnih provizij mednarodnih kartičnih shem

Evropska komisija je v prvi vrsti dejavna na zakonodajnem področju. Pod njenim okriljem sta nastali tudi Uredba 2560/2001 in PSD. Poleg tega aktivno sodeluje z EPC in podaja mnenja glede tistih odločitev, ki lahko vplivajo na konkurenco. Na pobudo Evropske komisije je nastal tudi dokument z vprašanji in odgovori, ki služijo kot pojasnila SCF (angl. *Questions and Answers clarifying key aspects of the SEPA Cards Framework*). Dokument je bil 26. 06. 2008 objavljen na spletni strani EPC.

Na področju varstva konkurence je Evropska komisija proti mednarodnima kartičnima shemama že izdala dve odločbi in uvedla še dodaten postopek. Prvo določbo je izdala leta 2002 v primeru Visa International, drugo pa leta 2007 v primeru MasterCard, v letu 2008 pa je uvedla nov postopek proti Visa Europe. Vsi trije postopki so zadevali multilateralne medbančne provizije za transakcije s plačilnimi karticami znotraj območja EEA.

V postopku proti Visi (Uradni list EU, L 318, 2002) je Evropska komisija sprejela odločbo z zavezami, v kateri se je Visa zavezala, da bo v obdobju petih let (od leta 2002 do 2007) znižala multilateralne medbančne provizije za plačila znotraj EEA območja. Zaveze so obsegale tudi način obračunavanja provizij, saj se je Visa zavezala sprejeti provizije za plačila z debetnimi karticami v fiksnih zneskih. Glede višine provizij se je Visa zavezala, da višina ponderirane povprečne medbančne provizije za plačila z debetnimi karticami ne bo višja od 0,28 EUR in se ne bo povišala v obdobju naslednjih petih let. Pri plačilih srednje vrednosti (nad 50 EUR) je to pomenilo znižanje provizije za 50%. Medbančne provizije za plačila s kreditnimi karticami, pa se bodo v obdobju do leta 2007 znižale na ponderirano povprečje 0,7% (leta 2002 je ponderirano povprečje znašalo 1,1%). Znižanje provizij za transakcije z debetnimi in kreditnimi karticami je v petletnem obdobju za več kot 20% znižalo prihodke izdajateljev. Visa se je zavezala tudi, da bo kalkulacija stroškov izdajateljev obsegala tri javno objavljene kategorije stroškov: garancije plačil, procesiranje in obdobje brezplačnega financiranja imetnikom plačilnih kartic, ki bodo skupaj z medbančnimi provizijami objavljene na spletni strani Vise Europe. Visa je uresničila

ponujene zaveze, saj se danes medbančne provizije za transakcije s kreditnimi karticami znotraj EEA gibljejo od 0,55% (transakcije s karticami opremljenimi z EMV tehnologijo) do 0,95% (transakcije, ki ne potekajo elektronsko in transakcije letalskih družb), medbančne provizije za transakcije z debetnimi karticami znotraj EEA pa se gibljejo od 0,26 EUR (transakcije z EMV tehnologijo in V Pay) do 0,30 EUR (transakcije, ki ne potekajo elektronsko) (Interchange fee level).

Zaveze so veljale do 31. 12. 2007. Na podlagi objave na spletni strani Evropske komisije (Opening a Proceeding - Visa MIF) je le nekaj mesecev kasneje, natančneje 26.03.2008, uvedla nov postopek proti Visi Europe zaradi čezmejnih medbančnih provizij za plačila na prodajnih mestih znotraj EEA, nekaterih nacionalnih medbančnih provizij znotraj EEA in pravila, ki od trgovcev zahteva sprejemanje vseh plačilnih kartic Visa (angl. *Honour-All-Card Rule*). Namen postopka je predvsem proučiti zaveze v spremenjenih razmerah na trgu.

V odločbi proti MasterCardu (2007) je Evropska komisija odločila, da dogovor o medbančnih provizijah predstavlja omejevalen sporazum v smislu 1. odstavka 81. člena Pogodbe ES, saj določa minimalno ceno, ki jo mora trgovec plačati pridobitelju, za sprejemanje plačilnih kartic MasterCard in Maestro na območju EEA. MasterCard je imel šest mesecev časa, da prekliče medbančne provizije za transakcije znotraj EEA (angl. *Intra-EEA fallback interchange fee*) in znotraj SEPA/EMU območja (angl. *SEPA/Intra-Eurozone fallback interchange fee*) ter spremeni pravila, ki se nanašajo na te provizije. MasterCard je 21.06.2008 začasno¹² odpravila sporne provizije, nespremenjene pa so ostale provizije za plačila znotraj posamezne države EEA in za čezmejne transakcije s plačilnimi karticami za pravne osebe (angl. *business*) in korporacije (angl. *corporate*). MasterCard tekom postopka ni uspel dokazati, da sporazum o medbančnih provizijah pade pod tretji odstavek 81. člena Pogodbe ES (2002), torej da gre za sporazum, ki prispeva k izboljšanju proizvodnje, razdelitvi dobrin ali pospeševanju tehničnega in gospodarskega razvoja, pri tem pa zagotavlja potrošnikom pravičen delež doseženih koristi. Kljub temu, še naprej sodeluje z Evropsko komisijo in po pravni poti skuša doseči ničnost njene odločbe. Aprila 2009 je MasterCard že objavila novico, da bodo s 01.07.2009 začele veljati nove provizije za čezmejne transakcije na POS terminalih izvedenih v EEA, ki jih bo lahko kadarkoli spremenila, in s tem delno preklicala odpravo spornih provizij (MasterCard Intra-EEA Fallback POS Interchange Fee).

V primerjavi z odločbo proti Visi, je odločba proti MasterCardu zadevala le čezmejne provizije, ki predstavljajo le 5% vseh provizij. V številnih državah članicah, na primer Madžarski, Veliki Britaniji in Avstriji, so nacionalni organi za varstvo konkurence uvedli postopke proti eni ali obema mednarodnima kartičnima shemama zaradi domačih medbančnih provizij. Cilj vseh postopkov konkurenčnih organov je ugotoviti ali medbančne provizije, ki naj bi bile sicer upravičene, predstavljajo omejevalni sporazum. V kolikor bodo konkurenčni organi dokazali neupravičenost provizij oziroma njihove višine, bodo naložili ukrepe za odpravo kršitve, na podlagi katerih bo lahko prišlo do znižanja ali celo do odprave provizij na nacionalni ravni.

---

¹² MasterCard se je na odločbo Evropske komisije pritožila, zato gre le za začasno odpravo provizij (vsaj do razsodbe sodišča).

3.3.4 Vpliv ostalih zavez SCF, določb PSD in odločitev Evropske komisije na konkurenco

V nadaljevanju je izpostavljen vpliv ostalih ključnih zavez SCF in določb PSD, ki lahko vplivajo na konkurenco med člani posamezne sheme in med kartičnimi shemami ter na vstopne ovire za pridobitelje.

3.3.4.1 Konkurenca med kartičnimi shemami

SCF zahteva, da je članstvo omogočeno vsem bankam na podlagi transparentnih in nediskriminatornih kriterijev, kar vključuje tudi transparentno cenovno politiko. Nadalje od kartičnih shem zahteva odpravo morebitnih drugih pravil, ki lahko vplivajo na konkurenco. Med slednja je mogoče uvrstiti pravila kartičnih shem, ki onemogočajo članstvo bankam vključenim v organe upravljanja konkurenčne kartične sheme in pravila, ki onemogočajo co-branding s konkurenčno kartično shemo. Prvo je vsebovano v pravilih Vise, druga pa v pravilih MasterCarda in Vise. Mednarodni kartični shemi ne vključujeta drugih pravil, ki bi udeležencem lahko onemogočala udeležbo v različnih kartičnih shemah. To potrjuje tudi podatek, da je preko 80% vseh največjih izdajateljev članov obeh mednarodnih kartičnih shem. Veliko število izdajateljev in pridobiteljev je članov tudi nacionalnih kartičnih shem in/ali tridelnih kartičnih shem American Expressa, Diners Cluba in JCB-ja.

Med poslovne prakse, ki lahko pomembno vplivajo na konkurenco med kartičnimi shemami in niso neposredno podvržene zahtevam SCF, sodi praksa pridobiteljev spajanja provizij za trgovce (angl. *blending*). Pridobitelji, ki sklepajo pogodbe s trgovci za sprejemanje produktov Visa in MasterCard, trgovcem zaračunajo enotno provizijo, ne glede na to, da se medbančne provizije med njima razlikujejo. Prav medbančne provizije pomembno vplivajo na višino provizije za trgovce, saj je preko 92% njene vrednosti odvisne prav od višine medbančne provizije (Regulation 2560/2001: Study of competition for cross-border payment services, 2005, str. 41). S takšnim ravnanjem lahko pridobitelji izkrivljajo cenovno konkurenco med kartičnimi shemami, vplivajo na višjo raven provizij za trgovce in pomembno vplivajo na možnost izbire trgovcev ter na njihovo pogajalsko pozicijo. Prav zato lahko pridobitelji s takšnim ravnanjem kršijo pravila konkurence in so lahko podvrženi presoji s strani nacionalnih konkurenčnih organov ali Evropske komisije.

3.3.4.2 Konkurenca znotraj posamezne kartične sheme

Na konkurenco znotraj posamezne kartične sheme bo zagotovo najbolj vplivala zahteva SCF, ki zahteva ločitev vodenja sheme od infrastrukture. S tem bo bankam in drugim plačilnim inštitucijam vključenim v posamezno shemo omogočena prosta izbira ponudnikov kartične infrastrukture. Kartične sheme bodo tako morale odpraviti pogodbene obveznosti na podlagi katerih bankam predpisujejo uporabo določenega kanala za procesiranje. Obvezna uporaba procesnega kanala v lasti sheme omogoča navzkrižno subvencioniranje sheme in centra za procesiranje. SCF sicer omogoča kartičnim shemam ponudbo dodatnih storitev, vendar morajo biti slednje ločeno vodene in ne smejo biti zavezujoče za člane. S tem bo bankam omogočila

izbiro najboljšega ponudnika storitev. Na podlagi navedb MasterCarda (Olbrich, 2007), je ta zahtevi že zadostil. Tudi Visa je januarja 2007 odpravila vse določbe, ki so od udeležencev zahtevale uporabo VisaNet za procesiranje transakcij. Kljub navedbam kartičnih shem, ostaja senca dvoma o dejanski učinkovitosti sprejetih sprememb.

Obe kartični shemi sta odpravili tudi omejitev, ki je udeležencem onemogočala opravljanje le dejavnosti pridobivanja. Visa je to storila konec leta 2004, MasterCard pa januarja 2005 (Regulation 2560/2001: Study of competition for cross-border payment services, 2005, str. 25-26). Obe kartični shemi sta pred tem omogočali opravljanje dejavnosti pridobivanja le v povezavi z dejavnostjo izdajanja. Z odpravo omejitve je udeležencem posamezne sheme dana možnost izbire ali bodo dejavnost pridobivanja opravljali samostojno ali v povezavi z izdajanjem.

Na podlagi določb PSD morata MasterCard in Visa odpraviti pravilo, ki članstvo omogoča le subjektom z bančno licenco, saj to lahko onemogoča drugim ponudnikom plačilnih storitev, da opravljajo dejavnost pridobivanja in izdajanja. To pravilo sicer ne predstavlja absolutne omejitve, saj slednji lahko opravljajo dejavnost pridobivanja in izdajanja plačilnih kartic na podlagi povezave z bankami. PSD odpravlja tovrstne omejitve z uvedbo novega plačilnega subjekta – »plačilne inštitucije«, ki lahko opravlja plačilno dejavnost na podlagi pridobljenega dovoljenja v skladu z določbami PSD. Plačilne inštitucije bodo lahko enakovredni člani kartičnih shem in bodo lahko opravljali tako dejavnost pridobivanja kot izdajanja. Tako bodo lahko subjekti, ki opravljajo plačilne storitve, kot so mobilni operaterji, konkurirali z bankami pri izdajanju plačilnih kartic, in subjekti kot so First Data in Vocalink pri dejavnosti pridobivanja.

MasterCard je že leta 2005 odpravila pravilo o nediskriminaciji (angl. *non-discrimination rule*), na podlagi katerega je trgovcem prepovedovala pribitke in/ali popuste ob plačilu s plačilno kartico. Odprava tega pravila sicer ni bila posledica SEPE, temveč pritiska s strani konkurenčnih organov in udeležencev sheme. Do tega pravila se je opredelila tudi Evropska komisija tekom postopka proti Visi, ki ga je zaključila leta 2002 (Uradni list EU, L 318, 2002): Pravilo lahko omejuje trgovce pri prenosu stroškov plačila s plačilnimi karticami na kupce in lahko omejuje konkurenco na trgu, vendar empirični dokazi so pokazali, da njena odprava bistveno ne pripomore k povečanju konkurence na trgu. Odločitev je bila sprejeta na podlagi analiz opravljenih na Nizozemskem in Švedskem. Izkazalo se je, da se je le manjši del trgovcev odločil za uvedbo pribitkov in/ali dodatnih popustov vezanih na plačilno sredstvo. Kljub temu so tovrstna pravila v neskladju z določbami PSD in predstavljajo kršitev zakonskih določb.

Razlike v ceni plačilnih storitev in njihov vpliv na maloprodajne cene proizvodov in storitev je v svoji raziskavi potrdil Herry Leinonen iz Finske (2007). Dokazal je, da so debetne kartice najcenejše plačilno sredstvo za plačila na prodajnem mestu, sledijo denar, navadne kreditne kartice in posebne kreditne kartice¹³, kot najdražje plačilno sredstvo. Glede na rezultate analize in ob upoštevanju, da je denar legalno plačilno sredstvo, Leinonen predlaga, da maloprodajna cena vsebuje stroške plačila z gotovino, trgovec pa kupcu ponudi popust ob plačilu z debetno

---

¹³ Navadne kreditne kartice imetniku ponujajo 45 dnevni brezobrestni kredit, posebne kreditne kartice omogočajo še nabiranje pik in drugih bonusov, ki imetniku prinašajo dodatne ugodnosti.

kartico in mu zaračuna pribitek ob plačilu s kreditno kartico. Takšna cenovna politika lahko kupce seznanja s stroški plačilnih storitev in jih spodbudi k njihovi preudarnejši uporabi.

Med pravila kartičnih shem, ki lahko omejujejo konkurenco, sodi tudi pravilo, ki trgovcem prepoveduje dajanje nasvetov kupcem glede načina plačila (angl. *no-steering rule*) in pravilo, ki trgovcem nalaga sprejemanje vseh plačilnih kartic posamezne kartične sheme (angl. *honour-all-card rule*). Obe pravili omejujeta trgovca pri sprejemanju poslovnih odločitev glede plačilnega prometa. Prvo pravilo trgovcu onemogoča napeljevanje kupcev k uporabi cenejšega plačilnega sredstva (na primer: debetne plačilne kartice namesto kreditne). Drugo pravilo pa trgovcu odvzema pravico izbire le določenih (cenejših) plačilnih kartic določene kartične sheme (Heimler, Ennis, 2008, str 25-26).

Navedena pravila¹⁴ lahko pomembno vplivajo na možnost izbire trgovcev in na njihovo pogajalsko moč v odnosu do pridobiteljev in posledično do kartičnih shem, saj je realno pričakovati, da bodo mednarodne kartične sheme imele vse večjo vlogo tudi na nacionalni ravni. Z njihovo odpravo bo trgovcem dana večja pogajalska moč in s tem večji vpliv na ceno in kvaliteto plačilnih storitev kartičnih shem. Imetnikom plačilnih kartic pravila sicer zagotavljajo plačevanje s plačilnimi karticami brez dodatnih stroškov, kar kartice izenačuje z gotovino, vendar jih njihova odprava lahko seznanja s stroški plačilnih storitev in jih spodbudi k preudarni uporabi plačilnih kartic ter jim s tem omogoči nižje cene blaga in/ali storitev.

3.3.4.3 Čezmejna konkurenca na področju pridobivanja

V številnih državah članicah EU deluje le manjše število pridobiteljev, ki s trgovci sklepajo pogodbe za sprejem plačilnih kartic MasterCard in/ali Visa. V državah, kjer deluje le en pridobitelj (Avstrija, Danska, Finska, Luksemburg in Nizozemska), ima slednji z bankami izdajateljicami najpogosteje sklenjene bilateralne sporazume o nižjih »on-us« medbančnih provizijah. V primerjavi z multilateralnimi medbančnimi provizijami, ki veljajo za vse plačilne transakcije znotraj posamezne države članice, »on-us« ali bilateralne medbančne provizije veljajo le med strankami vključenimi v sporazum in so navadno nižje od multilateralnih.

V ožjem pomenu se »on-us« nanaša na transakcije pri katerih je ena sama banka v vlogi pridobitelja in izdajatelja. Uporablja pa se tudi kot izraz za medbančne provizije, navadno bilateralno dogovorjene med enim pridobiteljem in večjim številom izdajateljev, navadno članov bančnega združenja (gre dejansko za večje število enakih bilateralnih dogovorov). Pridobitelj vključen v sporazum je deležen nižje medbančne provizije, kar mu omogoča oblikovanje nižje provizije za trgovce. Ker je takšne ugodnosti deležen le pridobitelj vključen v bilateralni sporazum, so novi pridobitelji, ki želijo vstopiti na trg, postavljeni v neenakopraven položaj, saj so deležni višje multilateralne medbančne provizije. Tovrstno prakso je mogoče zaznati v številnih evropskih državah, med drugimi tudi na Portugalskem. Nacionalni pridobitelj kartične sheme Visa, UNICRE, ki je ustanovljen s strani vseh nacionalnih izdajateljev, je deležen preferencialne »on-us« medbančne provizije s strani domačih izdajateljev (lastnikov), medtem

---

¹⁴ Non-discrimination rule, no-steering rule in honour-all-card rule.

ko so čezmejni pridobitelji deležni višje multilateralne provizije. Podobne razmere vladajo tudi v Belgiji, Španiji in Franciji, medtem ko se v Avstriji dogovori o nižji medbančni proviziji nanašajo na posamezne skupine trgovcev, na primer bencinske črpalke (MasterCard) in večje trgovce z živili (Maestro) (Interim report I – Payment card, 2006, str. 31).

SCF dopušča tako multilateralne medbančne provizije, kakor tudi druge oblike dogovorov o medbančnih provizijah, v kolikor so skladni z zakonodajo EU in so do njih upravičeni vsi subjekti na trgu. Skladno z navedenim so bilateralni dogovori dopustni, če so v skladu z evropsko zakonodajo in so do njih upravičeni vsi pridobitelji, tudi tisti, ki so na novo vstopili na trg. V kolikor se upošteva zahtevo po izenačitvi nacionalnih in čezmejnih provizij, je edina sprejemljiva rešitev ukinitve bilateralnih sporazumov, ki veljajo na nivoju posamezne države članice.

Za pospešitev čezmejne dejavnosti SCF predvideva tudi enotno licenco za opravljanje dejavnosti pridobivanja in izdajanja na območju SEPA. Obe mednarodni kartični shemi sta že zadostili tej zahtevi. MasterCard Europe je maja 2004 uvedla SEPA licenco, ki omogoča izdajanje in pridobivanje plačilnih produktov MasterCard, MasterCard Electronic, Maestro in Cirrus v 28 evropskih državah (MasterCard Europe's SEPA roadmap, 2006, str. 3). Licenca je na voljo od novembra 2007. Visa pa je februarja 2005 sprejela sporazum o uvedbi enotne licence imenovane PAN-evropska licenca za izdajanje in pridobivanje. Od leta 2007 imetnikom omogoča izdajanje in pridobivanje Visa plačilnih produktov v 34 evropskih državah (SEPA and the Internal Market for Payments, 2006, str. 7).

Na podlagi enotne licence in odprave bilateralnih medbančnih provizij oziroma njihove dostopnosti vsem pridobiteljem na trgu, je pričakovati, da se bodo pridobitelji v prihodnje v večjem številu odločali za čezmejno dejavnost, kar bodo lahko občutili tudi pridobitelji in trgovci na slovenskem trgu. Slovenski trg je relativno majhen, vendar je lahko zaradi strateške pozicije zanimiv za pridobitelje sosednjih držav članic.

4 SLOVENSKI TRG PLAČILNIH KARTIC

Na slovenskem trgu plačilnih kartic so prisotne tri domače kartične sheme Activa, Karanta in BA, mednarodni kartični shemi MasterCard in Visa, tristranske kartične sheme American Express in Diners Club ter sedem trgovskih kartičnih shem (Euroshell, MAGNA, OMV, Mercator Pika, KZ Krka, ROUTEX in Porsche Service Credit Card).

V nadaljevanju so predstavljene glavne značilnosti trga plačilnih kartic v Sloveniji. Podatki temeljijo na podatkih objavljenih na spletnih straneh bank in drugih družb, ki izdajajo plačilne kartice (Diners Club, Centurion in trgovci).

4.1 *Domače kartične sheme*

Med prvimi ponudniki plačilnih kartic v Sloveniji je bila kartična shema Activa. Kartična shema je nastala leta 1992 z izdajo prve slovenske plačilne kartice Activa. Razvila jo je Banka Koper, ki je tudi lastnica blagovne znamke Activa. Leta 1994 je bila izdana prva co-branded plačilna kartica Activa MasterCard, ki je imetnikom omogočila plačevanje v tujini. Dve leti kasneje je kartična shema Activa za kupce Mercatorjevih trgovin razvila posebno kartico zvestobe opremljeno s čip tehnologijo (Mercator Pika), kar je bila tedaj novost na slovenskem trgu. Slednja je hitro pridobila obsežno občinstvo. Leta 1998 je bila izdana prva debetna kartica Activa Maestro, katero so prejeli vsi imetniki tekočega računa. Kartična shema je uvedla možnost dviga gotovine na prodajnih mestih in leta 1999 omogočila internetno plačevanje blaga in storitev, avtorizacijo prek interneta v realnem času in uvedla GSM POS tehnologijo. Istega leta so banke lahko izdajale co-branded kartice Activa Visa. Danes so vse plačilne kartice kartične sheme Activa, z izjemo kartice z odloženim plačilom Activa, co-branded z MasterCardom in Viso (Dosedanji razvoj).

Kartična shema je leta 2008 vključevala 10 bank: Banka Koper, Banka Celje, BKS bank, Nova Kreditna banka Maribor (v nadaljevanju: NKBM), Poštna banka Slovenije (v nadaljevanju: PBS), Gorenjska banka, Deželna banka Slovenije, Raiffeisen, Probanka in Volksbank ter dve hranilnici, Hranilnica Lon in Hranilnica in posojilnica Vipava (Banke v sistemu Activa). Štiri članice so se shemi pridružile prav tega leta, med katerimi BKS in Hranilnica in posojilnica Vipava, pred tem nista izdajali plačilnih kartic, Hranilnica Lon in Probanka pa sta izdajali BA/Maestro in MasterCard plačilne kartice, za katere je imela Hranilnica Lon sklenjeno podlicenco z NLB.

Kartična shema Activa se pojavlja tudi kot izključni procesor elektronske slovenske stop liste in stop liste prodajnih mest, ki predstavljata pomembna varnostna sistema kartičnega poslovanja. Banka Koper kot lastnica blagovne znamke Activa in nosilka licence za izdajanje in pridobivanje kartičnih produktov Visa in MasterCard, ima z ostalimi bankami v sistemu sklenjene licence za izdajanje in pridobivanje kartičnih produktov Activa in podlicence za produkte MasterCard in Visa. Na podlagi tega so banke kartične sheme Activa preko Banke Koper pridružene članice kartične sheme MasterCard in Visa. Banka Koper izvaja tudi funkcijo obračunskega agenta (za vse plačilne kartice Activa), medtem ko je poravnalni agent Banka Slovenije. Značilnost in posebnost slovenskega kartičnega poslovanja je prav vloga Banke Slovenije, ki opravlja vlogo poravnalnega agenta pri transakcijah z vsemi plačilnimi karticami, ne glede na to kdo je obračunski agent in ne glede na to ali gre za domačo ali čezmejno transakcijo.

Druga pomembna slovenska kartična shema je BA, za transakcije na bančnih avtomatih. Vanjo je vključenih 15 bank (Hypo Alpe-Adria, SKB Banka, Raiffeisen, NLB, Deželna banka, KBM, Abanka Vipa, Banka Celje, Gorenjska banka, Volksbank, PBS – bančna skupina NKBM, Banka Koper, Sparkasse, UniCredit in Probanka) in 2 hranilnici (Delavska hranilnica in Hranilnica Lon). Vlogo obračunskega agenta izvaja Bankart d.o.o., poravnalni agent pa je Banka Slovenije.

Družba Bankart d.o.o. je bila ustanovljena leta 1998 s strani šestnajstih slovenskih bank¹⁵, ki so tudi lastnice družbe. V mrežo BA so vključeni skoraj vsi bankomati v Sloveniji, kar pomeni, da ima Bankart skoraj 100% tržni delež na trgu upravljanja bančnih avtomatov (Upravljanje mreže bančnih avtomatov).

Bankart d.o.o. je tudi procesni center za plačila z debetnimi karticami na POS terminalih. Leta 2008 je procesiranje prometa z debetnimi plačilnimi karticami izvajal za naslednje banke: Probanko, NLB, UniCredit, Sparkasse, Hypo Alpe-Adria, SKB Banka, Abanko, Delavsko hranilnico in Hranilnico Lon. Za večino izmed teh bank procesira tudi transakcije s kreditnimi karticami (Upravljanje in servis POS-terminalov). Od leta 2005 je procesni center za kreditne kartice SKB Banke družba eFunds, ki zagotavlja storitve kartičnega procesiranja za vse banke skupine Societe Generale na področju mednarodnega poslovanja, vključno s pridobivanjem prodajnih mest ter obdelavo podatkov, ki se nanašajo na finančne transakcije s kreditnimi karticami (SKB Banka in družba eFunds sklenili dogovor, 2005).

Bankart d.o.o. procesira tudi transakcije s plačilno kartico Karanta. Lastnica blagovne znamke Karanta je NLB. Licenco za izdajanje in pridobivanje plačilne kartice Karanta imata SKB Banka in Abanka. NLB ima na podlagi licence za MasterCard in Viso sklenjene podlicenčne pogodbe za izdajanje plačilnih kartic Maestro in MasterCard s Hypo Alpe-Adria Bank, Delavsko hranilnico in Hranilnico Lon.

4.2 Razvoj trga plačilnih kartic v Sloveniji

V Sloveniji so bile prve plačilne kartice dostopne v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Pravi razmah pa so doživele z uvedbo debetnih kartic sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja. Slednje so od leta 1998 postopno zamenjale bančne knjižice, ki so komitentom bank služile za upravljanje z bančnim računom. Vsi imetniki transakcijskih računov so prejeli debetno kartico, s katero so lahko plačevali na plačilnih mestih in dvigovali gotovino na bančnih avtomatih. S tem so se razbremenila bančna okenca in komitentom se je ponudila možnost brezgotovinskega plačevanja brez dodatnih stroškov, saj so bile (in so še danes) debetne kartice brezplačne (banke zanje ne zaračunavajo letne članarine, kot za kreditne kartice in kartice z odloženim plačilom). Prve debetne kartice so bile kartice kartične sheme BA, ki so s sklenitvijo pogodbe z MasterCardom postale BA Maestro, in debetne kartice Activa Maestro. Co-branded debetne kartice so imetnikom omogočale plačevanje tudi v tujini, na prodajnih mestih, kjer sprejemajo Maestro in MasterCard plačilne kartice.

Število plačilnih kartic iz leta v leto narašča, kar je razvidno iz podatkov v Tabeli 4 (na naslednji strani). Skupaj s številom se je širila tudi ponudba plačilnih kartic. Poleg bank, ki so izdajale plačilne kartice domačih kartičnih shem in kartičnih shem MasterCard in Visa, se je postopoma pojavilo vse več trgovskih plačilnih kartic izdanih s strani večjih domačih in tujih trgovcev. Med slednjimi se je najhitreje in najbolj razširila plačilna kartica Mercator Pika, Poslovnega sistema

---

¹⁵ Abanka Vipava, UniCredit, Banka Celje, NLB Banka Domžale, Banka Koper, NLB Banka Zasavje, Deželna banka Slovenije, Gorenjska banka, NLB Koroška banka, NKBM, NLB, PBS, Probanka, Raiffeisen, SKB, Volksbank.

Mercator, ki je omogočala plačevanje v vseh Mercatorjevih prodajalnah in prodajalnah družb v skupini Mercator.

S povečevanjem števila plačilnih kartic se je povečevala tudi njihova uporaba, kar posebno velja za debetne kartice. Na podlagi podatkov Biltena Banke Slovenije (januar 2009, str. II-40) je bil v obdobju 1998 – 2001 letni prirast števila plačil z debetnimi plačilnimi karticami preko 170%, skoraj 200% pa je bil letni prirast vrednosti transakcij. Po letu 2001 se je rast števila in vrednosti transakcij z debetnimi plačilnimi karticami nekoliko umirila in padla pod 20% oziroma 30%. Razmah uporabe plačilnih kartic z odloženim plačilom ni bil tako sunkovit, kar potrjuje tudi podatek, da se je sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja letni prirast števila plačil gibal okoli 10% in se je od leta 1999 naprej postopoma zniževal.

Skladno s podatki v tabeli 4 je bilo leta 2008 v Sloveniji izdanih preko 4 milijone plačilnih kartic, med katerimi je bilo 94,5% potrošniških in 3% poslovnih plačilnih kartic. Plačilne kartice štiridelnih shem so predstavljale 80% vseh izdanih plačilnih kartic, plačilne kartice tridelnih shem (Diners, American Express) 3% in plačilne kartice trgovskih shem 17% vseh izdanih plačilnih kartic (Dakić, 2008). Med vsemi izdanimi plačilnimi karticami je bilo dobrih 65% debetnih plačilnih kartic, dobrih 30% plačilnih kartic z odloženim plačilom in 3% kreditnih kartic.

Tabela 4: Število izdanih plačilnih kartic v Sloveniji v obdobju 1998 – 2008

	Kreditne kartice					Debetne kartice	SKUPAJ
	Bančne	Podjetniške	Osebnne	Poslovne	Skupaj		
1998	415.666	178.197	510.145	83.718	593.863	775.032	1.368.895
1999	438.823	208.993	551.645	96.171	647.816	961.982	1.609.798
2000	498.670	243.401	629.879	112.192	742.071	1.392.379	2.134.450
2001	512.994	274.785	676.018	111.761	787.779	1.495.660	2.283.439
2002	539.853	307.597	733.119	114.331	847.450	1.707.668	2.555.118
2003	573.818	354.366	804.099	124.085	928.184	2.466.579	3.394.763
2004	595.595	415.641	873.506	137.730	1.011.236	2.310.190	3.321.426
2005	627.935	466.384	933.588	160.731	1.094.319	2.330.220	3.424.539
2006	651.681	555.371	1.043.121	163.931	1.207.052	2.412.485	3.619.537
2007	670.988	613.876	1.098.501	186.363	1.284.864	2.486.652	3.771.516
2008	684.852	693.891	1.158.295	220.448	1.378.743	2.626.982	4.005.725

Vir: Bilten, januar 2009, tabela str. II-40.

Med plačilnimi karticami za potrošnike je bilo 87% plačilnih kartic štiridelnih shem, 2% tridelnih in 11% trgovskih kartičnih shem. Delež debetnih plačilnih kartic je znašal dobrih 70%, kreditnih 3% in plačilnih kartic z odloženim plačilom 27%. Med plačilnimi karticami štiridelnih kartičnih shem je bilo 80% debetnih kartic in 17% plačilnih kartic z odloženim plačilom.

Bistveno drugačna je slika poslovnih plačilnih kartic. Leta 2008 so plačilne kartice štiridelnih kartičnih shem predstavljale slabih 70% vseh poslovnih kartic, plačilne kartice tridelnih manj kot 5% in trgovskih slabih 30%. Preko 80% vseh izdanih poslovnih kartic je bilo plačilnih kartic z

odloženim plačilom, preostanek so predstavljale debetne kartice. Delež kreditnih kartic je bil zanemarljiv. Debetne poslovne kartice so se uveljavile šele v zadnjih letih, zato je pričakovati, da se bo njihovo število povečalo.

V nadaljevanju je predstavljena dejavnost pridobivanja in izdajanja potrošniških in poslovnih plačilnih kartic štiridelnih kartičnih shem v Sloveniji.

4.3 Dejavnost izdajanja v Sloveniji

Med dvajsetimi bankami, ki poslujejo na slovenskem bančnem trgu, le štiri ne izdajajo plačilnih kartic (Bawag banka, Factor banka, SID – Slovenska izvozna in razvojna banka in Slovenska investicijska banka). Med hranilnicami, pa ni take, ki ne bi izdajala plačilne kartice. Za vse izdajateljice je značilno, da izdajajo vsaj eno debetno in eno plačilno kartico z odloženim plačilom. Plačilne kartice, ki jih izdaja posamezna banka oziroma hranilnica, so predstavljene v Prilogi 2.

Debetne kartice prejmejo vsi komitenti ob odprtju transakcijskega računa. Banke vključene v kartično shemo Activa svojim komitentom izdajajo debetne kartice Activa Maestro, banke v kartični shemi BA pa BA Maestro. Banka Koper, Abanka Vipava in Banka Celje izdajajo tudi debetne kartice Visa Electron, ki jih potrošniki lahko pridobijo poleg Maestro kartice. Leta 2007 je bilo med vsemi izdanimi debetnimi karticami 1,5% Visa Electron kartic in 98,5% Maestro co-branded kartic, med katerimi je 36% Activa in 64% BA debetnih kartic.

Kartična shema Activa ima med svojimi produkti tudi plačilno kartico z odloženim plačilom Activa, ki jo izdajajo Banka Koper (lastnica licence Activa), Banka Celje, Gorenjska banka, PBS in NKBM. Kartico z odloženim plačilom ima tudi domača kartična shema Karanta. Slednje poleg lastnice licence NLB, izdajata še SKB Banka in Abanka Vipava. Za obe domači kartici z odloženim plačilom je značilno, da se uporabljata le v Sloveniji in njuno število z leti upada. Tako je v obdobju 2004-2007 število izdanih plačilnih kartic Activa upadlo za približno 20%, plačilnih kartic Karanta pa za 40%. Povečuje pa se število mednarodnih kartic z odloženim plačilom MasterCard in Visa. Člani kartične sheme Activa izdajajo co-branded plačilne kartice Activa/MasterCard in Activa/Visa, ostale banke in hranilnici pa izdajajo klasične MasterCard in Visa produkte. Na podlagi podatkov dostopnih na spletnih straneh bank in hranilnic dejavnih na slovenskem trgu plačilnih kartic (Plačilne kartice), je leta 2008 plačilne kartice Activa/MasterCard izdajalo vseh 12 članic kartične sheme Activa, Activa/Visa oziroma Activa/Visa Electron pa 4 članice (NKBM, Banka Koper, Banka Celje in PBS). Plačilne kartice MasterCard je istega leta izdajalo vseh 6 preostalih bank in hranilnica, plačilne kartice Visa pa 4 banke (SKB Banka, NLB, Abanka Vipava in Unicredit bank). Poslovno plačilno kartico Activa/MasterCard so izdajale vse članice kartične sheme Activa, z izjemo Volksbank, poslovno Activa/Visa oziroma Activa/Visa Electron pa le Banka Koper, Banka Celje in NKBM. Poslovno plačilno kartico MasterCard je izdajalo 5 bank (SKB Banka, Hypo Alpe Adria bank, NLB, Abanka Vipava in Sparcasse) in Delavska hranilnica, poslovno Visa pa le Abanka Vipava in Unicredit bank.

4.4 Dejavnost pridobivanja v Sloveniji

Dejavnost pridobivanja je v primerjavi z dejavnostjo izdajanja plačilnih kartic bolj koncentrirana, vendar v nasprotju s številnimi državami članicami EU, v Sloveniji ne deluje le en pridobitelj za plačilne kartice mednarodnih kartičnih shem. Leta 2008 se je z dejavnostjo pridobivanja ukvarjalo 9 bank (SKB Banka, NLB, NKBM, Abanka Vipava, Banka Celje, Gorenjska banka, Probanka, PBS in Banka Koper), med katerimi je bilo 6 članic kartične sheme Activa, ki so skupaj imele sklenjenih skoraj polovico vseh pogodb s trgovci za sprejemanje plačilnih kartic na POS terminalih. Največji posamezni pridobitelj pa je bila NLB.

Pridobitelji z lastniki prodajnih mest sklepajo pogodbe, s katerimi se dogovorijo glede sprejema plačilnih kartic določene kartične sheme na prodajnih mestih in drugih pogojih. En pridobitelj lahko sklepa pogodbe za plačilne kartice ene ali več kartičnih shem. V Sloveniji večina pridobiteljev sklepa pogodbe za vsaj eno domačo in eno mednarodno kartično shemo. Tako na primer NLB sklepa pogodbe za plačilne kartice Maestro, MasterCard, Visa, Karanta in BA, Banka Koper pa za plačilne kartice Activa, Maestro, MasterCard in Visa.

V pogodbi se pogodbenika navadno dogovorita o vrsti plačilne kartice za katero sklepata dogovor o poslovnem sodelovanju, o prodajnih mestih, na katerih sme trgovec sprejemati plačilne kartice, o datumu poravnave obveznosti s strani pridobitelja, o višini provizije, ki pripada pridobitelju, o načinu izvedbe transakcije (on-line, off-line), o načinu identifikacije komitenta ter o drugih obveznostih in dolžnostih pogodbenih strank. Pogodba je lahko ena za vse vrste plačilnih kartic, ali pa se pogodbe sklepajo posamezno za vsako blagovno znamko. V kolikor se trgovec in pridobitelj dogovorita tudi za najem in/ali vzdrževanje infrastrukture, skleneta posebno pogodbo. Sicer pa trgovec lahko infrastrukturo najame ali kupi tudi pri drugih podjetjih, ki prodajajo in servisirajo infrastrukturo.

V pogodbah med pridobiteljem in trgovcem je mogoče zaznati tudi določbe, ki lahko predstavljajo omejitve konkurence na trgu. Kakor je bilo že navedeno v poglavju 3.3.4.2, so najbolj pogoste določbe non-discrimination rule, no-steering rule in honour-all-card rule. V pogodbah med slovenskimi pridobitelji in trgovci je mogoče zaznati non-discrimination rule, na podlagi katere je trgovcem prepovedano dajati pribitke in/ali popuste ob plačilu s plačilno kartico (npr. pogodbe, ki jih s trgovci sklepajo NKBM in Banka Celje). Ostali dve določbi ni zaznati med pogodbenimi klavzulami, kljub temu ni mogoče zaključiti, da za slovenski trg nista značilni. Njuno prisotnost občutijo predvsem potrošniki, saj v večini slovenskih trgovin, kjer sprejemajo plačilne kartice določene kartične sheme, sprejemajo vse blagovne znamke plačilnih kartic, ki jih shema vključuje. Tako na primer trgovine, ki sprejemajo plačilne kartice kartične sheme MasterCard sprejemajo tako domače kot tuje Maestro in MasterCard kartice. Enako velja za kartično shemo Visa. Prav tako trgovci potrošnike ne napeljujejo k plačevanju z določenim plačilnim sredstvom. Zgodi pa se, da potrošniki vprašajo za popust ob plačilu z gotovino. Saj je navadno strošek povezan s plačilnimi karticami vstet v ceno izdelka in ga je trgovec pripravljen odbiti, če potrošnik opravi plačilo z gotovino.

Na prvi pogled navedene prakse ne nakazujejo na morebitno kršitev, celo nakazujejo k zaključku, da ščitijo interese kupcev, saj preperečujejo trgovcem, da bi zaračunavali pribitke na ceno, da ne sprejemajo določene plačilne kartice in da napeljujejo k plačevanju s plačilnimi sredstvi, ki so za trgovca bolj ugodni, kar pa ne velja nujno tudi za potrošnika. Z zornega kota trgovca in ponudbe ter povpraševanja na trgu, lahko takšne prakse vplivajo na položaj trgovcev, na konkurenco med kartičnimi shemami in posledično na omejeno izbiro ter višje cene za potrošnike. Vse navedene prakse namreč omejujejo pogajalsko moč trgovcev v odnosu do kartičnih shem, kar posledično pomeni, da je njihov vpliv na poslovanje kartične sheme manjši kakor je vpliv sheme na poslovanje trgovca (sprejemanje plačilnih kartic je za trgovca strošek, ki pa je manjši od oportunitetnega stroška, če kartic ne sprejema). Poleg tega jih sili k diskriminaciji kupcev, saj stroške kartičnega poslovanja vključi v ceno proizvodov, kar pomeni, da so višje cene deležni vsi kupci ne glede na način plačila. Z vidika kupcev navedene prakse pomenijo omejeno možnost izbire, zmanjšano moč v odnosu do kartične sheme in nepoznavanje realnega stroška posameznega plačilnega inštrumenta. Z uvedbo pribitkov glede na strošek plačila, ki bi odražal dejanske stroške posameznega plačilnega inštrumenta, bi bili kupci spodbujeni k uporabi cenejšega plačilna sredstva, kar bi lahko privedlo do večje cenovne konkurence na trgu in posledično znižanja stroškov za gospodarstvo in državo.

4.5 Medbančne provizije v Sloveniji

Medbančne provizije v Sloveniji ne odstopajo od medbančnih provizij v ostalih državah EU. Tudi v Sloveniji velja, da so medbančne provizije domačih kartičnih shem nižje od mednarodnih shem. Povprečna medbančna provizija za domače debetne plačilne kartice je leta 2008 znašala 0,6% od vrednosti transakcije izvedene na POS terminalu (0,8% za klasične slipe), provizija za transakcije s plačilnimi karticami z odloženim plačilom pa je v povprečju znašala 1,3%. BA in Karatna priznavata znižano provizijo določenim kategorijam trgovcev (Interim report I – Payment card, 2006, str. 23-31).

Znižano provizijo za določene kategorije trgovcev je do leta 2007 priznavala tudi kartična shema MasterCard. Leta 2007 je kartična shema MasterCard zamenjala domače provizije s provizijami, ki veljajo v EEA, in s tem odpravila ugodnosti za določene vrste trgovcev. Sprememba je prinesla različne provizije glede na vrsto plačilne kartice, vrsto prometa, način opravljene transakcije, način avtorizacije, regijo v kateri je transakcija opravljena in stopnjo varnosti. Od leta 2007 se provizije gibljejo v razponu od 0,45% + 0,03 EUR do 1,05% + 0,05 EUR za debetne kartice (Maestro) ter od 0,8% do 1,90% za kreditne kartice (MasterCard Intra-Country Interchange Fees).

Tudi Visa pozna različne provizije glede na vrsto kartice, vrsto prometa, način opravljene transakcije, avtorizacije itd. Provizije za debetne kartice so določene v fiksnem znesku, provizije za plačilne kartice z odloženim plačilom pa v odstotku od vrednosti transakcije. Medbančne provizije za debetne kartice Visa Electron se gibljejo med 0,13 EUR in 0,6 EUR, za kartice z odloženim plačilom pa med 0,55% in 1,8% (Interchange fee level).

Medbančne provizije domačih kartičnih shem so stabilne, kar pomeni, da je njihova vrednost skozi daljša obdobja nespremenjena. Provizije mednarodnih kartičnih shem pa so se v zadnjih letih celo znižale. S prehodom na EEA provizije, so se medbančne provizije kartične sheme MasterCard v povprečju znižale, za ročne transakcije iz 1,3% na 1,2%, za EMV transakcije pa iz 1,3% na 0,8%. Ukinile pa so se ugodnosti za določene kategorije trgovcev. Za medbančne provizije mednarodne kartične sheme Visa velja tudi v Sloveniji enako kot v ostalih državah EEA, saj je Visa provizije znižala na območju celotnega območja EEA, torej tudi v Sloveniji.

4.6 *Provizije za trgovce v Sloveniji*

Provizije za trgovce so določene s strani banke lastnice prodajnega mesta. Višina provizije je sestavljena iz medbančne provizije, stroškov za izvedbo transakcije, vzdrževanja sistema, vzdrževanja črne liste, ostalih stroškov povezanih s procesiranjem kartičnega prometa (stroškov procesiranja, vodenja evidenc, izvajanja poravnjav in obračunov, itd.) ter iz komercialnih dejavnikov: promet s posamezno vrsto plačilne kartice, skupen promet po vseh karticah, povprečna vrednost plačila, dejavnost trgovca, pogostosti nakazil, število prodajnih mest, pričakovan promet (promet, ki ga bo dosegel v določenem obdobju) in od sodelovanja med banko in trgovcem (najem POS terminalov, vodenje transakcijskega računa, uporaba elektronske banke, opravljanje plačilnega prometa), itd. Provizije so enake za plačilne kartice za pravne in fizične osebe.

Ker so provizije za trgovce določene s strani bank lastnic prodanih mest, je razumljivo, da je njihova višina skrbno varovana skrivnost in ni dostopna širši javnosti, saj je cena najpomembnejši konkurenčni element. Pogajanja o ceni potekajo med trgovcem in pridobiteljem. Vendar pomanjkanje informacij glede provizij, lahko postavi pridobitelja in trgovca v neenak pogajalski položaj. Za povečanje konkurence na trgu bi morali biti podatki o provizijah javno dostopni, kakor to velja za cene ostalih storitev, ki jih banka ponuja. Seveda to ne omejuje pridobitelja in trgovca pri dogovoru za drugačno, ugodnejšo provizijo.

Kljub pomanjkljivim podatkom je mogoče predstaviti nekaj grobih ocen in značilnosti o provizijah za trgovce na slovenskem trgu. Vse provizije so določene v deležih od vrednosti transakcije. Fiksni provizij na znesek ni. Tudi za Slovenijo je značilno, da so provizije za majhne trgovce višje od provizij za večje trgovce. Razlike pa niso tako izrazite, kot v nekaterih evropskih državah, saj se razpon giblje v mejah 100% (z določenimi, neizrazitimi odstopanji). Razlike so manjše za debetne kartice, kot za kartice z odloženim plačilom. V splošnem pa velja, da so provizije za plačilne kartice domačih kartičnih shem nižje od provizij za plačilne kartice mednarodnih kartičnih shem (tako za debetne kot za plačilne kartice z odloženim plačilom), kar je skladno z medbančnimi provizijami, saj so medbančne provizije mednarodnih kartičnih shem višje od domačih. Prav tako je tudi pri provizijah za trgovce zaznati zniževanje njihove povprečne vrednosti. Kar bi lahko nakazovalo, da je na slovenskem trgu med pridobitelji razvita konkurenca v tolikšni meri, da sili pridobitelje k znižanju cen svojih storitev ob znižanju stroškov poslovanja. V nekonkurenčnih pogojih na trgu (monopol ali kartelni dogovor med konkurenti) se znižanja stroškov monopolista ne odražajo na znižanju cene njegovih storitev, saj nižji stroški pomenijo večji dobiček, ki je mogoč le ob odsotnosti konkurence na trgu. V

konkurenčnih pogojih cenovna konkurenca sili k zniževanju cene ob morebitnih nižjih stroških, ki jih zaznajo vsi konkurenti na trgu (zapornikova dilema).

4.7 Bančni avtomati v Sloveniji

S povečevanjem števila in uporabe plačilnih kartic v Sloveniji, se povečuje tudi število bančnih avtomatov. Konec leta 2008 je bilo v Sloveniji 1.771 bankomatov, kar je 6,4% več kot leta 2007, ko jih je bilo 1664. Iz podatkov predstavljenih v Tabeli 5 izhaja, da je bilo leta 2008 40% vseh bankomatov v lasti NLB. Naslednji največji lastnici sta bili NKBM s 14% in A banka z 12,6%.

Tabela 5: Število in delež bankomatov posameznih bank v Sloveniji leta 2007 in 2008 ter letni prirast

Bankomati	2007		2008		Indeks 07/08
	Število	Delež	Število	Delež	
Hypo Alpe Adria	27	1,62	39	2,2	144,4
SKB Banka	108	6,49	109	6,15	100,9
Raiffeisen	18	1,08	20	1,13	111,1
NLB	719	43,21	725	40,94	100,8
Deželna banka	25	1,50	31	1,75	124,0
NKBM	241	14,48	249	14,06	103,3
A banka	206	12,38	223	12,59	108,3
Banka Celje	86	5,17	90	5,08	104,7
Gorenjska banka	50	3,00	58	3,27	116,0
Volksbank	9	0,54	10	0,56	111,1
PBS	22	1,32	22	1,24	100,0
Kanka Koper	83	4,99	116	6,55	139,8
Sparkasse	10	0,60	10	0,56	100,0
Unicredit bank	25	1,50	32	1,81	128,0
Probanka	20	1,20	21	1,19	105,0
Delavska hranilnica	8	0,48	9	0,51	112,5
Hranilnica Lon	7	0,42	7	0,4	100,0
SKUPAJ	1664	100,00	1771	100	106,4

Vir: Seznam bančnih avtomatov v Sloveniji; Lastna obdelava.

Vse transakcije s plačilnimi karticami BA/Maestro in Activa/Maestro na bankomatih v Sloveniji potekajo preko procesnega centra Bankart. Transakcije z ostalimi plačilnimi karticami (kreditnimi in z odloženim plačilom) potekajo na enak način kot velja za POS terminale (različne vrste kliringov). Glede na to, da se dvigi gotovine izvajajo predvsem z debetnimi plačilnimi karticami Maestro izdanimi v Sloveniji, je mogoče reči, da je večina transakcij na bankomatih izvedenih preko procesnega centra Bankart.

4.7.1 Provizije na bančnih avtomatih

Enako kot za transakcije na POS terminalih, je tudi za transakcije na bančnih avtomatih obračunana medbančna provizija. Razlika pa je v tem, da za transakcije na bančnih avtomatih medbančno provizijo plača banka izdajateljica banki lastnici bančnega avtomata. Hkrati za bančne avtomate velja praksa, da se imetnikom plačilne kartice zaračuna stroške dviga gotovine in vpogleda stanja na računu, v kolikor je transakcija izvedena na bankomatu druge banke.

Medbančne provizije za dvigovanje gotovine na bančnih avtomatih določa Odbor za bankomatno poslovanje. Za bankomate v bančni mreži Bankart znaša medbančna provizija 0,33 EUR na dvig, za bankomate izven mreže Bankart pa 1,2 EUR. Leta 2008 je bila večina bankomatov (99%) vključenih v mrežo Bankart in večina dvigov je bilo opravljenih z debetnimi plačilnimi karticami, zato je bila za dvige na bankomatu druge banke najpogosteje obračunana provizija v višini 0,33 EUR (Upravljanje mreže bančnih avtomatov). Provizije za plačilne kartice MasterCard se gibljejo od 0,2% + 0,45 EUR do 0,2% + 1,3 EUR, za plačilne kartice Visa pa med 0,33 EUR in 1 EUR. Medbančne provizije se obračunajo tudi za naslednje storitve: vpogled v stanje na bankomatu druge banke 0,08 EUR in avtomatsko plačilo položnice na bankomatu druge banke 0,63 EUR (storitev ne omogočajo vse banke, možna je le z debetnimi karticami za fizične osebe). Poleg navedenih storitev bančni avtomati imetnikom plačilnih kartic omogočajo še napolnitev računa mobilnega telefona in polog gotovine na račun.

Številne banke v Sloveniji višino medbančne provizije za dvig gotovine in vpogled stanja na računu na bankomatu druge banke prenašajo na imetnike plačilnih kartic. Z zaračunavanjem provizije za dvige gotovine na bančnih avtomatih druge banke so 20.02.2006 hkrati pričele banke v skupini NLB, Abanka Vipava, Banka Celje, NKBM in PBS ter Banka Koper (Kos, 2006). Provizijo za vpogled stanja na računu na bankomatu druge banke so nekatere banke uvedle v drugi polovici leta 2007. Medtem, ko je bila uvedba provizije za dvig gotovine hkratna in v enakem znesku (80 tolarjev), so banke provizijo za pregled stanja na računu uvajale postopoma in v različnih zneskih. Način uvedbe provizije za dvig gotovine je vzbudila zanimanje Urada RS za varstvo konkurence, ki je 17.05.2006 uvedla postopek proti NLB, NKBM, Abanki Vipava in Banki Celje ugotavljanja kršitve usklajenega delovanja po Zakonu o preprečevanju omejevanja konkurence¹⁶ (2004) in 26.02.2007 izdal odločbo s katero je ugotovil, da so navedene banke usklajeno ravnale s ciljem preprečevati, ovirati oziroma izkrivljati konkurenco v Republiki Sloveniji. S tem so sklepi, s katerimi so organi bank sprejeli uvedbo provizij za dvigovanje gotovine na bankomatih druge banke, nični, bankam pa je prepovedano vsakršno nadaljnje dogovarjanje glede navedenih provizij (Odločba Urada RS za varstvo konkurence z dne 26.02.2007). Ker so se banke pritožile, odločba še danes ni pravnomočna in provizije so še naprej veljavne. Na tem mestu velja poudariti, da provizije same po sebi z vidika konkurence niso sporne, so pa sporne, ko se o njihovi višini in/ali uvedbi dogovarjajo konkurenti. Provizije so hkrati uvedle banke, ki skupaj obvladujejo večino trga in s tem večino komitentov, ki kljub uvedeni proviziji niso motivirani zamenjati banko. Namreč največje banke imajo tudi največjo mrežo bančnih avtomatov. S prehodom na manjšo banko, ki ima manj razvejano mrežo bankomatov, bi komitenti tvegali, da bi bili ob morebitni uvedbi provizije slednjo prisiljeni plačati, zaradi manjšega števila bankomatov.

4.8 Vplivi SEPA na slovenski trg plačilnih kartic

Slovenska kartična industrija je že pred letom 2006 začela prve vidne aktivnosti v smeri, ki jo je začrtala SEPA. Prve večje spremembe so občutili tudi potrošniki, saj so ob poteku starih kartic

---

¹⁶ Na podlagi 5. člena Zakona o preprečevanju omejevanja konkurence (v nadaljevanju: ZPOmK), je prepovedan in ničen sporazum med podjetji katerega cilj je izkrivljati, omejevati ali ovirati konkurenco na trgu.

prejeli nove kartice opremljene s čipom in PIN-om. Sprva so bile to le debetne kartice, nato pa še kartice z odloženim plačilom in kreditne kartice. Z zamenjavo plačilnih kartic z magnetno stezo s plačilnimi karticami s čipom, se je pričela tudi zamenjava POS terminalov in kasneje še bančnih avtomatov. V tretjem četrtletju leta 2008 je na čip tehnologijo (EMV) prešlo 90% debetnih kartic, 58% plačilnih kartic z odloženim plačilom in kreditnih kartic, med katerimi pa ni bilo kreditnih kartic in kartic z odloženim plačilom domačih kartičnih shem (Activa, Karanta). S čip tehnologijo je bilo opremljenih tudi 66% vseh POS terminalov in 60% bančnih avtomatov (Nabergoj, 2009). Novi POS terminali in bančni avtomati omogočajo plačevaje oziroma dvigovanje gotovine s plačilnimi karticami opremljenimi s čipom, kakor tudi s karticami opremljenimi s PIN-om. Uporabnikom omogočajo opravljanje storitev v slovenskem ali vsaj enem tujem jeziku (na podlagi priporočil je to angleški jezik) in večjo zasebnost ter varnost pri opravljanju storitev (tipkovnica na POS terminalu je premična in obdana z dvignjenim robom, kar omogoča večjo varnost pri tipkanju PIN-a, bančni avtomati na zaslonu uporabnika opozorijo naj zakrije tipkovnico, ko tipka PIN, reže bankomatov so prirejene, da onemogočajo nameščanje naprav za preslikavo podatkov, itd.).

Povsem drugačen je položaj prilagajanja zahtevam SCF na področju kartičnih shem in procesnih centrov. Domači kartični shemi Activa in BA, ki meta plačilne kartice co-branded z mednarodno kartično shemo MasterCard (Activa tudi z Viso), sta skladni z zahtevami SCF le do leta 2011, ko se bo zaključilo prehodno obdobje. Z letom 2011, se bodo banke članice shem morale odločiti ali bodo prešle na MasterCard in s tem zapustile domačo shemo, ki bo tako prenehala delovati, ali se bodo priključile kartični shemi EAPS in s tem ohranile domači shemi. Evrosistem je v dokumentu z naslovom *Stališče Eurosistema do »SEPA za kartice«* (2006), ki ga je ECB objavila leta 2006, zapisal, da je Activa potencialna članica nove evropske kartične sheme EAPS. Ali bo temu tako, bomo lahko videli že v kratkem. Kakšna pa bo usoda BA in Karante še ni znana. Velika verjetnost je, da bodo banke izstopile iz teh shem in s tem ukinile njihovo delovanje. Potrošnikom pa zamenjale domače plačilne kartice s plačilnimi karticami MasterCard in Visa. Manj vprašljiva pa je prihodnost trgovskih kartic, saj so izvzete iz SCF. Kartične sheme bodo morale v naslednjih dveh letih prilagoditi svoje poslovanje tudi novim standardom in varnostnim zahtevam. Delo na tem področju bo potekalo predvsem v naslednjem letu, saj bodo priporočila glede standardov na razpolago konec letošnjega leta.

Posebej trd oreh predstavlja tudi prilagoditev procesnih centrov zahtevam SCF, saj to pomeni, da se bodo lahko banke odločale kateri procesni center bodo uporabile za svoje transakcije. SCF namreč zahteva ločitev upravljanja kartičnih shem od infrastrukture. Trenutno so procesni centri vezani na kartično shemo, kar pomeni, da transakcije izvedene s plačilnimi karticami Activa procesira procesni center Banke Koper, transakcije izvedene s plačilnimi karticami izdanimi s strani bank vključenih v procesni center Bankart, pa procesira Bankart, transakcije izvedene s plačilnimi karticami Visa pa Abanka. Z ločitvijo sheme od procesnega centra bo lahko banka vključena v kartično shemo Activa izbrala za procesni center Bankart ali procesni center iz druge države znotraj SEPA območja (npr. First Data International). Banke bodo lahko prosto izbirale na podlagi storitve in cene, zato je potrebno odpraviti vse omejitve, ki takšno izbiro onemogočajo ali otežujejo. Procesni centri in drugi ponudniki kartične infrastrukture se bodo morali prilagoditi tudi novim standardom in varnostnim zahtevam.

Banke bodo morale v skladu s SCF in PSD prilagoditi tudi pogodbeno razmerje s trgovci. Na podlagi PSD oziroma novega Zakona o plačilnih storitvah bodo trgovci lahko končnim kupcem zaračunavali provizijo za plačila opravljena s plačilnimi karticami. Poleg tega bodo morale biti potrošniku znane vse provizije, ki so mu zaračunane za opravljene storitve. Z vidika provizij je trenutno še vedno odprto vprašanje o medbančnih provizijah in s tem povezano vprašanje o višini provizij za trgovce. Pričakovati je, da bodo medbančne provizije obveljale tudi po uvedbi SEPA. Višina provizije pa bo odvisna od razmer na trgu in nadzornih organov na nivoju držav članic in EU.

ZAKLJUČEK

Projekt SEPA za plačilne kartice na podlagi zavez navedenih v SCF bo omogočil razvoj zdrave konkurence na trgu plačilnih kartic v EU oziroma na širšem območju SEPA, le če bodo k projektu pristopili kartične sheme, banke in drugi ponudniki plačilnih kartic, ponudniki plačilne infrastrukture, trgovci in potrošniki ter bosta Evropska komisija in ECB nadzirali delovanje trga ter opozarjali in sankcionirali nekonkurenčno ravnanje in nekonkurenčne prakse akterjev na trgu.

Zaveze zapisane v SCF, so sicer res ohlapno zapisane in omogočajo različne interpretacije, vendar skupaj s dokumentom o standardizaciji, zajemajo vse bistvene elemente potrebne za poenotenje standardov, pravil in odpravo vseh ključnih omejitev za doseganje enotnega trga plačilnih kartic. Poenotenje standardov, postopkov poteka transakcij, komunikacijskih protokolov in varnostnih zahtev, bo odpravilo tehnične omejitve, ki so značilne za vse države članice. Na podlagi enotnih standardov bodo lahko ponudniki infrastrukture, kartične sheme ter izdajatelji in pridobitelji razširili svojo dejavnost na celotno območje SEPA.

Na podlagi tega se vzpostavljajo pogoji za oblikovanje nove kartične sheme, ki bo delovala na celotnem območju SEPA. Spodbude za njeno oblikovanje prihajajo tudi s strani evropskih inštitucij, saj prav v evropski kartični shemi vidijo konkurenčni impulz za mednarodni kartični shemi MasterCard in Visa. Konkurenčni vidik je posebnega pomena za doseganje SEPA za plačilne kartice prav zaradi vpliva mednarodnih kartičnih shem. Ponujene tri možnosti prilagoditve zahtevam SCF za kartične sheme lahko privedejo do duopola na trgu (MasterCard in Visa) in s tem do omejenih, ali celo negativnih, učinkov na cene, kakovost storitev in potencialno konkurenco. Za vzpostavitev ravnovesja na trgu je zato ključnega pomena povečanje vloge vsaj ene izmed novih kartičnih shem ESAP, Monnet in PayFair. Razvoj tretje močne kartične sheme v EU bo pripomogla k vzpostavitvi konkurenčnih pogojev na trgu in prinesla dodatno izbiro za potrošnike in trgovce, s čimer se bo povečal vpliv na MasterCard in Visa v smeri zniževanja cen storitev in povečanja ponudbe. Med tremi novimi shemami je največ pozitivnih vplivov mogoče pričakovati od kartične sheme ESAP, saj poslovni modeli na katerem temelji omogoča ohranitev dodatnih ugodnosti, ki jih nacionalne kartične sheme nudijo imetnikom plačilnih kartic in trgovcem. Hkrati shema omogoča razširitev ugodnosti še na ostale sheme znotraj ESAP in s tem na širši krog imetnikov plačilnih kartic in trgovcev. Na slovenskem trgu plačilnih kartic bi ESAP omogočila ohranitev kartične sheme Activa in/ali Karanta, v

kolikor bi se lastnici shem (Banka Koper oziroma NLB) in njihovi člani odločili za prehod v kartično shemo ESAP. Ob morebitni odločitvi za MasterCard in/ali Visa, pa bosta kartični shemi prenehali delovati. Za komitente bank v kartični shemi Activa bi to pomenilo, da bi prejeli nove plačilne kartice, na katerih ne bi bilo več znaka Activa, temveč le znak mednarodne sheme. Imetniki plačilne kartice Activa oziroma Karanta pa bi prejeli kartico z odloženim plačilom ali kreditno kartico MasterCard ali Visa.

Konkurenca nove kartične sheme bo lahko dodatno prispevala k vzpostavitvi »ustrezne« ravni medbančnih provizij na območju SEPA. Zahteve zapisane v SCF zahtevajo le poenotenje višine domačih in čezmejnih medbančnih provizij in dostop do bilateralnih provizij vsem pridobiteljem na trgu. Višina medbančnih provizij mednarodnih kartičnih shem MasterCard in Visa pa je previsoka oziroma dokazano je, da slednji lahko poslujeta tudi z nižjimi provizijami. Zato je pričakovati, da se bo nivo enotne provizije (za domače in čezmejne transakcije) vzpostavil na višji ravni, kot bi se vzpostavil v konkurenčnih pogojih na trgu. Povečan vpliv ESAP na območju SEPA, skupaj z aktivnostmi Evropske komisije na področju nadzora konkurence na trgu, lahko vpliva na vzpostavitev nižje ravni medbančnih provizij in posledično nižje ravni provizij za trgovce, kar lahko posledično privede do znižanja maloprodajnih cen proizvodov in storitev. S tem bo uresničen tudi eden izmed ključnih ciljev SEPA, znižanje cen plačilnih storitev.

Ločitev sheme od infrastrukture pa bo omogočila vzpostavitev konkurence na področju kartične infrastrukture, saj bo omogočila novim ponudnikom kartične infrastrukture vstop na trg in odpravila monopole predvsem na področju procesiranja transakcij. S povečanjem ponudbe na trgu, je realno pričakovati povečanje konkurence, ki bo vplivala na povečanje kvalitete ponudbe in na znižanje cen, saj sta prav cena in kvaliteta ponudbe bistvena elementa konkurence na trgu. V praksi bo ločitev sheme od infrastrukture odpravila zahteve kartičnih shem, na podlagi katerih so članice shem zavezane k uporabi procesnega centra v lasti kartične sheme (npr. članice kartične sheme Activa uporabljajo procesni center Banke Koper). S tem bodo lahko banke prosto izbirale procesni center na trgu.

Zahteve zapisane v SCF skupaj z zahtevami o standardizaciji bodo tako vplivale na povečanje konkurence med kartičnimi shemami, med pridobitelji, med izdajatelji ter med ponudniki plačilnih storitev, kar bi posledično privedlo do pozitivnih učinkov, v smislu znižanja cen in povečanja ponudbe ter kvalitete storitev, za trgovce in imetnike plačilnih kartic.

LITERATURA IN VIRI

1. Anko, S. (2007). SEPA – kaj bo? *Bančni vestnik*, 56 (3), 18-22.
2. Anko, S. (2007a). SEPA – kdaj in s kakšnimi učinki? *Bančni vestnik*, 56 (4), 26-30.
3. *Banke v sistemu Activa [Activa]*. Najdeno 2. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.activa.si/activa.asp?content=banke>
4. *Banke za katere poslovanje ureja Bankart [družba Bankart d.o.o.]*. Najdeno 15. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.bankart.si/si/ponudba/procesiranje_prometa_placilnih_kartic/
5. *Bilten* (2009, januar). Ljubljana: Banka Slovenije. Najdeno 20. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/okvir-popup.asp?/iskalniki/povzetek.asp?VsebinaId=13714>
6. *Blue Book. Payment and Securities Settlement Systems in the European Union and in the Acceding Countries*. (2006). Frankfurt: Evropska centralna banka. Najdeno 17. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/bluebook2006addenden.pdf>
7. Case No COMP/29.373 — Visa International — Multilateral Interchange Fee. (2002). *Uradni list EU*. (L 318, 22. december 2002)
8. *Chip and PIN – The Fact and the Future [Visa Europe]*. Najdeno dne 5. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.visaeurope.com/pressandmedia/factsheets/chipandpin.jsp>
9. *Commission decision of 19.12.2007 relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/34.579 MasterCard, COMP/36.518 Euro Commerce and COMP/38.580 Commercial Cards)*. (2007). Najdeno 20. januar 2008 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/decisions/34579/provisional_nc_decision.pdf
10. Čadonik, S. (1999). Pravna ureditev plačilnih sistemov. *Bančni vestnik*, 48 (4), str. 37-38.
11. Čadonik, S. (1999a). Pravna ureditev plačilnih sistemov. *Bančni vestnik*, 48 (5) str. 38-41.
12. Dakić, L. (2008, 20. oktober). Slovenci radi uporabljamo plačilne kartice. *Mojevro.si*. Najdeno 10. decembra na spletnem naslovu <http://www.mojevro.si/227054>
13. Davis, G. (2004, 30. april). Switch to Maestro could cost retail £40m a year. *Retail Week*. Najdeno 20. aprila 2009 na spletnem naslovu <http://www.retail-week.com/switch-to-maestro-could-cost-retail-16340m-a-year/1716580.article>
14. Directive 2007/64/EC of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on payment service in the internal market amending Directive 97/7/EC, 2002/65/EC, 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 97/5/EC Tax with EEA relevance. (2007). *Uradni list EU*. (L 319, 05. december 2007). Najdeno 12. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:319:0001:0036:EN:PDF>
15. *Dosedanji razvoj [Activa]*. Najdeno 15. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.activa.si/activa.asp?content=razvoj>
16. *The economic impact of the Single Euro Payment Area. Occasional paper series, no. 71*. (2007). Frankfurt: Evropska centralna banka. Najdeno 10. junija 2008 na spletnem naslovu <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp71.pdf>
17. *Enotno območje plačil v evrih (SEPA) (povezan trg plačil malih vrednosti)*. (2006). Frankfurt: Evropska centralna banka. Najdeno 15. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.ecb.int/pub/pdf/other/sepa_brochure_2006sl.pdf
18. *European Payment Council's members [European Payment Council]*. Najdeno 12. aprila 2009 na spletnem naslovu http://www.europeanpaymentscouncil.eu/content.cfm?page=epc_members
19. Evans, D.S. (2006, september). Two-sided platforms and analysis of single-firm conduct. Najdeno 11. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.usdoj.gov/atr/public/hearings/single_firm/comments/219673_a.pdf

20. Heimler, A. & Ennis S.F. (2008). *Competition and Efficiency in Payment Card: Which Options for SEPA?* London: Kluwer Law International.
21. *Interchange fee level [Visa Europe]*. Najdeno 1. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.visaeurope.com/aboutvisa/overview/fees/interchangefeelevels.jsp>
22. *Interim report I – Payment Cards*. (2006). European Commission, Directorate-General for Competition. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/competition/sectors/financial_services/inquiries/interim_report_1.pdf
23. *Izhodišča za uveljavitev zahtev SEPA v Sloveniji*. (2007). Ljubljana: Združenje bank Slovenije. Najdeno 12. unija 2008 na spletnem naslovu <http://www.sepa.si/slo/Sepa/IzhodiscaSEPA.pdf>
24. Kenda, A. (2008, 28. januar). Olajšana nakazila v tujino. *Finance*. Najdeno 31. januarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/202956>
25. Kos, S. (2006, 20. februar). Od jutri 80 tolarjev provizije na bankomatih, v kateri nimate odprtega računa. *Finance*. Najdeno 22. februarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/145409>
26. *Lastniki [družba Bankart d.o.o.]*. Najdeno dne 15. avgusta na spletnem naslovu http://www.bankart.si/si/o_druzbi/lastniki/
27. Leinonen, H. (2007, 7. december). Payments cost too much. *Talouselämä*. Najdeno 24. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.talouselama.fi/docview.do?f_id=1274533
28. »Making SEPA a Reality« *Implementing the Single euro Payment Area*. (2007). European Payment Council AISBL. Najdeno 12. julija 2008 na spletnem naslovu http://www.europeanpaymentscouncil.eu/documents/EPC066-06-version_2.0_Making_Sepa_a_Reality_WebVersion.pdf
29. *MasterCard Europe's SEPA roadmap*. (2006). MasterCard. Najdeno dne 12. februar 2009 na spletnem naslovu http://www.mastercard-sepa.com/SEPA/PDF/12903_SEPA_SellSheet.pdf
30. *MasterCard Intra-Country Interchange Fees [MasterCard]*. Najdeno 10. junija 2008 na spletnem naslovu <http://www.mastercard.com/us/wce/PDF/Slovenia.pdf>
31. *MasterCard Intra-EEA Fallback POS Interchange Fee [MasterCard]*. Najdeno 09. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.mastercard.com/us/company/en/whatwedo/interchange/Intra-EEA.html>
32. Nabergoj, G. (2007). Kartično poslovanje v pogojih enotnega območja plačil v eurih. *Bančni vestnik*, 56 (7-8), str. 15-30.
33. Nabergoj, G. (2009, 21. januar). Kartično poslovanje v pogojih SEPA. Najdeno 21. maja 2009 na spletnem naslovu www.zbs-giz.si/system/file.asp?FileId=1413
34. *Odločba Urada RS za varstvo konkurence z dne 26.02.2007*. (2007). UVK. Najdeno 1. marca 2009 na spletnem naslovu <http://www.uvk.gov.si/fileadmin/uvk.gov.si/pageuploads/ijz033.pdf>
35. Olbrich, L. (2007, 11. april). Delivering on SEPA. Review of Current Components of SEPA Compliance and Some of the Opportunities. *MasterCard Worldwide*. Najdeno 15. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.activa.si/15years/presentations/Luke%20Olbrich%20-%20Delivering%20on%20SEPA.ppt>
36. *Opening a Proceeding - Visa MIF [European Commission]*. Najdeno 20. aprila 2008 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/decisions/39398/initiation_proceedings.pdf
37. *Payment Statistic*. (2009). European Central Bank. Najdeno 25. septembra 2009 na spletnem naslovu <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000001453>
38. Pirnat, M. (2007). Evropski plačilni svet in samoregulacija evropskega bančnega sektorja. *Bančni vestnik*, 56 (7-8), str. 42-46.
39. *Plačilne kartice [Abanka Vipava d.d.]*. Najdeno 15. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.abanka.si/sys/cmspage.aspx?MapaId=90>

40. *Plačilne kartice [Activa]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.activa.si/kartice.asp>
41. *Plačilne kartice [American express]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.americanexpress.com/slovenia/homepage.shtml>
42. *Plačilne kartice [Banka Celje d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.banka-celje.si/vsebina/osebneFinance/placilneKartice>
43. *Plačilne kartice [DBS d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.dbs.si/prebivalstvo/placilne-kartice/kreditna-activa-mastercard.html>
44. *Plačilne kartice [Delavska hranilnica d.d.]*. <http://www.delavska-hranilnica.si/pages/obcani/master>
45. *Plačilne kartice [Diners Club d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.dinersclub.si/index.php?m1=1>
46. *Plačilne kartice [Gorenjska banka d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.gbkr.si/html/ponudba/obcani.html>
47. *Plačilne kartice [Hranilnica in posojilnica Vipava d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.activa.si/activa.asp?content=banke>
48. *Plačilne kartice [Hranilnica Lon d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://sl.lon.si/obcani/placilne-in-kreditne-kartice/>
49. *Plačilne kartice [Hypo Alpe Adria d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.hypo-alpe-adria.si/si/cms/bank/home.nsf?OpenDatabase&KEY=41&END>
50. *Plačilne kartice [NKBM d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.nkbm.si/product.aspx?docid=716>
51. *Plačilne kartice [NLB d.d.]*. Najdeno 15. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe?doc=2997>
52. *Plačilne kartice [PBS d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu http://www.pbs.si/si/placilne_kartice.wlgt
53. *Plačilne kartice [Probanka d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu http://www.probanka.si/portal/page?_pageid=38,37024&_dad=portal&_schema=PORTAL
54. *Plačilne kartice [Raiffeisen d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.raiffeisen.si/kartice/>
55. *Plačilne kartice [SKB d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.skb.si/preb/preb-den31.html>
56. *Plačilne kartice [Sparkasse d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.sparkasse.si/1544>
57. *Plačilne kartice [Unicredit d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.unicreditbank.si/Prebivalstvo/Kartice>
58. *Plačilne kartice [Volksbank d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.volksbank.si/prebivalstvo/kartice/>
59. Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti. (2002). *Uradni list EU* (C 325, 24. december 2002). Najdeno 15. maja 2009 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2002:325:0001:0184:EN:PDF>
60. *Primerjava plačilnih kartic [Banka Koper d.d.]*. Najdeno 15 maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.banka-koper.si/BIN/primerjava.seam?aid=3c5d0bd0-f533-012b-77bf-0050568d4e4a&id=427FC5ED-DC6E-2FFF-E529-B1435C523A94&cid=37216>
61. *Questions & Answers clarifying key aspects of the SEPA Crad Framework*. (11. junij 2008). European Payment Council. Najdeno 05. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.europeanpaymentscouncil.eu/documents/EPC_075-SCF%20QAs%20Version10%20Final.pdf
62. *Regulation 2560/2001: Study of competition for cross-border payment services*. (2005). Retail Banking Research Ltd. Najdeno 14. februarja 2008 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/internal_market/payments/docs/reg-2001-2560/competition_en.pdf

63. *Report on the retail banking sector inquiry.* (2007). Brussels: European Commission Directorate-General for Competition. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/competition/sectors/financial_services/inquiries/sec_2007_106.pdf
64. *Rimska pogodba, 25. marec 1957 [Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji].* Najdeno 15. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novice/aktualne-teme/2007/50-oblentnica-rimske-pogodbe-50-let-evropske-unije/rimska-pogodba-25-marec-1957/>
65. Rochet, J.C. & Tirole, J. (2004, 12. marec). Two-Sided Markets: An Overview. Najdeno 11. junija 2008 na spletnem naslovu http://faculty.haas.berkeley.edu/hermalin/rochet_tirole.pdf
66. *SEPA 2008: Uniform Payment instruments for Europe* (2007). Berlin: Bundesverband deutscher Banken e.V. Najdeno 10. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.europeanpaymentscouncil.eu/documents/070702_SEPA_en.pdf
67. *SEPA and the Internal Market for Payments.* (2006). Visa Europe. Najdeno 12. junija 2008 na spletnem naslovu <http://www.visaeurope.com/documents/aboutvisa/SEPAandtheInternalMarketforPayments.pdf>
68. *SEPA Card Framework Version 2.0.* (2006). Brussels: European Payments Council. Najdeno 12. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.europeanpaymentscouncil.eu/documents/SEPA%20Cardsframework_027_05_Version2%200.pdf
69. *SEPA Card Standardisation »Volume« (Version 3.1) – Payments and Withdrawals with Cards in SEPA: Applicable Standards and Certification Process.* (2009). European Payment Council. Najdeno 20. aprila 2009 na spletnem naslovu <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/documents/EPC02008%203%202%201%20SCF%20Standardisation%20volume%20Part%201%202009%2003%2015.pdf>
70. *SEPA nacionalni program Slovenija.* (2007). Ljubljana: Združenje bank Slovenije. Najdeno 15. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.sepa.si/slo/Sepa/NacionalniProgram_slo.pdf
71. *SEPA v Sloveniji, informativno gradivo.* (2007). Ljubljana: Združenje bank Slovenije. Najdeno 15. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.sepa.si/slo/Splosno/SEPA_INFO%20za%20splet.pdf
72. *Seznam bančnih avtomatov v Sloveniji [družba Bankar d.o.o.].* Najdeno 15. maja 2009 na spletnem naslovu http://www.bankart.si/si/ponudba/upravljanje_mreze_bankomatov/
73. *Single Euro Payment Area from concept to reality, Five Progress Report.* (2007). Evropska centralna banka. Najdeno 1. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.ecb.de/pub/pdf/other/singleeuropaymentsarea200707en.pdf>
74. *Single Euro Payment Area, Sixth Progress Report.* (2008). Evropska centralna banka. Najdeno 1. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/singleeuropaymentsarea200811en.pdf>
75. *A single payments market, increasing competition? SEPA Vision document.* (29. maj 2008). Netherlands Competition Authority. Najdeno 12. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.nmanet.nl/Images/SEPA%20Vision%20document%20NMa_tcm16116625.pdf
76. SKB banka in družba eFunds sklenili dogovor o prenosu procesiranja plačilnega prometa iz družbe Plasis v družbo eFunds v Sloveniji. (28. oktober 2005). SKB. Najdeno na spletnem naslovu <http://www.skb.si/info/press/info-press-2005-12efunds.html>
77. Skinner, C. (2008). *Future of Finance After SEPA.* London: John Wiler and Sons Ltd.
78. *Stališče Eurosistema do »SEPA za kartice«.* (2006). Frankfurt: Evropska centralna banka. Najdeno 14. avgusta na spletnem naslovu <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eurosystemsviewsepacards200611sl.pdf>
79. *Study of the impact of Regulation 2560/2001 on bank charges for national payments.* (2005). Retail Banking Research Ltd. Najdeno 14. februarja 2008 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/internal_market/payments/docs/reg-2001-2560/impact_en.pdf

80. *Upravljanje in servis POS-terminalov [družba Bankart d.o.o.]*. Najdeno 15. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.bankart.si/si/ponudba/upravljanje_in_servis_terminalov_pos/
81. *Upravljanje mreže bančnih avtomatov [družba Bankart d.o.o.]*. Najdeno 15. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.bankart.si/si/ponudba/upravljanje_mreze_bankomatov/
82. Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 2560/2001 z dne 19.12.2001 o čezmejnih plačilih v eurih. (2001). *Uradni list EU*. (L344, 28. december 2001).
83. Wright J. (2004, marec). The Determinants of Optimal Interchange Fees in Payment Systems. *The Journal of Industrial Economics*. Najdeno 12.04.2008 na spletnem naslovu http://profile.nus.edu.sg/fass/ecsjkdw/JOIE_05201001.PDF
84. Zadeva COMP/D1/37860 – Morgan Stanley/Visa International in Visa Europe. (2009). *Uradni list EU* (C 183, 5. avgust 2009). Najdeno 18. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:183:0006:0008:SL:PDF>
85. Zakon o preprečevanju omejevanja konkurence. (2004). *Uradni list RS* (Št. 99/2004, 10. september 2004).

PRILOGE

Priloga 1: SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Kratika	Pomen	Prevod
ATM	Automated Teller Machine	Bančni avtomat
BIC	Bank Identifier Code	Mednarodna identifikacijska koda banke
CSTF	Cards Standardisation Task Force	
CWG	The Card Working Group	Delovna skupina za SEPA kartice pri Evropskem svetu za plačila
EAPS	Euro Alliance of Payment Schemes	
ECB	European Central Bank	Evropska centralna banka
EEA	European Economic Area	Evropski gospodarski prostor
EGS	Evropska gospodarska skupnost	
EMU	Economic and Monetary Union	Ekonomska in monetarna unija
EMV	Europay, MasterCard, Visa	
EPC	European Payment Council	Evropski svet za plačila
ESGB	European Saving Group Banks	
EU	Evropska unija	
EU15	Francija, Nemčija, Italija, Belgija, Avstrija, Nizozemska, Španija, Portugalska, Danska, Finska, Švedska, Irska, Grčija, Velika Britanija in Luksemburg	
Euratom	Evropske skupnosti za jedrsko energijo	
IBAN	International Bank Account Number	Mednarodna številka bančnega računa
ISO	International Organization for Standardisation	Mednarodna organizacija za standardizacijo
NKBM	Nova Kreditna banka Maribor d.d.	
NLB	Nova Ljubljanska banka d.d.	
PBS	Poštna banka Slovenije d.d.	
PCI SSC	PCI Security Standards Council	
PIN	Personal Identification Number	Osebna identifikacijska številka
POS	Point of Sale	Prodajno mesto
PSD	Payment Services Directive	Direktiva o plačilnih storitvah
SCF	SEPA Card Framework	Kartični okvir SEPA
SEPA	Single Euro Payments Area	Enotno območje plačil v evrih

Priloga 2: SWOT (analiza prednosti in pomanjkljivosti ter priložnosti in nevarnosti) analiza treh dolgoročnih možnosti doseganja skladnosti s SCF (za debetne kartične sheme)

Možnosti	Prednosti	Pomanjkljivosti	Priložnosti	Nevarnosti
Zamenjava nacionalne kartične sheme z mednarodno shemo Visa in/ali MasterCard	<ul style="list-style-type: none"> Operacijska pravila, komercialni okvir, tehnične specifikacije, obstoječa shema s pripadajočo infrastrukturo Člani, plačilne kartice, trgovci, mreža bančnih avtomatov že vzpostavljena Preko 95% debetnih kartic (co-branded) že omogoča mednarodno uporabo Pravila in licence omogočajo čezmejno pridobivanje in izdajanje plačilnih kartic MasterCard in Visa omogočata nacionalno prilagojene prakse ter uporabljajo nacionalno infrastrukturo za plačila znotraj posamezne države 	<ul style="list-style-type: none"> Sprejemanje on-line debetnih kartic mednarodnih kartičnih shem v primerjavi z nacionalnimi je s strani trgovcev je v številnih državah manjše Medbančne provizije znotraj regije so višje od nacionalnih medbančnih provizij, posledično so višje tudi provizije za trgovce Banke bodo želele pridobiti nazaj kontrolo MasterCarda in Vise 	<ul style="list-style-type: none"> EMV bo lahko zmanjšala, ne pa odpravila, zahteve za on-line avtorizacijo za Maestro in Visa Electron Spodbuda za MasterCard in Vise za povečanje sprejemanja Maestro in Visa Electron kartic s strani trgovcev V-Pay kot dodatna izbira za člane Vise Sprememba metodologije obračunavanja medbančnih provizij za zmanjšanje provizij za trgovce v primerjavi z nacionalnimi debetnimi karticami 	<ul style="list-style-type: none"> Nezmožnost uskladitve zahtev pridobiteljev oziroma trgovcev in izdajateljev glede on-line debetnih kartic

	<ul style="list-style-type: none"> • Debetni produkti izdajateljem omogočajo različne strategije izdajanja • Banke so že zaključile z investicijami in imajo znane stroške 			
Oblikovanje nove kartične sheme (preko širitve ene sheme na večji del območja SEPA)	-	<ul style="list-style-type: none"> • ni predpisov delovanja sheme, tehničnih specifikacij, sistema in infrastrukture • ni članov, plačilnih kartic, mreže trgovcev in bančnih avtomatov • banke so že investirale v obstoječe sheme in stroški menjave sheme so visoki 	<ul style="list-style-type: none"> • SCF lahko prispeva k razdvojitvi vodstvo, management in operacije • Priložnost za nove ponudnike plačilnih storitev • EMV pomeni priložnost za nastanek nove sheme, ki bo zadovoljila zahtevam bank in trgovcev 	<ul style="list-style-type: none"> • Nezmožnost pridobitve pokroviteljev za ustanovitev sheme • Nezmožnost poenotenja razlik med državami in med bankami • Predolgo razvojno in izvedbeno obdobje glede na roke, ki jih predvideva SEPA • Sheme je lahko relativno neatraktivna v primerjavi z MasterCardom in Viso
Povezava nacionalnih debetnih kartičnih shem	<ul style="list-style-type: none"> • Trgovci sprejemajo nacionalne debetne kartice bolj kot mednarodne • Skupno število nacionalnih debetnih kartic je večje od skupnega števila mednarodnih • Učinkovite nacionalne 	<ul style="list-style-type: none"> • ni predpisov, tehničnih specifikacij in infrastrukture • ni podpore pri čezmejnemu pridobivanju in izdajanju • potrebna je nadgraditev terminalov in na novo skleniti pogodbe s 	<ul style="list-style-type: none"> • SCF lahko prispeva k razdvojitvi vodstvo, management in operacije • EMV pomeni priložnost za nastanek nove sheme, ki bo zadovoljila zahtevam bank in trgovcev • Priložnost za 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrebne investicije za vzpostavitev predpisov in infrastrukture • Nezmožnost poenotenja razlik med državami in med bankami • Predolgo razvojno in izvedbeno obdobje glede na roke, ki jih

<p>kartične sheme (pogosto uporabljene za transakcije mednarodnih debetnih kartic)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enotna SEPA kartična shema 	<p>trgovci</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrebna je vzpostavitev mreže bančnih avtomatov • uporaba zunaj EU ni možna, kar pomeni dvojne stroške in aktivnosti • potreba po novih investicijah s strani bank • stroški niso znani • možnost nezmožnosti uskladitve z operacijskimi zahtevami, ki jih trgovcem narekujejo MasterCard in Visa (npr. on-line avtorizacija) • strategija glede imetnikov nacionalnih kartic 	<p>oblikovanje nove metodologije obračunavanja medbančnih provizij, ki bi znižala njihovo višino in posledično višino provizij za trgovce</p>	<p>predvideva SEPA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sheme je lahko relativno neatraktivna v primerjavi z MasterCardom in Viso
---	--	---	--

Vir: Regulation 2560/2001: Study of competition for cross-border payment services, 2005, str. 105-108.

Priloga 3: Izdane plačilne kartice po bankah in hranilnicah na slovenskem trgu

Št.	Plačilna kartica		Maestro	MasterCard	MC Zlata	Visa Electron	Visa	Visa Zlata	Karanta	Karanta kreditna	Activa	Poslovna MC	Poslovna Visa	Poslovna Visa Electron
	Banka													
1.	Raiffaisen (A)		X	X	X						X	X		
2.	Deželna banka (A)		X	X	X							X		
3.	Nova KBM (A)		X	X	X		X	X			X	X	X	X
4.	Banka Celje (A)		X	X	X	X	X	X				X		X
5.	Gorenjska banka (A)		X	X	X						X	X		
6.	Volksbank (A)		X	X	X									
7.	PBS (A)		X	X	X		X	X			X	X		
8.	Banka Koper (A)		X	X	X	X	X	X		X		X	X	X
9.	Probanka (A)		X	X	X				X	X		X		
10.	BKS bank (A)		X	X	X									
11.	Hypo Alpe Adria (B)		X	X	X							X		
12.	SKB (B)		X	X	X		X	X				X		
13.	NLB (B)		X	X	X		X		X	X		X		
14.	Abanka Vipava (B)		X	X		X	X	X	X			X	X	
15.	Sparkasse (B)		X	X	X							X		
16.	Unicredit bank (B)		X	X	X		X	X					X	
17.	Hranilnica Lon (A)		X	X										
18.	Delavska hranilnica (B)		X	X	X							X		
19.	Hranilnica in posojilnica Vipava (A)		X	X										

Vir: Spletne strani bank.